

ZDRUŽENI NARODI

Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja

CAT/C/24/Add.5

9. februar 2000

Izvirnik: ANGLEŠKI

ODBOR PROTI MUČENJU

**OBRAVNAVA POROČIL, KI JIH DRŽAVE POGODBENICE ODDAJO PO
19. ČLENU KONVENCIJE**

**Uvodna poročila, ki ga države pogodbenice oddajo v letu 1994
SLOVENIJA**

10. avgust 1999

KAZALO

	Odstavki
Seznam kratic	
Država in prebivalstvo.....	1-17
Uvod.....	18-33
Poročilo na podlagi 1. – 15. člena konvencije	34-380
K 1. členu.....	34-60
K 2. členu.....	61-202
K 3. členu.....	203-213
K 4. členu.....	214-222
K 5. členu.....	223-230
K 6. - 8. členu.....	231-237
K 9. členu.....	238-244
K 10. členu.....	245-251
K 11. členu.....	252-278
K 12. členu.....	279-309
K 13. členu.....	310-353
K 14. členu.....	354-373
K 15. členu.....	374-380
Seznam uporabljene literature	
Seznam prilog	

Seznam kratic

Ur.l. - Uradni list

RS - Republika Slovenije

SRS - Socialistična Republika Slovenija (kot enota bivše zvezne države Jugoslavije)

SFRJ - Socialistična federativna republika Jugoslavija (do leta 1991)

MP - Ministrstvo za pravosodje

MNZ - Ministrstvo za notranje zadeve

Ostale kratice so posebej utemeljene v besedilu poročila.

Država in prebivalstvo

A. Osnovni podatki

1. Slovenija je parlamentarna demokratična republika, pravna in socialna država, ki je 25.6.1991 na podlagi ustave razglasila svojo neodvisnost in suverenost in dosegla mednarodno priznanje.¹

2. Republika Slovenija je ena manjših držav v Evropi - njena površina znaša 20.273 kvadratnih km in ima približno 2 milijona prebivalcev (1.986.989 na dan 31.12.1996). Pripada Srednji Evropi in Sredozemlju, leži pa na strateško pomembnem križišču med Zahodno Evropo in Balkanom, zaradi česar je bila v zgodovini politično, gospodarsko, kulturno in prometno prehodno območje. Slovenija spada med ekonomsko srednje razvite države, bruto domači proizvod za leto 1998 je znašal 10.000 USD na prebivalca.²

3. Slovenija je po strukturi prebivalstva razmeroma homogena, delež neslovenskega prebivalstva postopoma narašča.³ Neslovensko prebivalstvo lahko razdelimo na nekaj skupin: pripadnike avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti, ki živita na majhnem, a strnjem območju ob italijanski in madžarski meji, na pripadnike romske skupnosti, ki zaradi svojega specifičnega načina življenja predstavljajo posebno skupino prebivalstva, na maloštevilne ostanke avtohtonih manjšinskih skupin (Judje, Nemci) in na največjo skupino, ki jo tvorijo prebivalci nekdanjih jugoslovanskih republik (Hrvati, Srbi, Muslimani, Makedonci, Črnogorci), ki so se predvsem po 2. Svetovni vojni naselili v Sloveniji. Ti so ob osamosvojitvi Slovenije večinoma sprejeli slovensko državljanstvo.

4. Vsem prebivalcem Slovenije je z ustavo zajamčena pravica do ohranjanja svoje narodnostne identitete, razvijanja lastne kulture in uporabe jezika in pisave (61. člen). Pripadniki vseh navedenih skupnosti so organizirani v društva, ki se ukvarjajo zlasti s kulturno in informativno dejavnostjo in za svoje programe dobivajo sredstva iz državnega proračuna na podlagi razpisa, ki ga vsako leto objavi Ministrstvo za kulturo.⁴ Republika Slovenija se je ob osamosvojitvi s temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije zavezala, da zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na ozemlju Republike Slovenije ne glede na njihovo pripadnost, brez sleherne diskriminacije, v skladu z ustavo RS in veljavnimi mednarodnimi pogodbami.⁵

5. Slovenske manjšine živijo v vseh štirih sosednjih državah - Avstriji, Hrvaški, Italiji in Madžarski in obratno - v Sloveniji živijo manjšine iz sosednjih držav. Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina, na dvojezičnih področjih Primorske, kjer živi avtohtona italijanska

---

¹ Ustava Republike Slovenije v prilogi

² Glej prilogo - publikacije Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

³ Glej prilogo - Narodnostne manjšine v Sloveniji, str. 8 tabela Statističnega letopisa RS za l. 1991

⁴ Glej prilogo - gradivo za Nacionalno poročilo RS o uresničevanju Okvirne konvencije SE o zaščiti nar. manjšin

⁵ Glej Ustavo RS - Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti RS

manjšina ter Prekmurja, kjer živi avtohtona madžarska manjšina, pa sta uradna tudi ta dva jezika.

B. Državna ureditev

6. Državna oblast se deli na zakonodajno, izvršilno in sodno.

7. Najvišji organ oblasti je Državni zbor z 90 poslanci iz sedmih v parlamentu zastopanih strank ter (po enim poslancem) avtohtonih madžarske in italijanske manjšin. Državni svet s 40 svetniki pa je zastopstvo nosilcev socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov.

8. Državo predstavlja predsednik republike, ki je hkrati vrhovni poveljnik obrambnih sil. Oblast tako izvajajo parlament, vlada in predsednik republike.

9. Sodstvo je po Ustavi povsem samostojno, ločeno od izvršilne in zakonodajne veje oblasti, vezano samo na ustavo in zakone. Sodniška funkcija je trajna. Sodnike voli državni zbor na predlog strokovnega in neodvisnega sodnega sveta. Večino članov sodnega sveta volijo sodniki izmed sebe, del članov pa voli državni zbor na predlog predsednika republike izmed univerzitetnih profesorjev prava, odvetnikov in drugih priznanih pravnikov. Pristojnost sodišč je določena z zakonom. Izrednih sodišč v Sloveniji ni dovoljeno ustanavljati, v mirnem času pa tudi ne vojaških sodišč. Redna sodišča so sodišča splošne pristojnosti in specializirana sodišča.

10. Najvišje sodno telo v državi je ustavno sodišče. Pristojno je, da odloča o skladnosti zakonov z ustavo in ratificiranimi mednarodnimi pogodbami, o ustavnih pritožbah zaradi kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin s posameznimi akti državnih organov ter o ustavnih obtožbah zoper najvišje predstavnike oblasti (predsednika republike, predsednika vlade ter posamezne ministre) in drugem.

C. Ustavnopravno varstvo človekovih pravic

11. Največji del Ustave Republike Slovenije je namenjen garancijam človekovih pravic in temeljnih svoboščin. V ustavo je zato v celoti vgrajena vsebina Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Slovenija je privzela v okviru nasledstva mednarodnih pogodb oziroma ratificirala pretežni del konvencij s tega področja in se po tem lahko uvrsti med najnaprednejše države.

12. Z ustavo določene človekove pravice in temeljne svoboščine je izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti le v vojnem in izrednem stanju. Vendar se te smejo razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja in to le v obsegu, ki ga tako stanje zahteva in tako, da sprejeti ukrepi ne povzročajo neenakopravnosti, ki bi temeljila na rasi, narodni pripadnosti, spolu, jeziku, veri, političnem ali drugem prepričanju, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali katerikoli drugi osebni okoliščini. Nikoli in pod nobenim pogojem pa ni dopustno nobeno tudi zgolj začasno omejevanje ali razveljavitev naslednjih temeljnih z ustavo garantiranih pravic oziroma predpisanih obveznosti: 1. nedotakljivosti človekovega življenja, 2. prepovedi mučenja, 3. varstva človekove osebnosti in dostojanstva, 4. domneve nedolžnosti, 5. načela zakonitosti v kazenskem pravu, 6. pravnih jamstev v kazenskem postopku ter 7. svobode vesti (16. člen Ustave).

13. Temeljna določila, ki prepovedujejo diskriminacijo na kakršnikoli osnovi so vsebovana v členih 14 do 65 Ustave. Prva ustavno garantirana pravica za kogarkoli je enakost pred zakonom (14. člen). V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino. To velja tako za državljane, kot za tujce. Vse zakone in podzakonske predpise, ali kakršnekoli akte državnih organov, ki s to ustavno določbo niso skladni je mogoče izpodbijati s pritožbo na Ustavno sodišče. Za vsako kršitev človekovih pravic ali

temeljnih svoboščin, torej tudi za vsako obliko diskriminacije je poleg navedenega zagotovljeno tudi konkretno sodno varstvo.

14. Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja (39. člen Ustave). Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja (41. člen Ustave). Država in verske skupnosti so po ustavi ločene. Verske skupnosti so enakopravne, njihovo delovanje je svobodno (7. člen Ustave). Medsebojni odnosi so urejeni z ustavo, zakoni in sporazumi. Približno 90% državljanov je vernih, prevladuje rimsko-katoliška vera, verske manjšine pa so protestantska, pravoslavna, muslimanska, židovska ter številne različice osnovnih ver oziroma sekte. Država sofinancira delovanje in razvoj verskih skupnosti.

D. Način izvajanja in nadzora ustavnih garancij

15. Zaradi kontrole varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin je ustanovljena posebna institucija Varuha človekovih pravic (ombudsmana). V ustavi in s posebnim zakonom so določene njegove pristojnosti in delovanje. Ombudsman nadzira vsa razmerja, ki se nanašajo na varstvo človekovih pravic - državi med državljanji na eni strani ter državnimi organi, organi lokalne samouprave in nosilci javnih pooblastil na drugi strani. Z ustavo je zagotovljena pravica do odprave posledic kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin (15. člen).

16. Ustavno načelo enakopravnosti zagotavlja tudi zakonodaja, ki podrobneje določa način uresničevanja posameznih človekovih pravic in temeljnih svoboščin na posameznih področjih: političnem, ekonomskem, socialnem, kulturnem, idr. Pri tem je važno načelo, da morajo biti zakoni in drugi predpisi usklajeni z ustavo in tudi v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki zavezujejo Republiko Slovenijo (8. ter 153. člena Ustave - usklajenost pravnih aktov). Ustavno načelo enakosti pred zakonom je skladno z mednarodnopravnimi standardi iz Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah ter Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah in drugih mednarodnopravnih virov. Kršitev pravice enakosti pred zakonom (14. člen Ustave) je v Kazenskem zakoniku RS sankcionirana kot posebno kaznivo dejanje kršitve enakopravnosti (60. člen KZ). Izpeljana je torej sistematična vgraditev mednarodnopravnih standardov v slovensko notranjo zakonodajo. V primeru dvoma prevladajo določbe ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe pred notranjim pravom, saj se uporabljajo neposredno kot pravni vir (8. člen Ustave).

17. Za krepitev zavesti o obstoju posameznih pravic in temeljnih svoboščin, za izobraževanje o tem in seznanjanje z mednarodnimi instrumenti in posameznimi mehanizmi za odpravljanje kršitev in posledic le teh, so sestavljeni nacionalni oziroma drugi programi, ki jih pripravlja vlada v sodelovanju in ob podpori nevladnih organizacij (in obratno) ter medijev.

Uvod

18. Republika Slovenija daje enotno začetno in periodično poročilo Odboru proti mučenju po 19. členu Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (OZN, 1984).

19. Poročilo glede veljavnosti pravnih aktov v Republiki Sloveniji opisuje kot končno aktualno stanje 1. marec 1998.

20. V poročilu so pri vseh aktih, objavljenih v Uradnem listu republike Slovenije, citirane številke uradnih listov, ko se v besedilu akt prvič omenja. Citiran je uradni list, kjer je akt objavljen in uradni listi, kjer je bil kasneje popravljen, spremenjen ali dopolnjen. Iz razlogov preglednosti niso citirani uradni listi kot viri tistih sprememb, ki so nerelavantni za obravnavano problematiko (manjše redakcijske spremembe besedila brez bistvenih pravnih posledic, valorizacije zneskov zaradi inflacije, sprememba naziva slovenske denarne enote, spremembe nazivov institucij, ipd.).

21. Pri oblikovanju tega poročila so sodelovali: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije, Ministrstvo za zdravstvo Republike Slovenije, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani ter več organizacij in društev. Njihova poročila so povzeta v tem poročilu oziroma priključena v polnem besedilu k temu poročilu kot priloge.

22. Statistični podatki in podatki "o praksi" so povzeti iz uradnih pisnih poročil zgoraj omenjenih ministrstev, letnih poročil Urada Varuha človekovih pravic Republike Slovenije, ki jih je sprejel Državni zbor in letnih letopisov Statističnega urada Republike Slovenije. Kjer je mogoče in smiselno, so omenjeni viri v poročilu posebej navedeni.

23. Slovenska pravnoteoretična besedila so povzeta zgolj tam, kjer služijo kot argument teoretične varovanosti standardov iz Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju OZN, predvsem glede vprašanj, do katerih se slovensko pravosodje in uprava še nista opredelila, ker konkretne zadeve še nista srečala v praksi. Med citiranimi pravnoteoretičnimi viri se pojavljajo zgolj novejša dela najvidnejših slovenskih pravnih teoretikov oziroma dela, ki imajo v Sloveniji največjo strokovno avtoriteto in vpliv. V poročilu so citirana v skrajšani obliki, praviloma brez navedb strani, polne citacije so v posebnem poglavju na koncu poročila ("seznam uporabljenе literature").

A)

24. Po 8. in 13. členu Ustave Republike Slovenije (Ur.l. RS, št.: I - 33/91), ki velja od 23.12.1991, so objavljene mednarodne pogodbe, ki jih je ratificiral Državni zbor, neposredno uporabno pozitivno pravo nadzakonske ravni.⁶

25. Zakoni in podzakonski akti v Republiki Sloveniji, ki bi ne bili v skladu s predpisi iz objavljenih mednarodnih pogodb, ki jih je ratificiral Državni zbor, bi bili neskladni z Ustavo Republike Slovenije.

26. Posamični akti državnih organov, organov lokalne skupnosti ali nosilcev javnih pooblastil, ki bi temeljili na zakonskih ali podzakonskih aktih Republike Slovenije, ki pa ne bi bili v skladu s predpisi iz objavljenih mednarodnih pogodb, ki jih je ratificiral Državni zbor, bi bili protipravni.⁷

27. Poleg tega so omenjeni organi dolžni pozitivno uresničevati in v ustreznih pravnih aktih in ukrepih dosledno konkretizirati določbe iz objavljenih mednarodnih pogodb, ki jih je ratificiral Državni zbor. Določbe tovrstnih mednarodnih pogodb, ki jih v Republiki Sloveniji iz takih ali drugačnih razlogov ni mogoče uporabljati neposredno, so pristojni organi v državi dolžni normativno konkretizirati do stopnje neposredne pravne uporabnosti. To še posebej velja za določbe materialno-kazenskoopravne narave.

B)

28. Republika Slovenija je z zakonom ("Zakon o ratifikaciji konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju" - Ur. l. RS - Mednarodne pogodbe, št.: 7/93) dne 15.4.1993 (ukaz o razglasitvi zakona: 23.4.1993) ratificirala Konvencijo proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (OZN, 1984; v nadaljnjem besedilu tega poročila: Konvencija proti mučenju).

---

⁶ Seznam vseh mednarodnih pogodb, ki dne 1.3.1998 zavezujejo Republiko Slovenijo, glej v prilogi!

⁷ Po Zakonu o ustavnem sodišču (Ur.l. RS, št.: 15/94) Ustavno sodišče RS ni pristojno le za presojo skladnosti zakonov z ustavo RS (1. alineja 21/I. člena), ampak med drugim tudi za presojo skladnosti zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in splošnimi načeli mednarodnega prava (2. alineja 21/I. člena).

Zakon je bil po predpisih objavljen dne 14.5.1993 ter vključuje polno besedilo Konvencije proti mučenju v angleškem izvirniku in v slovenskem prevodu. V veljavo je stopil 29.5.1993. Ob ratifikaciji je Republika Slovenija dala izjavo na podlagi 21. in 22. člena konvencije.

29. Ker morajo biti po določilu 8. člena Ustave Republike Slovenije "zakoni in drugi predpisi [...] v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodбами, ki obvezujejo Slovenijo", oziroma, ker se po določbi istega člena ustave v Sloveniji "objavljene mednarodne pogodbe [...] uporabljajo neposredno", in ker 153/II. člen Ustave Republike Slovenije določa, da morajo biti zakoni "v skladu [...] z veljavnimi mednarodnimi pogodбами, ki jih je ratificiral Državni zbor [...]" določbe obravnavane konvencije v Sloveniji veljajo za besedilo nadzakonske^{7a} ravni.

30. Ker Konvencija proti mučenju in slovenski zakon o njeni ratifikaciji ne predpisujeta zadosti definirane kazni, pa definicija mučenja iz 1/I. člena Konvencije proti mučenju v Sloveniji v skladu z načelom zakonitosti iz 28/I. člena Ustave Republike Slovenije⁸ (in 1. člena KZ RS) ne more predstavljati neposredne inkriminacije, ampak je potrebna t.i. specialna transformacija v pozitivno slovensko kazensko pravo.

C)

31. Ustava Republike Slovenije razglašča, da Slovenija "na svojem ozemlju varuje človekove pravice in temeljne svoboščine" (5. člen), in sicer "vsakomur [...] ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino" (14. člen). Poudarja, da se "človekove pravice uresničujejo neposredno na podlagi ustave" (15/I. člen) ter hkrati, da sta "zagotovljeni [...] sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin" (15/IV. člen).

32. Izhajajoč iz omenjenih izhodišč Ustava Republike Slovenije v nadaljevanju - ob izrecni izključitvi začasnega razveljavljanja ali omejevanja pravic v vseh okoliščinah, vključno z morebitnim vojnim ali izrednim stanjem (po II. odstavku v zvezi s I. odstavkom 16. člena) - razglašča: da je "človekovo življenje [...] nedotakljivo" in da "v Sloveniji ni smrtne kazni" (oboje 17. člen), da "nihče ne sme biti podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju", da je "na človeku [...] prepovedano delati medicinske ali druge znanstvene poskuse brez njegove svobodne privolitve" (oboje 18. člen), da je "zagotovljeno [...] spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in v vseh drugih pravnih postopkih in prav tako med odvzemanjem prostosti in izvrševanjem kazni" (21/I. člen), in da je "prepovedano [...] vsakršno nasilje nad osebami, ki jim je prostost kakorkoli omejena, ter vsakršno izsiljevanje priznanj in izjav" (21/II. člen).

33. Tako Republika Slovenija zagotavlja elementarno skladnost lastnega pozitivnega ustavnega pravnega aparata s Konvencijo proti mučenju oziroma svoje najvišje pozitivno notranje pravo z zadevnim pozitivnim aktom mednarodnega prava. Vsa konkretnjša prizadevanja slovenske države za skladnost lastnega pozitivnega prava, pravne prakse in pravne teorije na eni, z določbami Konvencije proti mučenju na drugi strani, naj bodo prikazana v obliki poročil k posameznim členom Konvencije proti mučenju.

---

^{7a} Primerjaj Pogačnik!

⁸ "Nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo dejanje storjeno."

Poročilo na podlagi 1. – 15. člena konvencije

K 1. členu

1.

34. Republika Slovenija v osrednjem veljavnem materialnem kazenskoprnem zakonu Kazenskem zakoniku Republike Slovenije (Ur.l. RS, št.: 63/94 z dne 13.10.1994 - v nadaljnjem besedilu tega poročila: KZ RS), ki je stopil v veljavo 1.1.1995, v posebnem delu (med definicijami posameznih kaznivih dejanj) ne pozna posebne definicije mučenja, kot jo prinaša 1. člen Konvencije proti mučenju. Definicija mučenja iz Konvencije proti mučenju skratka ni bila dobesedno prevzeta (dobesedno specialno transformirana) v slovensko materialno kazensko pravo. Dejanja, opisana v določilu 1/I. člena Konvencije proti mučenju KZ RS zajema z več različnimi inkriminacijami.

35. Najprej naklepno prizadevanje hude bolečine ali hudega trpljenja, bodisi telesnega ali duševnega, in sicer ne glede na morebiten poseben storilčev namen (npr. diskriminatorno dobiti obvestila ali priznanja, kaznovati, ustrahovati, izvajati pritisk) ali njegov poseben uradni ali podoben status, definirajo kazniva dejanja hude telesne poškodbe (134/I. člen KZRS) in posebno hude telesne poškodbe (135/I. člen KZ RS).

36. Definicija hude telesne poškodbe iz 134/I. člena KZRS se glasi: "Kdor koga tako telesno poškoduje ali mu prizadene takšno škodo na zdravju, da bi bilo lahko zaradi tega v nevarnosti življenje poškodovanca, ali je uničen ali za vselej znatno oslavljen kakšen del njegovega telesa ali organ, ali je začasno in znatno oslavljen pomemben del telesa ali pomemben organ, ali je zaradi tega poškodovani začasno nezmožen za vsakršno delo, ali je njegova zmožnost za delo za vselej zmanjšana ali je bila začasno znatno zmanjšana, ali je bil začasno skažen, ali mu je začasno hudo ali za vselej v manjši meri okvarjeno zdravje".

37. Definicija posebno hude telesne poškodbe iz 135/I. člena KZ RS se glasi: "Kdor koga tako hudo telesno poškoduje ali mu prizadene tako hudo škodo na zdravju, da je bilo zaradi tega v nevarnosti življenje poškodovanca, ali je uničen ali za vselej in znatno oslavljen pomemben del njegovega telesa ali pomemben organ, ali je postal poškodovani zaradi tega za vselej nezmožen za vsakršno delo, ali je ostal skažen, ali mu je bilo za vselej hudo okvarjeno zdravje".

38. Četudi naslovi citiranih členov KZ RS nosijo oznako "telesna" in sta obravnavani inkriminaciji uvrščeni v zakonsko poglavje z naslovom "Kazniva dejanja zoper življenje in telo" (15. poglavje), pa definiciji obravnavanih prepovedanih ravnanj oziroma prepovedanih posledic vključujeta tako hude telesne, kot hude duševne škode na zdravju, v tem smislu pa tako hujše telesne, kot tudi hujše duševne bolečine, tako hujše telesno, kot hujše duševno trpljenje (vključno z resnejšimi oblikami t.i. posttravmatskega stresnega sindroma). O tem ni dvoma ne v kazenskopravni teoriji, ne v sodni praksi Republike Slovenije.⁹

39. Ker je za naklepno hudo telesno poškodbo v temeljni obliki (134/I. člen KZ RS) zagrožena zaporna kazen od šestih mesecev do petih let, za naklepno posebno hudo telesno poškodbo v temeljni obliki (135/I. člen KZ RS) pa zaporna kazen od enega, do desetih let, je v skladu s splošno kaznivostjo poskusa vseh kaznivih dejanj, za katera se sme po zakonu izreči tri leta zapor ali hujša kazen (22. člen KZ RS) pri obeh obravnavanih kaznivih dejanjih poskus kazniv (v tem smislu gre za kaznivi dejanji, skladni z določilom drugega stavka 4/I. člena Konvencije proti mučenju). Ker je pri obeh kaznivih dejanjih predpisana kazen (višja od) treh let zapor, je po splošni določbi 26/II. člena KZ RS pri obeh kaznivo tudi neuspelo napeljevanje kot oblika udeležbe. Zaradi omenjene višine predpisanih kazni pri obeh kaznivih dejanjih, in ker Kazenski zakonik zanj ne določa zasebnega kazenskega pregona ali pregona na predlog, po splošnih pravilih Zakona o kazenskem postopku (Ur.l. RS, št.: 63/94 - v nadaljnjem besedilu tega poročila: ZKP) obe obravnavani kaznivi dejanji

---

⁹ Glej Deisinger

primarno preganja državni tožilec po uradni dolžnosti (ex officio). Relativno visoke zagrožene kazni, kaznivost poskusa, uraden pregon in pristojnost okrožnega kazenskega sodišča kot višje oblike prvostopenjskega sodstva (po določilih o stvarni pristojnosti sodišč po 25/I. členu Zakona o kazenskem postopku in 100. in 101. člena Zakona o sodiščih -Ur.l. RS. št.: 19/94 - sodi sodišče v sestavi: en sodnik in dva sodnika porotnika) so razlogi, zakaj obravnavani kaznivi dejanji po slovenskem kazenskem pravu štejeta za "hudi kaznivi dejanji" v smislu 7/II. člena Konvencije proti mučenju, pa četudi "hudo kaznivo dejanje" samo po sebi ni termin slovenskega pozitivnega materialnega kazenskega prava.

40. Uradna oseba je v slovenskem kazenskem pravu definirana v 126/II. členu KZRS precej široko kot: "poslanec v državnem zboru ali član državnega sveta; oseba, ki pri državnem organu opravlja uradne dolžnosti ali ima uradno funkcijo; druga oseba, ki opravlja določene uradne dolžnosti na podlagi pooblastil, katera ji daje zakon ali na podlagi zakona izdani predpisi; vojaška oseba, ki je kot takšna določena s posebnimi predpisi [...]".¹⁰

41. Kdaj je pripadnik določenega poklica oziroma delavec na določenem delovnem mestu uradna oseba v smislu kazenske zakonodaje, je vprašanje, ki ga mora reševati sodna praksa od primera do primera. Pri tem izhajajo iz področnih zakonodaj in narave dela na posameznih delovnih mestih. V praksi tako med uradne osebe sodijo pripadniki uniformirane in neuniformirane policije, državnih varnostno-obveščevalnih služb, pooblaščenih uradne osebe v zavodih za prestajale kazni zapora (pazniki), pogosto pa tudi zdravstveno osebje in osebje organov socialnega skrbstva v posebnih funkcijah (npr. kot člani različnih strokovnih komisij za ocenjevanje delovne sposobnosti, invalidnosti ipd.), poklicni vojaki, vključno s pripadniki vojaške policije, vse osebe na služenju vojaškega roka v Slovenski vojski in vojaki iz rezervne sestave, kadar so npr. na vojaških vajah, ipd.

42. Številna kazniva dejanja po KZ RS štejejo za hujša (kvalificirana), če jih stori oseba s statusom uradne osebe, zato zakon v posebnem odstavku posameznih inkriminacij zaradi statusa uradne osebe kot posebne osebne okoliščine storilca odpre strožji kaznovalni okvir, kot za temeljno obliko danega kaznivega dejanja (kjer je storilec t.i. navadna oseba). Tako zakonodajno tehniko uporabi slovenski zakonodajalec npr. pri kaznivih dejanjih: "Kršitve enakopravnosti" po 141/III. členu KZ RS, "Protipravnega odvzema prostosti" po 143/II. členu KZ RS, "Neupravičene osebne preiskave" po 147/II, členu KZ RS, "Kršitve nedotakljivosti stanovanja" po 152/III. členu KZ RS, idr. (definicije glej spodaj).

43. Nekatera kazniva dejanja sploh lahko po definiciji stori zgolj uradna (oziroma vojaška) oseba. Take inkriminacije so v veljavnem KZ RS npr.: "Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic" po 261. členu, "Kršitev človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic" po 270. členu, "Izsiljevanje izjave" po 271. členu, "Grdo ravnanje s podrejenim" po 278. členu (definicije glej spodaj). Te inkriminacije slovenski zakonodajalec združuje v posebni poglavji KZ RS, z naslovoma: "Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila" (26. poglavje) in "Kazniva dejanja zoper vojaško dolžnost" (27. poglavje).

44. Pri nekaterih najhujših kaznivih dejanjih, kot so npr. "Umor" po 127. členu KZ RS, "Posilstvo" po 180. členu KZ RS ali "Spolno nasilje" po 181. členu KZ RS, zakonodajalec že v temeljni obliki odpira relativno težke kaznovalne okvire (10 let in več zaporne kazni), vendar pa ne med kvalificiranimi oblikami v okviru istih členov, ne v kakršnemkoli drugem členu ne predvidi posebej umora, posilstva ali spolnega nasilja, kjer bi bili storilci uradne osebe in bi do kaznivega dejanja prišlo med opravljanjem (z zlorabo) njihove službe, uradnega položaja ali uradnih pravic. Slovenska pravna teorija poudarja, da bi bilo takšno osebno okoliščino storilca oziroma okoliščino dejanja potrebno upoštevati v okviru pravnega standarda zakonskega znaka "grozovitosti", zakonskih znakov "posebne poniževalnosti",

---

¹⁰ Glede na veljavni slovenski pravni red (5. člen Zakona o obrambi - Ur.l. RS,, št.: 82/94, 44/97, 87/97): oseba, ki poklicno opravlja vojaško službo, vojak, ki služi vojaški rok ter vojaški obveznik rezervne sestave, kadar opravlja vojaško službo.

zakonskih znakov "zato da bi storil kakšno drugo kaznivo dejanje" ali zakonskih znakov "iz nizkotnih nagibov", torej okoliščin, ki jih KZ RS sicer predvideva kot kvalifikatorne pri obravnavanih kaznivih dejanjih (in zaradi njih predpiše še strožji kaznovalni okvir - glej npr. člene 127/II(1) in (2), 180/II, 181/II KZ RS).¹¹ Subsidiarno v takih primerih prihajajo v poštev tudi kumulacije kazenskih odgovornosti - (idealni) steki kaznivih dejanj (nadrabnosti glej spodaj).

45. Zlasti kazenska odgovornost uradnih oseb za hudo ali posebno hudo telesno poškodbo iz 134. ali 135. člena KZ RS po slovenskem kazenskem pravu v ustreznih okoliščinah zahteva uporabo instituta kumulacije kazenskih odgovornosti s pomočjo stekov kaznivih dejanj. Ker zakonodajalec pri kaznivih dejanjih "Huda telesna poškodba" iz 134. člena KZ RS in "Posebno huda telesna poškodba" iz 135. člena KZ RS, ki sicer štejejo za relativno huda kazniva dejanja, statusa uradne osebe storilca oziroma dejstva, da je storilec dejanje storil z zlorabo svoje službe, uradnega položaja ali uradnih pravic, ni posebej predvidel pri nobenem odstavku 134. ali 135. člena KZ RS, niti ni oblikoval kakšnega posebnega kaznivega dejanja telesnih poškodb, storjenih na opisan način, načeloma s temi okoliščinami v Sloveniji v pravosodni praksi ni mogoče utemeljevati konstrukta posebne pravne kvalifikacije v obliki kvalificiranega kaznivega dejanja telesnih poškodb. Nekatere možne steke kaznivih dejanj v takih zadevah pa naj vzorčno predstavimo v nadaljevanju.

46. Kaznivo dejanje "Kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic" (270. člen KZ RS) je umeščeno v zakonsko poglavje "Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila". Definicija se glasi: "Uradna oseba, ki pri opravljanju službe z zlorabo svojega uradnega položaja ali uradnih pravic s kom grdo ravna, ga žali, ga lahko telesno poškoduje ali sploh ravna z njim tako, da prizadene njegovo človeško dostojanstvo". Tudi pri tem kaznivem dejanju je poskus kazniv, enako neuspelo napeljevanje kot oblika udeležbe. Dejanje se preganja po uradni dolžnosti.

47. Kaznivo dejanje "Izsiljevanja izjave" po 271/I. členu KZ RS ("uradna oseba, ki pri opravljanju službe ali javnih pooblastil uporabi silo, grožnjo ali kakšno drugo nedovoljeno sredstvo ali nedovoljen način, z namenom, da bi od obdolženca, priče, izvedenca ali koga drugega izsilila izpovedbo ali kakšno drugo izjavo") in 271/II. členu KZ RS (dejanje iz prvega odstavka, "storjeno s hudim nasiljem, ali če storilec z izsiljevanjem izpovedbe povzroči hude posledice za obdolženca v kazenskem postopku") sta prav tako inkriminaciji iz zakonskega poglavja "Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila". Tudi pri teh kaznivih dejanjih sta kazniva tako poskus, kot neuspelo napeljevanje kot oblika udeležbe. Tudi ta kazniva dejanja se preganjajo po uradni dolžnosti.

48. Podobno je tudi s kaznivim dejanjem "Grdega ravnanja s podrejenim" po 278. členu KZ RS, ki je kaznivo dejanje zoper vojaško dolžnost (umeščeno je v zakonsko poglavje "Kazniva dejanja zoper vojaško dolžnost"). V temeljni obliki (278/I. člen KZ RS) se glasi: "Vojaški starešina, ki v službi ali v zvezi s službo grdo ravna s podrejenim, ali ravna z njim tako, da žali njegovo človeško dostojanstvo". V kvalificirani obliki (278/II. člen KZ RS) se glasi: "Če vojaški starešina stori dejanje iz prejšnjega odstavka proti več osebam". Tudi pri teh dveh oblikah vojaškega kaznivega dejanja sta kazniva tako poskus, kot neuspelo napeljevanje. Tudi ti dve obliki kaznivega dejanja se preganjata po uradni dolžnosti.

---

¹¹ Po 127/II. členu KZ RS je storilec kazniv, če "komu vzame življenje [...] na grozovit [...] način" oziroma "zato da bi storil ali prikril kakšno drugo kaznivo dejanje [...] ali iz drugih nizkotnih nagibov".

Po 180/II. členu KZ RS je storilec kazniv, če "prisili osebo drugega ali istega spola k spolnemu občevanju tako, da uporabi silo ali zagrozi z neposrednim napadom na življenje ali telo", dejanje pa je storjeno "na grozovit ali na posebno poniževalen način".

Po 181/II. členu KZ RS je storilec kazniv, če "uporabi silo ali zagrozi osebi drugega ali istega spola z neposrednim napadom na življenje ali telo in jo tako prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje, ki ni obseženo v prejšnjem členu [posilstvo]", pa je to dejanje storjeno "na grozovit ali na posebno poniževalen način".

49. Kaznivo dejanje iz zakonskega poglavja "Kazniva dejanja zoper človekove pravice in temeljne svoboščine", "Protipravni odvzem prostosti" v kvalificirani obliki po 143/II. členu KZ RS govori o "uradni osebi", ki "z zlorabo svojega položaja ali svojih pravic [...] koga protipravno zapre, ima zaprtega ali mu kako drugače omeji svobodo gibanja", medtem ko IV. odstavek istega člena pravi: "kdor komu protipravno odvzame prostost za več kot teden dni ali če to stori na grozovit način". To kaznivo dejanje se preganja po uradni dolžnosti, poskus in neuspelo napeljevanje kot oblika udeležbe sta kazniva.

50. Podobno je tudi s kaznivim dejanjem iz istega zakonskega poglavja - "Kršitvijo enakopravnosti" po 141. členu KZ RS. Posebna oblika po 141/III. členu govori o "uradni osebi, ki z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic [...] zaradi razlike v narodnosti, rasi, barvi, veroizpovedi, etnični pripadnosti, spolu, jeziku, političnem ali drugačnem prepričanju, spolni usmerjenosti, gmotnem stanju, rojstvu, izobrazbi, družbenem položaju ali kakšni drugi okoliščini prikrajša koga za katero izmed človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, ki so priznane od mednarodne skupnosti ali določene z ustavo ali zakonom, ali mu takšno pravico ali svoboščino omeji, ali kdor na podlagi takšnega razlikovanja komu da kakšno posebno pravico ali ugodnost", oziroma če taka oseba "preganja posameznika ali organizacijo zaradi njegovega zavzemanja za enakopravnost ljudi". Tudi to kaznivo dejanje se preganja po uradni dolžnosti, kazniva sta tako poskus, kot neuspelo napeljevanje kot oblika udeležbe.

51. Kazensko odgovornost za hude in posebno hude telesne poškodbe na eni strani, je po slovenskem kazenskem pravu načeloma mogoče kopičiti (kumulirati) z obravnavanimi kaznivimi dejanji "Kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic" ali "Izsiljevanja izjave" ali "Grdega ravnanja s podrejenim" ali "Protipravnega odvzema prostosti" ali "Kršitve enakopravnosti" na drugi. Če je storilec kaznivega dejanja iz 270., 271., 278., 143. ali 141. člena KZ RS npr. hkrati naklepno prizadel še poškodbe v smislu zgoraj obravnavanih kaznivih dejanj iz 134/I. in 135/I. člena KZ RS, zaradi različnih predmetov varstva (na eni strani uradne dolžnosti in na drugi telesne celovitosti) načeloma hkrati odgovarja za več kaznivih dejanj v (idealnem) steku, bodisi v dokončani obliki ali poskusu oziroma različnih kombinacijah dokončanih oblik in poskusov. Odnos konsumpcije ali specialnosti kot podlaga navideznemu steku zaradi raznovrstnosti kaznivih dejanj hudih in posebno hudih telesnih poškodb na eni in ostalih obravnavanih kaznivih dejanj na drugi strani načeloma ni možen, enako ne vrednostne inkluzije v hude in posebno hude telesne poškodbe ali obratno.

52. Do vseh številnih drugih možnosti kumuliranja zgoraj opisanih kaznivih dejanj se slovenska kazenskopravna teorija doslej še ni izrecno opredelila. V glavnem je razbrati, da zagovarja steke (torej kumulacijo kazenskopravne odgovornosti) med: kaznivim dejanjem kršitve enakopravnosti po 141/III. členu KZ RS z izsiljevanjem izjave po 271/I. ali 271/II. členu KZ RS; med kršitvijo enakopravnosti po 141/III. členu KZ RS in grdim ravnanjem s podrejenim po 278/I. ali 278/II. členu KZ RS; med izsiljevanjem izjave po 271/I. ali 271/II. členu KZ RS in grdim ravnanjem s podrejenim po 278/I. ali 278/II. členu KZ RS; med protipravnim odvzemu prostosti po 143/II. členu KZ RS in grdim ravnanjem s podrejenim po 278/I. ali 278/II. členu KZ RS; med zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 261/I. ali 261/II. ali 261/II. ali 261/IV. členu KZ RS in kaznivimi dejanji umora (127. člen KZ RS), uboja na mah (128. člen KZ RS) ali različnih telesnih poškodb (133. do 135. člen KZ RS); med izsiljevanjem izjave po 271/I. ali 271/II. členu KZ RS in kaznivimi dejanji umora (127. člen KZ RS), uboja na mah (128. člen KZ RS) ali različnih telesnih poškodb (133. do 135. člen KZ RS); ipd.¹²

53. Tudi slovensko kazensko pravosodje se v zadnjem petletnem obdobju pri sojenju še ni srečalo z vsemi možnimi kumulacijami zgoraj opisanih kaznivih dejanj, zato jasne opredelitve sodstva ni mogoče vedno najti. Zlasti se v zadnjem petletnem obdobju slovensko pravosodje zelo redko srečuje s postopki, kjer bi bil povzročitelj hude ali posebno hude telesne poškodbe v smislu 134. ali 135. člena KZ RS ta dejanja storil kot uradna oseba

---

¹² Glej v: Bavcon, Šelih! Glej Deisinger

z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic (vzorci teh sodb glej v prilogi k temu poročilu).

54. Iz sodne prakse je razbrati, da se enotno odloča za kumulacije odgovornosti (prave steke) pri kaznivih dejanjih kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic (270. člen KZ RS) in hudih ali posebno hudih telesnih poškodb (134. ali 135. člen KZ RS), nadalje posilstva (180. člen KZ RS) in hudih ali posebno hudih telesnih poškodb, spolnega nasilja (181. člen KZ RS) in hudih ali posebno hudih telesnih poškodb, medtem ko je npr. kumulacija protipravnega odvzema prostosti (143/I. člen KZ RS) s hudo telesno poškodbo spornejša. Vrhovno sodišče Republike Slovenije je v nedavni sodbi (v zvezi z zahtevo za varstvo zakonitosti kot izrednim pravnim sredstvom po veljavni slovenski kazenski procesni zakonodaji) ugotovilo, da "v vseh primerih", kjer bi "kaznivo dejanje hude ali posebno hude telesne poškodbe, ki bi v obliki izvršitvenega dejanja trajalo določen čas" predstavlja kvečjemu navidezni idealni stek s kaznivim dejanjem protipravnega odvzema prostosti (torej zgolj hudo ali posebno hudo telesno poškodbo). S tem argumentom je v konkretni zadevi zavrnilo kumulacijo kazenskih odgovornosti za kaznivo dejanje hude telesne poškodbe in protipravnega odvzema prostosti v pravem steku, kjer je bil storilec (ki sicer ni bil uradna oseba!) žrtev z zanko okoli vratu vodil naokrog in jo ob tem pretepal, nato pa delno obesil na ograjo in jo tam pretepal naprej, vse skupaj pa je trajalo več kot eno uro in se končalo z žrtvinimi hudimi telesnimi poškodbami. Vrhovno sodišče RS skratka tako dogajanje kvalificira zgolj kot hudo telesno poškodbo.¹³

55. Najtežja naklepna poseganja v človekove pravice drugih, storjena v okoliščinah iz 1/I. člena Konvencije proti mučenju, KZ RS obravnava v različnih kaznivih dejanjih zoper človečnost in mednarodno pravo (genocid - 373. člen, vojno hudodelstvo zoper civilno prebivalstvo - 374. člen, vojno hudodelstvo zoper ranjence in bolnike - 375. člen, vojno hudodelstvo zoper vojne ujetnike - 376. člen, vojno hudodelstvo z uporabo nedovoljenih bojnih sredstev - 377. člen, protipravno pobijanje in povzročanje ran sovražniku - 379. člen, surovo ravnanje z ranjenci, bolniki in vojnimi ujetniki - 382. člen, spravljanje v suženjsko razmerje - 387. člen, idr.). Definicije kaznivih dejanj zoper človečnost in mednarodno pravo iz KZ RS so povzete po relevantnih mednarodnih aktih s področja vojnega in humanitarnega prava, zlasti t.i. ženevskih konvencij.

56. Pri vseh omenjenih kaznivih dejanjih zoper človečnost in mednarodno pravo iz KZ RS so kaznivi tako poskus, kot na tak ali drugačen način tudi neuspelo napeljevanje kot oblika udeležbe. Vsa se preganjajo po uradni dolžnosti. Zaradi izjemne teže teh kaznivih dejanj (odnosa konsumpcije) oziroma odnosa specialnosti pa steki (kumulacije kazenskih odgovornosti) s prej opisanimi kaznivimi dejanji iz slovenskega kazenskega prava v glavnem ne prihajajo v poštev.

57. Nadrobnosti o slovenskih pravosodnih in upravnih statistikah glej spodaj, poročilo k poznavanju, razumevanju in izvajanju 2. in 4. člena Konvencije proti mučenju!

2.

58. Vsa obravnavana kazniva dejanja je po splošnih načelih slovenskega kazenskega prava¹⁴ mogoče storiti v storitveni izvršitveni obliki (aktivno), pa tudi v opustitveni izvršitveni obliki (pasivno), če je storilcu mogoče dokazati posebno garantno dolžnost

---

¹³ Glej citirano sodbo Vrhovnega sodišča RS v: Praktikom 1995, str. 110-111!

¹⁴ Določba 8. člena KZ RS ("Način izvršitve kaznivega dejanja") se glasi;

"(I.) Kaznivo dejanje je lahko izvršeno s storitvijo ali z opustitvijo. (II.) Kaznivo dejanje je lahko izvršeno z opustitvijo samo, če je storilec opustil dejanje, ki bi ga moral storiti. (III.) Z opustitvijo je lahko izvršeno tudi kaznivo dejanje, ki ga zakon ne določa kot opustitveno kaznivo dejanje, če storilec ne prepreči prepovedane posledice. V takšnem primeru se storilec kaznuje za opustitev samo, če je bil dolžan preprečiti nastanek prepovedane posledice in če je opustitev za nastanek takšne posledice enakega pomena kot storitev".

preprečiti mučenje ali drugo kruto, nečloveško ali poniževalno kaznovanje ali ravnanje (odgovornost za t.i. nepravo opustitev po 8/III členu KZ RS).

59. Tako bi npr. lahko za kaznivo dejanje hude telesne poškodbe v opustitvi odgovarjal policist ali pooblaščen uradna oseba v zavodu za prestajanje zaporne kazni, ki bi že na podlagi svojih delovnih dolžnosti nesporno morala varovati življenje, telesno celovitost in zdravje začasno pridržane, priprte ali zaprte osebe, pa bi z ustreznim naklepom do poškodbe varovančevega telesa ne preprečila napada na varovanca (samopoškodbe, poškodbe s strani drugega varovanca ali celo tretjih oseb). Podobno bi lahko za kaznivo dejanje grdega ravnanja s podrejenim odgovarjal nadrejeni, ki v nasprotju s svojimi delovnopravnimi dolžnostmi ne bi preprečil svojemu podrejenemu (ali celo prirejenemu) protipravnega maltretiranja podrejenih. Smiselno podobno velja za kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in uradna pooblastila.¹⁵

60. Vsaj teoretično ni izključena niti kazenska odgovornost za poskus takšnih opustitvenih kaznivih dejanj (po 22. členu v zvezi z 8/III. členom KZ RS).

K 2. členu

1.

61. Poleg inkriminacij (posebnega dela materialne kazenske zakonodaje - glej zgoraj), so v Republiki Sloveniji dejanja mučenja in drugih krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanja izrecno ali smiselno prepovedana še v različnih drugih zakonskih virih, predvsem s področja kazenskega in drugih kaznovalnih (prekrškovnih in disciplinskih) postopkov, občne državne uprave, izvrševanja kazenskih in drugih kaznovalnih sankcij, pristojnosti policije in varnostno-obveščevalnih služb, vojske, pa tudi npr. šolstva in biomedicine (zlasti psihiatričnega zdravstva).

(a)

62. Kazenski postopek in zlasti predkazenski postopek sta z vidika mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja po naravi stvari zelo problematična. To še posebej velja za primere odvzema prostosti osumljencu oziroma obdolžencu.

(i)

63. Ureditev odvzema prostosti obdolžencu po ZKP je večplastna.

a) Splošno o zadržanju, pridržanju in priporu

64. Zakon dovoljuje odzem prostosti v treh temeljnih pravnih okoliščinah. Najprej (1.) v primeru razlogov za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje ureja t.i. zadržanje oseb in sorodne omejitve gibanja, vključno s prisilnimi privedbami v primeru neodziva na pisno vabilo (148. in 149. člen).¹⁶ Taki ukrepi smejo trajati zgolj "nujno potreben čas" (člen

---

¹⁵ Opozorimo naj, da se manjšinska slovenska pravna teorija upira konstruktu posilstva in spolnega nasilja v nepravi opustitvi (in celo aktivnemu sostorilstvu pri teh kaznivih dejanjih).

¹⁶ Določbe 148. in 149. člena ZKP se v polnem besedilo glasijo;

"148. člen

(I.) Če so podani razlogi za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, morajo organi za notranje zadeve ukreniti potrebno, da se izsledi storilec kaznivega dejanja, da se storilec ali udeležene ne skrije ali ne pobegne, da se odkrijejo in zavarujejo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, ki utegnejo biti dokaz in da se zberejo vsa obvestila, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka.

148/II) oziroma do šest ur (člen 149/I) in so v praksi policije glede na naravo njihovega dela relativno pogosti. Sem namreč prištevamo tudi odvzeme prostosti v zvezi z odredbami za privedbo, ki jih na podlagi različnih zakonov izdajajo različni organi (kazenska in pravdna sodišča, sodnik za prekrške, organ za notranje zadeve, Ministrstvo za notranje zadeve, upravni organi v zvezi z različnimi upravnimi postopki nasploh).

65. Naslednja (2.), v praksi redkejša kategorija odvzemov prostosti po ZKP je t.i. pridržanje osumljenca (157. člen). Določba II. odstavka citiranega člena pravi: "Pooblaščenec uradne osebe organa za notranje zadeve smejo izjemoma nekomu vzeti prostost in ga pridržati, če so [a] podani razlogi za sum, da je storil kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, če je [b] pridržanje potrebno zaradi ugotovitve istovetnosti, preverjanja alibija, zbiranja obvestil in dokaznih predmetov o tem kaznivem dejanju [...]".

(II.) Da bi izvršili naloge iz prejšnjega odstavka, smejo organi za notranje zadeve zahtevati potrebna obvestila od oseb; opraviti potreben pregled prevoznih sredstev, potnikov in prtljage; za nujno potreben čas omejiti gibanje na določenem prostoru; ukreniti, kar je potrebno v zvezi z ugotavljanjem istovetnosti oseb in predmetov, razpisati iskanje osebe in stvari, ki se iščejo; v navzočnosti odgovorne osebe opraviti pregled določenih objektov in prostorov podjetij in drugih pravnih oseb in pregledati določeno njihovo dokumentacijo ter ukreniti in storiti drugo, kar je potrebno. O dejstvih in okoliščinah, ki se ugotovijo pri posameznih dejanjih in utegnejo biti pomembne za kazenski postopek, in o predmetih, ki so bili najdeni ali zaseženi, se napravi zapisnik ali uradni zaznamek.

(III.) Organi za notranje zadeve lahko vabijo osebe tudi k sebi. V vabilu mora biti navedeno, zakaj so vabljene. Prisilno smejo privedi nekoga, ki na vabilu ni prišel, le, če je bil v vabilu na to opozorjen. Ko ravnajo po določbah tega člena, ne smejo organi za notranje zadeve oseb zasliševati kot obdolžencev, prič ali izvedencev.

(IV.) Tisti, zoper katerega je bilo uporabljeno kakšno dejanje ali kakšen ukrep iz drugega ali tretjega odstavka tega člena, ima pravico pritožiti se v treh dneh pri pristojnem državnemu tožilcu.

(V.) Na pisni predlog in z dovoljenjem preiskovalnega sodnika oziroma predsednika senata smejo organi za notranje zadeve zbirati obvestila tudi od oseb, ki so v priporu, če je to potrebno, da se odkrijejo druga kazniva dejanja iste osebe, njihovi udeleženci ali kazniva dejanja drugih storilcev. Ta obvestila zbirajo v času in v navzočnosti osebe, ki jo določi preiskovalni sodnik oziroma predsednik senata.

(VI.) Na podlagi zbranih obvestil sestavi organ za notranje zadeve kazensko ovadbo, v kateri navede dokaze, za katere je zvedel pri njihovem zbiranju. V kazensko ovadbo ne vpiše vsebine izjav, ki so jih posamezne osebe dale pri zbiranju obvestil. Kazenski ovadbi priloži tudi predmete, skice, fotografije, priskrbljena poročila, zapise o tem, kaj so ukrenili in storili, uradne zaznamke, izjave in drugo gradivo, ki utegne biti koristno za uspešno izvedbo postopka. Če zvedo organi za notranje zadeve po vložitvi kazenske ovadbe za nova dejstva, dokaze ali sledove kaznivega dejanja, morajo zbrati potrebna obvestila in poslati o tem državnemu tožilcu poročilo v dopolnitev kazenske ovadbe.

(VII) Organ za notranje zadeve pošlje poročilo državnemu tožilcu tudi v primeru, če na podlagi zbranih obvestil ni podlage za kazensko ovadbo.

149. člen

(I.) Pooblaščenec uradne osebe organov za notranje zadeve imajo pravico napotiti osebe, ki jih najdejo na kraju storitve kaznivega dejanja ali osebe, ki imajo bivališče v tujini, k preiskovalnemu sodniku ali jih zadržati do njegovega prihoda, če bi mogle dati za kazenski postopek važne podatke in če je verjetno, da jih pozneje ne bi bilo mogoče zaslišati ali da bi bilo to povezano s precejšnjim zavlačevanjem ali z drugimi težavami. Zadržanje takih oseb na kraju storitve kaznivega dejanja ne sme trajati več kot šest ur.

(II.) Organi za notranje zadeve smejo fotografirati tistega, za katerega so razlogi za sum, da je storil kaznivo dejanje, in vzeti tudi njegove prstne odtise. Če je to nujno, da se ugotovi njegova istovetnost, ali v drugih primerih, ko je to pomembno za uspešno izvedbo postopka, smejo njegovo fotografijo tudi objaviti.

(III.) Če je treba ugotoviti, čigavi so prstni odtisi na posameznih predmetih, smejo organi za notranje zadeve jemati prstne odtise oseb, za katere je verjetno, da so utegnile priti v dotik z njimi."

Zakon za tako pridržanje posebej zahteva tudi [c] določene splošne priporne razloge (po 201. členu ZKP, glej nadrobneje spodaj).¹⁷

66. Pri tem mora biti pridržana oseba po določbi 19/III. člena Ustave Republike Slovenije, 157/III. člena ZKP in v zvezi s 4. členom ZKP "v maternem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti" in "takoj poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje." Če si osumljenec, kateremu je bila odvzeta prostost, "glede na svoje gmotne razmere ne more zagotoviti odvetnika sam, mu ga na njegovo zahtevo in stroške države postavi organ za notranje zadeve, če je to v interesu pravičnosti" (4/IV. člen ZKP).¹⁸

67. Takšno pridržanje lahko po 157/V. členu ZKP traja največ 48 ur. V tem času je treba pridržanega privedi preiskovalnemu sodniku ali pa ga izpustiti na prostost.¹⁹

68. Če pridržanje traja več kot šest ur, je treba pridržanemu po 157/VI. členu ZKP izdati pisno odločbo o razlogih za odvzem prostosti.

b) Posebej o pridržanju mladoletnih osumlencev

69. Kot konkretizacija zahteve po posebnem družbenem varstvu mladine iz 53/III. člena Ustave Republike Slovenije, je postopek proti mladoletnim obdolžencem v ZKP urejen v posebnem poglavju (XXVII. poglavje) in prirejen psihološkim in drugim posebnostim mladih storilcev kaznivih dejanj. Določbe ZKP zunaj tega posebnega poglavja se po 451/I. členu ZKP v postopku proti mladoletniku uporabljajo le, če ne nasprotujejo določbam iz tega poglavja.

70. Ker ZKP ne v obravnavanem XXVII. poglavju, ne kjerkoli drugje nikjer izrecno ne prepoveduje odreditve pridržanja zoper mladoletnika, lahko pooblaščené uradne osebe organa za notranje zadeve odredijo pridržanje tudi zoper mladoletnika, to je osebo med 14. in 18. let starosti.²⁰ Mlajše osebe po izrecni določbi 71. člena KZ RS ne morejo biti obdolženci v kazenskem postopku, zato pridržanje ali pripor po ZKP zoper njih nista dopustna.

---

¹⁷ V zvezi s kaznivimi dejanji zoper vojaško dolžnost (27. poglavje KZ RS) in nasploh z uradno pregonljivimi kaznivimi dejanji, storjenimi v vojaških objektih, imajo po 158/I. in II. členu ZKP pravico pridržanja obdolženca tudi "pristojni organi v obrambnih silah" [v praksi predvsem vojaška policija], vendar ga morajo "takoj izročiti preiskovalnemu sodniku ali organu za notranje zadeve, če to ni mogoče, pa [...] takoj obvestiti nekoga od teh organov" (158/I. člen ZKP). Glej tudi 66/I(2). in 68. člen Zakona o obrambi, ki obravnavane določbe ZKP ponavljata posebej glede pristojnosti vojaške policije!

¹⁸ V vseh pripornih zadevah je po členih 70/II in 202/VII ZKP obvezen zagovornik. Nadrobnosti glej spodaj v posebnem podpoglavju "Zagovornik"!

¹⁹ Če organi za notranje zadeve pri kaznivem dejanju zalotijo vojaškega obveznika, ki služi vojaški rok, ga po določbi 33/VI. člena Zakona o obrambi "pridrži do prihoda vojaške policije". To določbo je treba razumeti skupaj z že citiranim 158. členom ZKP kot matičnega zakona za kazenski postopek. Vojaška policija mora tudi v takem primeru obdolženca čim prej prepustiti civilnim organom pregona (preiskovalnemu sodniku ali organom za notranje zadeve).

²⁰ Nekatere nadrobnosti o položaju mladih ljudi (otrok, mladoletnikov) v upravnih, upravno-kaznovanih in kazenskih postopkih v Republiki Sloveniji glej posebej v poročilu Vlade RS z naslovom "Začetno poročilo Republike Slovenije o sprejetih ukrepih za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah" iz leta 1996, poslanim Odboru OZN za otrokove pravice v Ženevi v skladu z 44/I. členom Konvencije OZN o otrokovih pravicah, zlasti poglavje II.G!

c) Posebej o pridržanju osumljencev – tuincev

71. Posebno dodatno pooblastilo za odvzem prostosti tujcu - posebno pridržanje imajo organi za notranje zadeve v postopku za izročitev obdolženca kot posebnem postopku, urejenem v ZKP. Določilo 525/I. člena ZKP pravi: "V nujnih primerih, ko je nevarno, da bi tujec pobegnil ali se skrila, sme organ za notranje zadeve na prošnjo pristojnega tujega organa, ne glede na to, na kakšen način je poslana, tujcu vzeti prostost." V 525/II. členu ZKP je zapisana dolžnost organa za notranje zadeve, da mora tujca, ki mu je bila tako odvzeta prostost, "brez odlašanja odpeljati k preiskovalnemu sodniku pristojnega sodišča, da ga zasliši." Ostale pravice pridržanega tujca so po ZKP enake, kot pravice pridržanega po splošnih določbah ZKP o pridržanju.

d) Pripor

72. Poleg zadržanja oseb in sorodnih omejitev gibanja na eni ter pridržanj oseb na drugi strani, ZKP pozna še tretjo temeljno obliko odvzema prostosti v kazenskem postopku - PRIPOR.

73. Preiskovalni sodnik, zunaj-obravnavni senat treh sodnikov okrožnega sodišča (po 25/VI. členu ZKP) ali sodeči sodnik okrajnega sodišča ali sodnik za mladoletnike ali sodeči senat prve ali druge stopnje lahko pod ustreznimi pogoji v skladu z 20/I. členom Ustave Republike Slovenije in 201. členom ZKP²¹ oziroma (v skrajšanem postopku pred okrajnim sodiščem) po 432. členu ZKP²² oziroma v postopku proti mladoletniku po 472. členu ZKP²³ oziroma zaradi izmikanja sojenju subsidiarno po 307/II. členu ZKP²⁴ oziroma ob izreku kazni po 361. členu ZKP²⁵ ali 443/VI. členu ZKP²⁶ oziroma v postopku izročitve obdolženca - tujca po 524/III. členu ZKP²⁷ odredi pripor zoper obdolženca.

---

²¹ Besedilo 201. člena ZKP se glasi:

(I.) Razveljavljeno z odločbo Ustavnega sodišča RS (Ur.l. RS, št.: 25/96).

(II.) Če je podan utemeljen sum, da je določena oseba storila kaznivo dejanje, se sme pripor zoper njo odrediti: 1) če se skriva, če ni mogoče ugotoviti njene istovetnosti ali če so druge okoliščine, ki kažejo na nevarnost, da bi pobegnila; 2) če je opravičena bojazen, da bo uničila sledove kaznivega dejanja, ali če posebne okoliščine kažejo, da bo ovirala preiskavo s tem, da bo vplivala na priče, udeležence ali prikrivalce; 3) Razglašeno za neskladno z ustavo RS z odločbo Ustavnega sodišča RS (Ur. I. RS, št.: 25/96).

²² Besedilo 432/I. člena ZKP se glasi: "Pripor se sme odrediti zoper tistega, za katerega je utemeljen sum, da je storil kaznivo dejanje: če se skriva, če se ne da ugotoviti njegova istovetnost ali če so podane druge okoliščine, ki očitno kažejo na nevarnost, da bo sicer pobegnil; če gre za kaznivo dejanje zoper javni red in mir, zoper spolno nedotakljivost ali za kaznivo dejanje s prvinami nasilja, za katera se sme izreči kazen zapora dveh let, pa posebne okoliščine opravičujejo bojazen, da bo obdolženec to kaznivo dejanje ponovil ali da bo storil kaznivo dejanje, s katerim grozi".

²³ Tu se pripor sme odrediti, "če je nevarno, da bo mladoletnik pobegnil, ali da bo uničil sledove kaznivega dejanja ali podobno oviral preiskavo".

²⁴ Tu se pripor sme odrediti, "če se obtoženec, ki je bil v redu povabljen, očitno izmika in noče priti na glavno obravnavo, za pripor pa ni nobenega od razlogov iz 201. člena tega zakona". Cilj tega pripora je zagotoviti obdolženčevo navzočnost na glavni obravnavi.

²⁵ Besedilo 361. člena ZKP se glasi: "(I.) Razveljavljeno z odločbo Ustavnega sodišča RS (Ur.l. RS, št.: 25/96). (II.) Če [...] izreče senat obsodbo na [...] kazen zapora, odredi pripor, če je podan kakšen razlog iz 1. ali 3. točke drugega odstavka 201. člena tega zakona; pripor pa odpravi, če je obtoženec že v priporu, pa niso več podani razlogi, zaradi katerih je bil odrejen. (III.) Pripor senat vselej odpravi in odredi izpustitev obtoženca, če je ta oproščen obtožbe ali spoznan za krivega, pa mu je odpuščen kazen, če je obsojen samo na denarno kazen ali mu je izrečen sodni opomin ali pogojna obsodba, če je zaradi vštetja pripora kazen že preстал ali če je obtožba zavržena ali obtožnica zavržena, razen če je zavržena zaradi nepristojnosti sodišča. (IV.) Za odreditev ali odpravo pripora po razglasitvi sodbe do njene pravnomočnosti velja drugi odstavek tega člena. O tem odloči senat sodišča prve stopnje (šesti odstavek 25. člena). (V.) Preden izda sklep, s katerim odredi ali odpravi

74. Posebej v zvezi s priporom kot najbolj drastičnim sredstvom zagotovitve obdolženčeve prisotnosti isti zakon na več mestih zahteva posebno hitrost postopka (200/II. in III., 432/IV. člen ZKP²⁸).

75. Postopek odrejanja in podaljševanja pripora je nasploh v ZKP zelo nadrobno urejen. Tako npr. 202. člen (ki ureja v praksi najpogostejši postopek odreditve pripora) določa: "(I.) Pripor odredi preiskovalni sodnik pristojnega sodišča, (II.) Pripor se odredi s pisnim sklepom, ki obsega: ime in priimek tistega, ki mu je vzeta prostost; kaznivo dejanje, ki ga je obdolžen; zakonski razlog za pripor; pouk o pravici do pritožbe; kratko obrazložitev, v kateri mora biti razlog za pripor posebej obrazložen; uradni pečat in podpis sodnika, ki pripor odreja. (III.) Sklep o priporu se izroči tistemu, na katerega se nanaša takrat, ko mu je vzeta prostost, najpozneje pa v štiriindvajsetih urah, odkar mu je bila vzeta prostost, oziroma ko je bil priveden k preiskovalnemu sodniku [...]. V spisih morata biti navedeni ura, ko mu je bila vzeta prostost, in ura, ko mu je bil izročen sklep. (IV.) Zoper sklep o priporu se sme priprti pritožiti na senat (šesti odstavek 25. člena) v štiriindvajsetih urah od ure, ko mu je bil sklep izročen. Če je priprti prvič zaslišan po preteku tega roka, se lahko pritoži ob tem zaslišanju. Pritožbo s prepisom zapisnika o zaslišanju, če je bil priprti zaslišan, in sklep o priporu je treba takoj poslati senatu. Pritožba ne zadrži izvršitve sklepa. (V.) Če se preiskovalni sodnik ne strinja s predlogom državnega tožilca za odreditev pripora, zahteva, naj o tem odloči senat (šesti odstavek 25. člena). Zoper sklep, s katerim senat odredi pripor, se sme priprti pritožiti, vendar pritožba ne zadrži njegove izvršitve. Glede izročitve sklepa in vložitve pritožbe se uporabljajo določbe tretjega in četrtega odstavka tega člena. (VI.) V primerih iz četrtega in petega odstavka tega člena mora senat, ki odloča o pritožbi, odločiti v osemindvajsetih urah, (VII.) Takoj po izdaji sklepa o odreditvi pripora mora sodišče priprtemu, ki si ni vzel zagovornika, postaviti zagovornika po uradni dolžnosti [...]", člen 203 ZKP pa pravi: "(I.) Preiskovalni sodnik mora tistega, ki mu je bila vzeta prostost in mu je bil pripeljan, takoj poučiti po 4. členu tega zakona. Pouk preiskovalnega sodnika in izjava tistega, ki mu je bila vzeta prostost, morata biti zapisana v zapisnik. Če je potrebno, mu preiskovalni sodnik pomaga, da si najde zagovornika. Če si ta v štiriindvajsetih urah od ure, ko mu je bilo to sporočeno, ne zagotovi zagovornikove navzočnosti, ga mora preiskovalni sodnik takoj zaslišati. (II.) Če tisti, ki mu je vzeta prostost, izjavi, da si ne bo vzel zagovornika, ga mora preiskovalni sodnik v štiriindvajsetih urah zaslišati. (III.) Če je obramba obvezna [...], tisti, ki mu je vzeta prostost, pa si ne vzame zagovornika v štiriindvajsetih urah od ure, ko je bil poučen o tej pravici, ali izjavi, da si zagovornika ne bo

---

pripor v primerih iz drugega in četrtega odstavka tega člena, zasliši senat državnega tožilca, če teče postopek na njegovo zahtevo. (VI.) Če je obtoženec že v priporu in senat spozna, da so še podani razlogi, zaradi katerih je bil pripor odrejen, ali da so podani razlogi iz prvega ali drugega odstavka tega člena, ga s posebnim sklepom podaljša. Poseben sklep izda senat tudi, kadar je treba odrediti ali odpraviti pripor. Pritožba zoper ta sklep ne zadrži njegove izvršitve. (VII.) Pripor, ki je bil odrejen ali podaljšan po določbah prejšnjih odstavkov, sme trajati do pravnomočnosti sodbe, vendar najdalj do izteka časa kazni, izrečene v sodbi sodišča prve stopnje. (VIII.) Kadar izreče sodišče kazen zapora, se sme obtoženec, ki je v priporu, oddati na podlagi sklepa predsednika senata, še pred pravnomočnostjo sodbe v zavod za prestajanje kazni, če to sam zahteva".

²⁶ Besedilo 443/VI. člena ZKP se glasi: "Če izreče sodnik v sodbi kazen zapora, sme odrediti, da se obdolženec pripre oziroma da ostane v priporu, če so dani razlogi iz prvega odstavka 432. člena tega zakona. Pripor sme trajati v takem primeru do pravnomočnosti sodbe, vendar največ dotlej, dokler obdolžencu ne izteče kazen, ki jo je izreklo sodišče prve stopnje".

²⁷ V tem posebnem postopku lahko preiskovalni sodnik v primeru splošnih pripornih razlogov (po 201. členu ZKP) odredi pripor tujca, "razen če je iz same prošnje [za izročitev] očitno, da izročitev ni dopustna". Po določbi 525/III, člena ZKP sme pripor v izročitvenem postopku trajati največ tri mesece od dneva, ko je bil tujec priprt, na prošnjo tuje države pa sme "senat pristojnega sodišča v opravičenih primerih podaljšati rok največ za dva meseca", to je na skupno pet mesecev. Za takšne pripore pa sicer po ZKP veljajo vsa ostala pravila, kot za pripor obdolženca v kazenskem postopku nasploh.

²⁸ Glej tudi 83/II(1.) člen Zakona o sodiščih, ki priporne zadeve razglašajo za nujne in s tem prednostne!

vzel, mu ga sodišče postavi po uradni dolžnosti. (IV.) Takoj po zaslišanju mora državni tožilec izjaviti, ali bo zahteval preiskavo, zahtevo za preiskavo pa lahko poda tudi na zapisnik, naker preiskovalni sodnik odloči, ali naj tistega, ki mu je bila vzeta prostost pripre ali izpusti. Če odredi pripor in če državni tožilec v osemindvajsetih urah, ko je bil obveščen o priporu, ne vloži pisne zahteve za preiskavo, preiskovalni sodnik pripor odpravi in priprtega izpusti".²⁹

76. Po določbi 208. člena ZKP mora organ za notranje zadeve oziroma sodišče o odvzemu prostosti v štiriindvajsetih urah obvestiti družino tistega, ki mu je bila vzeta prostost, če ta to zahteva. O odvzemu prostosti se obvesti pristojni organ socialnega varstva, če je treba kaj ukreniti za preskrbo otrok in drugih družinskih članov, za katere skrbi tisti, ki mu je bila vzeta prostost.

77. V 209. členu ZKP določa, da se med prestajanjem pripora "ne smeta žaliti osebnost in dostojanstvo obdolženca", ter da se smejo zoper pripornika "uporabiti samo tiste omejitve, ki so potrebne, da se prepreči beg ali dogovarjanje, ki bi lahko škodovalo uspešni izvedbi postopka". Konkretnije zakon ureja, da v istem prostoru ne smejo biti zaprte osebe, ki niso istega spola (209/II. člen ZKP), v 210. členu pa med drugim: "(I.) Priporniki imajo pravico do osemurnega nepretrganega počitka v štiriindvajsetih urah. Poleg tega jim je potrebno zagotoviti vsak dan najmanj dve uri gibanja na prostem [...]. (II.) Priporniki imajo pravico hraniti se na svoje stroške, nositi svojo obleko in uporabljati svojo posteljnino, si na svoje stroške kupovati knjige, časnike in druge stvari, ki ustrezajo njihovim rednim potrebam, če to ni v škodo uspešni izvedbi postopka. O tem odloča preiskovalni sodnik, ki opravlja preiskavo." V 211. členu ZKP pravi nadalje: "(I.) Z dovoljenjem preiskovalnega sodnika, ki opravlja preiskavo, in pod njegovim nadzorstvom ali pod nadzorstvom nekoga, ki ga on določi, lahko obiskujejo pripornika v mejah hišnega reda bližnji sorodniki, na njegovo zahtevo pa tudi zdravnik in drugi. Posamezni obiski se smejo prepovedati, če bi zaradi tega lahko nastala škoda za postopek. (II.) Diplomatski in konzularni funkcionarji imajo pravico, da z vednostjo preiskovalnega sodnika, ki opravlja preiskavo, obiskujejo in brez nadzora govorijo s pripornikom, ki je državljan njihove države. (III.) Pripornik si lahko dopisuje ali ima druge stike z osebami zunaj zaporov z vednostjo in pod nadzorom preiskovalnega sodnika, ki opravlja preiskavo. Ta lahko prepove pošiljanje in sprejemanje pisem in drugih pošilk ali vzpostavljanje drugih stikov, ki so škodljivi za postopek. Nikakor pa se ne sme prepovedati priporniku, da bi poslal prošnjo ali pritožbo."

78. V Sloveniji je v vseh pripornih kazenskih zadevah zagovornik obvezen. Sodišče mora takoj po izdaji sklepa o odreditvi pripora v skladu z 202/VII. in 70. členom ZKP priprtemu, ki si ni vzel zagovornika, postaviti zagovornika po uradni dolžnosti. Stiki pripornika z zagovornikom morajo biti nenadzorovani in povsem prosti (74. člen ZKP).

79. Do vložitve obtožnice v kazenski zadevi sme pripor po 20. členu Ustave Republike Slovenije trajati največ tri mesece, Vrhovno sodišče RS pa ga sme podaljšati še za tri mesece, torej na skupno šest mesecev.³⁰ Po določbi 207/IV. Člena ZKP sme pripor po

---

²⁹ Člen 204 ZKP določa še: "Če preiskovalni sodnik tistemu, ki mu je bila vzeta prostost, ni dal pouka po 4. členu tega zakona, ali ta pouk ni zapisan, sodišče ne sme svoje odločbe opreti na izpovedbo tistega, ki mu je bila vzeta prostost". Glej tudi poročilo k uresničevanju 15. člena Konvencije proti mučenju, spodaj!

³⁰ To določbo Ustave RS konkretizira ZKP v 205. členu, ko pravi: "(I.) Po sklepu preiskovalnega sodnika sme biti obdolženec pridržan v priporu največ mesec dni od dneva, ko mu je bila vzeta prostost. Po tem času sme biti pridržan v priporu samo na podlagi sklepa o podaljšanju pripora. (II.) Pripor se sme po odločbi senata (šesti odstavek 25. člena) podaljšati največ za dva meseca. Zoper sklep senata je dovoljena pritožba, ki pa ne zadrži njegove izvršitve. Če teče postopek za kaznivo dejanje, za katero je v zakonu predpisana kazen zapora nad pet let, sme senat vrhovnega sodišča podaljšati pripor največ še za tri mesece. Sklep o podaljšanju pripora izda sodišče na obrazložen predlog preiskovalnega sodnika ali državnega tožilca. (III.) Če do izteka rokov iz prejšnjega odstavka ni vložena obtožnica, se pripor odpravi in se obdolženec izpusti".

vložitvi obtožnico trajati največ dve leti. To pomeni, da je najdaljši še zakonit skupni pripori rok v kazenski zadevi v Republiki Sloveniji dve leti in pol. Če v tem času ni izrečena obsodilna sodba, se pripor odpravi in obdolženec izpusti na prostost. Skupaj s pridržanjem po 157. členu ZKP (največ 48 ur) lahko torej najdaljši še zakonit nepretrgan odvzem prostosti v kazenski zadevi v Republiki Sloveniji traja polni dve leti, šest mesecev in dva dni.

80. Pripor v skrajšanem postopku pred okrajnim sodiščem kot nižjo obliko prvostopenjskega sodišča (po 25/I(2). členu ZKP pristojnost le v kazenskih zadevah, kjer je kot glavna kazen zagrožena denarna kazen ali kazen zapora do treh let) sme po 432/II. členu ZKP do vložitve obtožnega predloga trajati največ osem dni, po vložitvi tega predloga pa v skladu s 432/III. in 207. členom ZKP največ dve leti. V kazenskem skrajšanem postopku pred okrajnim sodiščem je torej najdaljši še zakonit skupni pripori rok dve leti in osem dni. Skupaj s pridržanjem po 157. členu ZKP (največ 48 ur) lahko v tem postopku najdaljši še zakonit nepretrgan odvzem prostosti traja polni dve leti in deset dni.

81. Pripor zaradi izmikanja sojenju po 307/II. členu ZKP (subsidiarna možnost odreditve pripora v kazenskem postopku med sojenjem) sme trajati največ mesec dni.³¹

82. Pripor mladoletnika sme sodnik za mladoletnike odrediti na podlagi 472/I. člena ZKP, če je nevarno, da bo mladoletnik pobegnil, ali da bo uničil sledove kaznivega dejanja ali podobno oviral preiskavo. Tak pripor lahko traja najdalj en mesec, senat za mladoletnike pa ga sme izjemoma podaljšati še za dva meseca, to je na skupno tri mesece (472/II. člen ZKP). Skupaj s pridržanjem po 157. členu ZKP (največ 48 ur) lahko v tem postopku najdaljši še zakonit nepretrgan odvzem prostosti traja polne tri mesece in dva dni.

(ii)

83. Ureditev siceršnjega ravnanja z obdolžencem v kazenskem postopku, posebej relevantnega z vidika Konvencije proti mučenju, je razpršena med številne člene Zakona o kazenskem postopku. VII. členu ZKP določa: "Prepovedano je izsiljevati od obdolženca ali kakšnega drugega udeleženca v postopku priznanje oziroma kakšno drugo izjavo." To velja za vse oblike zasliševanja, tako s strani pooblaščenih uradnih oseb organa za notranje zadeve, kot sodišča.

84. V 227/VII. Členu isti zakon določa, da se mora zaslišanje obdolženca "opraviti tako, da se v polni meri spoštuje njegova osebnost, v 227/VIII. členu pa pravi: "Proti obdolžencu se ne smejo uporabiti sila, grožnja ali druga podobna sredstva [...], da bi se doseгла kakšna njegova izjava ali priznanje". ZKP nadalje v 266/III. členu prepoveduje, da bi se pri obdolžencu ali priči uporabili "zdravniški posegi" oziroma "dala takšna sredstva, s katerimi

---

Po 207. členu ZKP veljajo naslednja pravila glede pripora:

"(I.) Po izročitvi obtožnice sodišču do konca glavne obravnave sme odrediti ali odpraviti pripor samo senat s sklepom po zaslišanju državnega tožilca, če teče postopek na njegovo zahtevo. Zoper sklep o odreditvi pripora se sme priprti pritožiti v štiriindvajsetih urah od ure, ko mu je bil sklep vročen. O pritožbi mora višje sodišče odločiti v osemindvajsetih urah. (II.) Senat mora po preteku dveh mesecev od zadnjega sklepa o priporu tudi brez predloga strank preizkusiti, ali so še dani razlogi za pripor, in izdati sklep, s katerim pripor podaljša ali odpravi. (III.) Pritožba zoper sklep iz prvega in drugega odstavka tega člena ne zadrži njegove izvršitve. (IV.) Zoper sklep, s katerim senat zavrne predlog za odreditev ali odpravo pripora, ni pritožbe. (V.) Po vložitvi obtožnice lahko pripor traja največ dve leti. Če v tem roku obtožencu ni izrečena obsodilna sodba, se pripor odpravi in se obtoženec izpusti".

³¹ Besedilo 307/II. člena ZKP se glasi:

"Če se obtoženec, ki je bil v redu povabljen, očitno izmika in noče priti na glavno obravnavo, za pripor pa ni nobenega od razlogov iz 201. člena tega zakona, sme senat odrediti pripor, da zagotovi njegovo navzočnost na glavni obravnavi. Pritožba ne zadrži izvršitve sklepa o priporu. Za pripor, ki je bil odrejen iz tega razloga, se smiselno uporabljajo določbe členov 200 do 213 tega zakona. Če ni prej odpravljen, traja pripor do objave sodbe, najdalj pa mesec dni".

bi se vplivalo na njuno voljo po izpovedovanju", "odvzem krvi in druga zdravniška dejanja, ki se po pravilih zdravniške znanosti opravijo zaradi analize in ugotovitve [...] dejstev, pomembnih za kazenski postopek" pa se smejo po določbi 266/II. člena sicer opraviti tudi brez privolitve pregledanega, vendar nikoli, "če bi zaradi tega nastala škoda za njegovo zdravje". O takšni nevarnosti mora v skladu z ZKP v vsakem primeru presoјati zdravnik. Obravnavani zakon tudi določa, da "si mora sodišče prizadevati, da se postopek izvede brez zavlačevanja in da onemogoči kakršnokoli zlorabo pravic, ki jih imajo udeleženci v postopku" (15. člen), v prvi vrsti seveda udeleženci, ki predstavljajo državo (tožilstva, policija).

85. Ker je prosto izbrani zagovornik z ustreznimi učinkovitimi pooblastili med najpomembnejšimi garanti spoštovanja pravic osumljenca oziroma obdolženca v kazenskih postopkih, velja nekoliko nadrobneje prikazati splošna pravila o pravici do zagovornika v slovenskem kazenskem postopku.

86. ZKP v posebnem poglavju z naslovom "Zagovornik" pravi, da sme imeti obdolženec zagovornika ves čas postopka, in da ga je treba o tej pravici pred prvim zaslišanjem poučiti (67 člen). ZKP ureja posebej primere, ko je obdolženec nem, gluha ali sicer nezmožen, da se sam uspešno brani. V teh primerih mora imeti zagovornika po uradni dolžnosti že pri prvem zaslišanju. Enako velja, če teče zoper njega kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja, za katero je v zakonu predpisana kazen dvajsetih let zaporā (70. člen). Obdolženec mora imeti po izrecni določbi 70/II. Člena ZKP zagovornika takoj, ko je zoper njega odrejen pripor in ves čas, dokler traja pripor. Po III. odstavku istega člena mora imeti zagovornika tudi ob vročitvi obtožnice oziroma zasebne tožbe, če gre za kaznivo dejanje iz pristojnosti okrožnega sodišča. Če si obdolženec v vseh teh primerih obvezne obrambe ne vzame zagovornika sam, mu predsednik sodišča postavi odvetnika - zagovornika po uradni dolžnosti za nadaljnji potek kazenskega postopka do pravnomočnosti sodbe, če pa mu je bila izrečena kazen zaporā dvajsetih let - tudi za postopek z izrednimi pravnimi sredstvi (70/IV: in V. člen).³²

---

³² Besedilo členov ZKP, ki posebej urejajo pravice obdolženca do zagovornika se v celoti glasijo:

"67. člen

(I.) Obdolženec sme imeti zagovornika ves čas, ko teče kazenski postopek.

(II.) Obdolženca je treba pred prvim zaslišanjem poučiti, da ima pravico vzeti si zagovornika in da je zagovornik lahko navzoč pri njegovem zaslišanju. (III.) Zagovornika smejo najeti obdolženca tudi njegov zakoniti zastopnik, zakonec oziroma oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti, krvni sorodnik v ravni vrsti, posvojitelj, posvojenec, brat, sestra in rejnik. (IV.) Za zagovornika se sme vzeti samo odvetnik, njega pa lahko nadomešča odvetniški kandidat. Pred vrhovnim sodiščem sme biti zagovornik samo odvetnik. (V.) Zagovornik mora predložiti organu, pred katerim teče postopek, pooblastilo. Obdolženec lahko da zagovorniku pooblastilo tudi ustno na zapisnik pri organu, pred katerim teče postopek.

68. člen

(I.) V isti kazenski zadevi zagovornik ne more zagovarjati dveh ali več obdolžencev.

(II.) Posamezen obdolženec ima lahko več zagovornikov, šteje pa se, da je obramba zagotovljena, če v postopku sodeluje eden izmed zagovornikov.

69. člen

I.) Zagovornik ne sme biti oškodovanec, zakonec oškodovanca ali tožilca oziroma oseba, s katero oškodovanec ali tožilec živi v zunajzakonski skupnosti, in ne njihov krvni sorodnik v ravni vrsti do kateregakoli kolena, v stranski vrsti do četrtega kolena ali sorodnik po svaštvu do drugega kolena.

II.) Zagovornik tudi ne sme biti kdor je povabljen kot priča, razen če je po tem zakonu oproščen dolžnosti pričevanja in če izjavi, da ne bo pričal, [...].

III.) Zagovornik tudi ne sme biti, kdor je bil v isti zadevi sodnik ali državni tožilec.

70. člen

I.) Če je obdolženec nem, gluha ali sicer nezmožen, da se sam uspešno brani, ali če teče zoper njega kazenski postopek zaradi kaznivega dejanja, za katero je v zakonu predpisana kazen dvajsetih let zaporā, mora imeti zagovornika že pri prvem zaslišanju. II.) Obdolženec

87. Po določilu 178. člena ZKP se zaslišanje obdolženca lahko opravi le v navzočnosti državnega tožilca, vedno pa je lahko navzoč zagovornik. Državni tožilec, oškodovanec, obdolženec in zagovornik so lahko navzoči pri ogledu in zaslišanju izvedencev. Državni tožilec in zagovornik sta lahko navzoča pri hišni preiskavi. Državni tožilec, obdolženec in zagovornik so lahko navzoči pri zaslišanju priče. Policija ne sme zasliševati oseb v smislu ZKP (148/III. člen ZKP).

(iii)

88. Nekatere posebne oblike zadržanja so v Republiki Sloveniji dovoljene bolj ali manj v zvezi s kazenskim postopkom zasebnim varnostnikom. Zakon o zasebnem varovanju in obveznem organiziranju službe varovanja (Ur. l. RS, št.: 13/94) nadrobno ureja status zasebnega varnostnika in njegove pravice in pooblastila. Ker pa so te pravice in pooblastila zelo omejene, in ker zoper nezakonite ukrepe zasebnih varnostnikov dovoljena vsa pravna sredstva, kakor zoper druge nezakonite posege v človekove pravice, so te določbe z vidika Konvencije proti mučenju izrazito sekundarnega pomena.

b)

89. Poleg kazenskega postopka tudi slovenska pravna ureditev postopka o prekršku predvideva odvzem prostosti obdolžencu. V zvezi s prekrški je po posebnem postopku, predpisanem v Zakonu o prekrških (Ur.l. S RS-, št.: 25/83, 42/85, 47/87, 5/90, spremenjen z Ur.l. RS, št.: 10/91, 13/93, 66/93, 35/97, 87/97) urejeno začasno pridržanje obdolženca. Sodnik za prekrške sme pod določenimi pogoji iz 107. člena (utemeljen sum, da je obdolženec storil prekršek, hkrati pa: ni mogoče ugotoviti njegove istovetnosti, ali nima

---

mora imeti zagovornika takoj, ko je zoper njega odrejen pripor in ves čas, dokler traja pripor.

III.) Obdolženec mora imeti zagovornika ob vročitvi obtožnice oziroma zasebne tožbe, če gre za kaznivo dejanje iz pristojnosti okrožnega sodišča.

IV.) Če si obdolženec v primerih obvezne obrambe iz prejšnjih odstavkov ne vzame zagovornika sam, mu ga predsednik sodišča postavi po uradni dolžnosti za nadaljnji petek kazenskega postopka do pravnomočnosti sodbe; če pa mu je bila izrečena kazen zapora dvajsetih let - tudi za postopek z izrednimi pravnimi sredstvi. Če se obdolžencu po uradni dolžnosti postavi zagovornik po vložitvi obtožnice, se mu to sporoči takrat, ko se mu vroči obtožnica. Če ostane obdolženec v primeru obvezne obrambe v postopku brez zagovornika, sam pa si ne vzame drugega zagovornika, mu ga predsednik sodišča, pred katerim teče postopek, postavi po uradni dolžnosti.

V) Za zagovornika se lahko postavi samo odvetnik

(71. člen).

72. člen

(I.) Namesto postavljenega zagovornika si obdolženec lahko sam vzame drugega zagovornika. V takem primeru se postavljeni zagovornik razreši.

II.) Postavljeni zagovornik sme samo iz opravičenih razlogov zahtevati razrešitev.

III.) O razrešitvi zagovornika v primerih iz prvega in drugega odstavka tega člena odloča pred glavno obravnavo preiskovalni sodnik oziroma predsednik senata, na glavni obravnavi senat, v pritožbenem postopku pa predsednik senata sodišča prve stopnje oziroma senat, pristojen za odločanje v postopku o pritožbi. Zoper ta sklep ni pritožbe.

(IV.) Predsednik sodišča sme na zahtevo obdolženca ali z njegovo privolitvijo razrešiti postavljenega zagovornika, ki ne opravlja v redu svoje dolžnosti. Namesto razrešenega zagovornika mu postavi drugega. O razrešitvi zagovornika se obvesti odvetniška zbornica.

73. člen

Ko je podana zahteva upravičenega tožilca za kazenski pregon oziroma ko preiskovalni sodnik pred izdajo sklepa o preiskavi opravi posamezna preiskovalna dejanja, ima zagovornik pravico pregledati in prepisati spise in si ogledati zbrane dokazne predmete.

(74. člen)

75. člen

I.) Zagovornik je upravičen storiti v korist obdolženca vse, kar sme storiti obdolženec sam.

(II.) Pravice in dolžnosti zagovornika prenehajo, če obdolženec prekliče pooblastilo."

stalnega prebivališča in je upravičen sum, da bo zbežal, ali bi se z odhodom zaradi prebivanja v tujini lahko izognil odgovornosti za hujši prekršek, ali je bil zaloten pri hujšem prekršku, za katerega se lahko izreče kazen zavora, pridržanje pa je potrebno, da se mu prepreči nadaljevanje prekrškov) pisno odrediti pridržanje. O pridržanju mora sodnik za prekrške po določilu 110. člena obvestiti družino pridržanega, "razen če ta temu nasprotuje, ali če glede na trajanje pridržanja, oddaljenosti stalnega prebivališča ali glede na druge podobne okoliščine tega ni mogoče storiti". Če pridržani skrbi za otroke in druge družinske člane, je treba obvestiti pristojni organ socialnega skrbstva, da ukrene vse potrebno za presrbo teh oseb.

90. Tako pridržanje lahko v vsakem primeru traja "največ 24 ur od tiste ure, ko je bil obdolženec pridržan" (107/IV. člen). V tem času je treba obdolženca zaslišati in izdati odločbo o prekršku ali pa ga izpustiti. Po izrecni določbi 79. člena ima obdolženec (kot v vseh zadevah o prekršku) pravico, da si vzame zagovornika, vendar pa zagovornik tu ni nikdar obvezen.

91. Po 109. členu Zakona o prekrških smejo pooblaščené uradne osebe organa za notranje zadeve tudi brez odredbe sodnika za prekrške obdolžencu odvzeti prostost in ga brez odlašanja priversti k sodniku za prekrške. To smejo storiti le, če je bil obdolženec zaloten pri prekršku in ni mogoče ugotoviti njegove istovetnosti oziroma obdolženec nima stalnega prebivališča oziroma obstajajo "okoliščine, ki opravičujejo bojazen, da bo storilec nadaljeval s prekrškom, ali da ga bo ponovil" (109/I. člen). Če je tak storilec zaloten pri prekršku zunaj uradnih ur sodnika za prekrške in obstajajo "okoliščine, ki kažejo na nevarnost, da bo pobegnul ali da bo nadaljeval s prekrškom ali prekršek ponovil", sme pridržanje trajati do 24 ur. (109/II. člen). Tako pridržanje mora bito odrejeno pisno (109/III. člen). Pooblaščená uradna oseba organa za notranje zadeve mora po določbi 79. člena pridržanemu omogočiti, da si vzame zagovornika, po 110. členu pa o pridržanju obvestiti družino pridržanega, "razen če ta temu nasprotuje, ali če glede na trajanje pridržanja, oddaljenosti stalnega prebivališča ali glede na druge podobne okoliščine tega ni mogoče storiti". Če pridržani skrbi za otroke in druge družinske člane, je treba obvestiti pristojni organ socialnega skrbstva, da ukrene vse potrebno za presrbo teh oseb.

92. V Zakonu o prekrških je urejeno tudi posebno, t.i. streznitveno pridržanje. Po določilu 108. člena sme pooblaščená uradna oseba organa za notranje zadeve sama ali po odredbi sodnika za prekrške tistega, ki ga "v pijanosti zalotijo pri prekršku" in obstaja "nevarnost, da bo še naprej delal prekrške" (108/I. člen), pridržati do iztreznitve, vendar najdalj za 12 ur. Tudi tako pridržanje je treba odrediti oziroma protokolirati pisno.

93. Podobno - pogojno rečeno: prekrškovno - t.i. streznitveno pridržanje je urejeno tudi v Zakonu o obrambi. Po določbi 66/II. člena sme vojaška policija pridržati "vojaško osebo, ki pod vplivom alkohola ali drugih omamnih sredstev moti javni reci in mir ali vojaško disciplino do iztreznitve, vendar ne dalj kot 24 ur". Opisano vojaško t.i. streznitveno pridržanje torej sme trajati dvakrat dalj, kot t.i. civilno streznitveno pridržanje (po Zakonu o prekrških).

94. Ker se - kot pridržanja po Zakonu o kazenskem postopku - tudi pridržanja po Zakonu o prekrških v skladu s Pravili za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve (2. poglavje) praviloma izvajajo v prostorih policijskih postaj, Pravila policijske postaje kot poseben interni pravni akt Ministrstva za notranje zadeve RS v 122. členu določajo, da je dežurni policijske enote odgovoren za pravilno izvajanje pridržanja in pravilno ravnanje s pridržano osebo. Med pridržanjem mora osebo nadzorovati in je odgovoren za izpustitev osebe, ko prenehajo razlogi za pridržanje oziroma ko poteče zakonski rok za pridržanje. Če dežurni policijske enote na podlagi izjav pridržane osebe ali na podlagi lastnih zapažanj oceni, da je pridržana oseba bolna, poškodovana, huje zastrupljena z alkoholom, drugimi opojnimi sredstvi ali strupi, mora v skladu s citiranimi Pravili policijske postaje nemudoma poklicati zdravnika oziroma zagotoviti prevoz pridržanega v najbližjo zdravstveno ustanovo, da se strokovno ugotovi zdravstveno stanje in po potrebi nudi ustrezna zdravniška pomoč.

95. V skladu s Pravili za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve morajo prostori za pridržanje na policijskih postajah ustrezati varnostnim, zdravstvenim in higienskim zahtevam, pridržanim, ki se tu zadržijo nad 12 ur, pa je potrebno zagotoviti prehrano.

96. Zaslišanje obdolženca v postopku o prekršku je v Zakonu o prekrških nadrobno urejeno. V 114. členu je med drugim določeno, da je zaslišanje treba "opraviti tako, da se v polni meri spoštuje obdolženčeva osebnost", in da se proti obdolžencu "ne smejo uporabiti sila ali grožnja, da bi se dosegla kakšna njegova izjava ali priznanje, niti druga podobna sredstva, s katerimi bi se vplivalo na njegovo voljo pri izpovedovanju". Pri tem ima, kot rečeno, ves čas pravico, da si vzame zagovornika (79. člen). Ta sme v njegovo korist ukreniti vse, kar sme ukreniti sam obdolženec (79/IV. člen).

97. Posebne dodatne pravice obrambe so predvidene v postopku o prekršku zoper mladoletne obdolžence (po 43. členu za mladoletnike v smislu Zakona o prekrških štejejo osebe od 14 let do polnoletnosti (18 let starosti); osebe pod 14 let ne morejo biti obdolženci v postopku o prekršku). Po 234. členu imajo posebno pravico seznaniti se s potekom postopka proti mladoletniku, dati med postopkom predloge in opozarjati na dejstva in dokaze, pomembne za pravilno odločitev: organ socialnega skrbstva, starši obdolženca, njegov posvojitelj, rejnik in skrbnik. Po določilu 231/II. člena mora organ, ki vodi postopek pri procesnih dejanjih, pri katerih je navzoč mladoletnik (zlasti pa pri njegovem zaslišanju) "ravnati obzirno in upoštevati mladoletnikovo duševno razvitost, občutljivost in osebne lastnosti, da ne bi postopek škodljivo vplival na njegov razvoj". Posebej Zakon o prekrških tudi zahteva, da so vsi organi, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku, "dolžni hitro ukrepati, da bi se postopek čim prej dokončal" (225. člen).

98. V postopku o prekršku je najhujša kazenska sankcija kazen zapora do 60 dni (29. člen Zakona o prekrških). Po določilih 44. in 46. člena Zakona o prekrških se lahko izreče le polnoletnemu storilcu prekrška. Izvrši se v skladu s VI. poglavjem Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Zanj se smiselno uporabljajo določbe zakona o prestajanju zaporne kazni, izrečene v kazenskem postopku, z nekaterimi olajšavami, predvidenimi v členih 98 do 101 Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (nadrobnosti glej spodaj).

c)

99. Zakon o notranjih zadevah (Ur.l. SRS, št.: 28/80, 38/88, 27/89, spremenjen z Ur.l. RS, št.: 8/90, 19/91, 4/92, 58/93 in 87/97)³³ v 50. členu dopušča še dodatno, posebno, glede na predpise o kazenskem postopku, prekrških in obrambi pa podrejeno (subsidiarno) možnost pridržanja ljudi. Pooblaščene uradne osebe organa za notranje zadeve smejo "pridržati osebo, ki moti ali ogroža javni red in mir, če javnega reda in mira ne morejo vzpostaviti oziroma če ogrožanja ne morejo drugače odvrniti." Tako pridržanje sme trajati največ 24 ur, izjemoma pa sme predstojnik pristojnega organa za notranje zadeve oziroma oseba, ki jo ta pooblasti, odrediti pridržanje do treh dni, če so podani razlogi iz 50/II. člena Zakona o notranjih zadevah (potrebno ugotoviti istovetnost pridržanega; ali če so pridržanega izročili tuji varnostni organi in je potrebno, da se izroči pristojnemu organu; ali če je potrebno zavarovati najvišje predstavnike domačih ali tujih oblastnih ali političnih organov ter najvišje predstavnike mednarodnih organizacij).

100. V vseh primerih pridržanja po Zakonu o notranjih zadevah, ko je nekdo pridržan v kraju njegovega stalnega prebivališča več kot 6 ur ali če to sam zahteva, je organ za notranje zadeve dolžan o pridržanju obvestiti njegovo družino ali koga drugega, ki ga on določi (50/III. člen). O pridržanju je treba po uradni dolžnosti obvestiti tudi pristojni organ socialnega skrbstva, da ukrene vse potrebno za preskrbo otrok in drugih družinskih članov, za katere skrbi pridržani.

---

³³ V sklepnih fazah zakonodajnega postopka je v RS nov zakon - Zakon o policiji, ki bo nadomestil stari Zakon o notranjih zadevah. Nanj je vezanih več pomembnih novih podzakonskih aktov s področja delovanja policije v RS, ki bodo stopili v veljavo ob uveljavitvi novega zakona.

101. V vseh primerih pridržanja po Zakonu o notranjih zadevah je treba pridržanemu najkasneje v 6 urah od odreditve pridržanja vročiti pisno odločbo o pridržanju.

d)

102. V kaznovalnem postopku o disciplinskem prestopku, ki je delovnopravne narave in kot tak pomembno javnopraven, po splošni določbi 55. člena Zakona o temeljnih pravicah iz delovnega razmerja (Ur. l. SFRJ, št.: 60/89, 42/90, spremenjen z Ur.l. RS, št.: 4/91) ni predviden nikakršen odvzem prostosti. Obdolženec pa ima v tem postopku pravico do zagovornika in kontradiktornega zaslišanja, v katerem ima pravico sodelovati tudi sindikat (62/II. člen). Postopek je javen (63/I. člen).

e)

103. Izvrševanje kazenskih sankcij je z vidika nevarnosti mučenja in drugih krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanja prav tako po naravi stvari zelo problematično. Splošni del KZ RS v poglavju z naslovom "Temeljne določbe o izvrševanju kazenskih sankcij" (10. poglavje) med drugim zahteva, da se smejo "z ustavo in zakoni zajamčene pravice tistih, proti katerim se izvršujejo kazenske sankcije [...] v skladu z zakonom, odvzeti ali omejiti samo, kolikor je nujno, da se izvrši posamezna kazenska sankcija" (106/I. člen), predvsem pa določa: "Oseba, proti kateri se izvršuje kazenska sankcija, ne sme biti podvržena mučenju ali drugi obliki okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja. V primeru, ko je bila podvržena takšnemu ravnanju, ji mora biti zagotovljeno sodno varstvo" (106/II. člen). Ker je Konvencija proti mučenju in z njo definicija mučenja iz 1/I. člena te konvencije del slovenskega pravnega sistema ustavne ravni, ki se uporablja neposredno, je citirano določbo KZ RS potrebno razlagati v smislu definicij prepovedanih ravnanj iz Konvencije proti mučenju.

104. Po veljavnem slovenskem pravnem redu (Ustavi Republike Slovenije in KZ RS) v Sloveniji ni smrtne kazni, dosmrtne zaporne kazni ali telesnega kaznovanja.

105. Najhujša samostojna kazen, ki se lahko izreče v kazenskem postopku v Republiki Sloveniji polnoletnim storilcem (najhujših) kaznivih dejanj je 20 let zopora.

106. Najhujša kazen, ki jo je po veljavnem slovenskem pravu mogoče izreči mladoletnemu storilcu (najhujših) kaznivih dejanj, je mladoletniški zapor v trajanju 5 let, le za tista kazniva dejanja, kjer je zagrožena kazen dvajset let zopora (najhujša kazen v Sloveniji), pa 10 let (89/II. člen KZ RS). Kazen mladoletniškega zopora v vsakem primeru prihaja v poštev samo, če je bil mladoletnik v času storitve star najmanj 16 let, storil pa je zelo hudo kaznivo dejanje. Polnoletnemu, ki je storil kaznivo dejanje kot starejši mladoletnik in ki je med sojenjem dopolnil 21 let, pa se lahko namesto mladoletniškega zopora izreče zapor (93/II. člen, KZ RS).

107. V členu z naslovom "Ravnanje z obsojenci" (splošni del, 108. člen) KZ RS pravi: "(I.) Z obsojenci je treba ravnati človeško, spoštovati njihovo osebno dostojanstvo ter varovati njihovo telesno in duševno celovitost. (II.) Ni dovoljeno uporabljati prevzgojnih, [...] ali psiholoških postopkov, ki posegajo v obsojenčevo osebnost, in jih obsojenec upravičeno izrecno zavrača."

108. Nadrobnejše določbe o ravnanju z obsojenci določa Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Ur.l. SRS, št.: 17/78; nazadnje spremenjen z Ur.l. RS, št.: 40/98 - v nadaljnjem besedilu tega poročila: ZIKS). V 11. členu npr. določa: "(I) Obsojencem je treba omogočiti v skladu z njihovimi nagnjenji [...], da med prestajanjem kazni pridobijo znanje, zlasti pa, da dokončajo osnovnošolsko obveznost in si pridobijo poklic. (II.) Obsojencem je treba zagotoviti pogoje za kulturno-posvetno dejavnost, telesno vzgojo, spremljanje dogajanj doma in v svetu ter za druge aktivnosti, ki so koristne za njihovo telesno in duševno zdravje." Po 45/II. členu ZIKS morajo prostori, v katerih prebivajo obsojenci "ustrezati zdravstvenim, prostorskim, higienskimi in vzgojnim zahtevam", po 46. členu ZIKS pa mora njihova hrana zadoščati "za ohranitev njihovega zdravja in popolne telesne sposobnosti".

Zakon določa tudi, da je treba v zavodih za prestajanje kazni oblikovati svete obsojencev, preko katerih "obsojenci organizirano sodelujejo pri organiziranju in izvajanju posameznih dejavnosti in del skupnega pomena, kot so: proizvodnja, izobraževanje, kulturno-posvetno delo in šport, prehrana, vzdrževanje reda in snage." (12/I. člen ZIKS). Predstavniki sveta obsojencev je tudi član sveta zavoda za prestajanje kazni, najvišjega strokovnega telesa zavoda, pristojnega za vprašanja vzgoje in prevzgoje, izobraževanja in postopka z obsojenci (29/I. člen ZIKS).

109. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij vsebuje posebno poglavje o izvrševanju kazni mladoletniškega zapora (VII. poglavje - členi 102 do 107). Ostale določbe zakona se glede izvršitve te kazni uporabljajo le, če določbe tega poglavja ne zahtevajo drugače (102. člen ZIKS). Tako morajo biti npr. obsojeni mladoletniki "v prostem času praviloma na svežem zraku, in sicer najmanj tri ure na dan" (105. člen ZIKS), smejo si brez omejitve dopisovati s starši in drugimi ožjimi sorodniki (106. člen ZIKS), ipd.

110. Nekaj posebnih določb Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij vsebuje tudi glede izvrševanja najhujšega vzgojnega ukrepa zoper mladoletnika - kazenske sankcije oddaje v prevzgojni dom (členi 201-212 ZIKS - nekatere navedenosti glej spodaj).

111. Najhujša disciplinska kazen za zapornike je predvidena v 77/II(5). členu ZIKS. Gre za oddajo v samico do 21 dni brez pravice do dela.³⁴ Izreče jo upravnik kazenskega popoljševalnega zavoda ali po njegovem pooblastilu drug delavec tega zavoda, če je zapornik storil kakšno od najhujših kršitev hišnega reda, delovne discipline in ukazov uradnih oseb (78/I. člen ZIKS). Pred izrekom te disciplinske kazni je treba zapornika obvezno "zaslišati in preveriti njegov zagovor" (79/I. člen ZIKS). Ta disciplinska kazen se izreče s pisno odločbo, ki jo je treba vročiti disciplinsko kaznovanemu zaporniku (79/I. člen ZIKS). Izrek in izvršitev te sankcije nista dovoljena, "če bi bilo z njeno izvršitvijo ogroženo obsojenčevo zdravje" (78/II. člen ZIKS). Med prestajanjem te disciplinske kazni ima zapornik v vsakem primeru pravico do dnevnega sprehoda po svežem zraku (78/III. člen ZIKS).³⁵

112. Če stori obsojenec med prestajanjem zaporne kazni kaznivo dejanje, za katero je predpisana denarna kazen ali kazen zapora do enega leta, se po določbi 82/I. člena kaznuje disciplinsko. V tem primeru se lahko izreče disciplinska kazen oddaje v samico do 30 dni. Pravice zapornika so v tem disciplinskem postopku in pri izvrševanju te disciplinske kazni enake, kot pri siceršnji disciplinski kazni oddaje v samico (glej zgoraj).

113. Po določbi 107. člena ZIKS se sme obsojenemu mladoletniku na prestajanju kazni mladoletniškega zapora za najhujše primere kršitev hišnega reda, delovne discipline in ukazov uradnih oseb izreči disciplinska kazen oddaje v samico največ do sedem dni. Postopek izrekanja in možnosti pritožbe so v skladu s 102. členom ZIKS enake, kot pri obsojenih polnoletnikih. Posebej pa velja poudariti 107/III. člen ZIKS, ki pravi: "V primeru, da se mladoletniku v obdobju treh mesecev ponovno izreče disciplinska kazen oddaje v samico, mora upravnik kazenske popoljševalnega zavoda o vsakem nadaljnjem izreku te disciplinske kazni obvestiti Ministrstvo za pravosodje RS" (Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij tega ministrstva).

114. Najhujša disciplinska kazen zoper mladoletnika, obsojenega na vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom je "namestitvev v posebnem prostoru za 7 dni", kot to določa 209. člen ZIKS.³⁶ To disciplinsko kazen izreče upravnik prevzgojnega doma. Pred izrekom te

---

³⁴ Ostale disciplinske kazni za obsojence na prestajanju zaporne kazni so po veljavnem slovenskem pravu še: ukor; pogojna ali nepogojna prepoved sprejemanja pošilk do treh mesecev; pogojna ali nepogojna oddaja v samico do 21 dni s pravico do dela, pogojna oddaja v samico do 21 dni brez pravice do dela. Preizkusna doba pri pogojnih oblikah omenjenih disciplinskih kazni je lahko do šest mesecev. Glej 77. člen ZIKS.

³⁵ Glej tudi 70. člen Pravilnika o izvrševanju kazni zapora.

³⁶ Ostale disciplinske kazni so še: opomin; prepoved izhoda iz doma za čas do enega meseca. Glej 209/I. člen ZIKS.

disciplinske kazni je treba mladoletnika obvezno "zaslišali in preveriti njegov zagovor" (209/II. člen ZIKS). Ta disciplinska kazen se izreče s pisno odločbo (209/II člen ZIKS).

115. Različni podzakonski akti Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, v prvi vrsti Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (Ur.l. SRS, št.: 3/79) in Pravilnik o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom (Ur.l. RS, št.: 3/79) nadrobneje opredeljujejo pravice in dolžnosti obsojencev na različne kazni. V Pravilniku o izvrševanju kazni zapora je tako najti npr. določbe, da morajo biti bivalni prostori obsojencev "svetli, suhi, zračni in dovolj veliki" (24. člen), da ima vsak obsojenec "svojo posteljo, ki je opremljena s primernim vložkom, dvema rjuhama, blazino in potrebnim številom odej" (26/I člen), da je treba posteljnino obsojencu "zamenjati najmanj vsakih štirinajst dni" (26/II. člen), da dobijo obsojenci "dnevno najmanj tri obroke hrane: zajtrk, kosilo in večerjo", ta hrana pa mora biti "sveža, raznovrstna in vitaminska, okusno pripravljena ter deljena v primernih posodah s primernim priborom" (29. člen), pa tudi, da je nedopustno "izvajanje pritiskov skupin ali posameznikov nad drugimi skupinami ali posamezniki, medsebojno obračunavanje ali strahovanje, izkoriščanje, žaljenje, poniževanje ali zasmehovanje (66. člen), ipd. Pravilnik o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom podobno določa, da mora biti prosti čas mladoletnikov organiziran tako, da "prebijejo dovolj časa na svežem zraku s sprehodi ter pri športnih in drugih aktivnostih" (14. člen), ipd.

116. Le take kazenske sankcije, ki ustrezajo zgornjim zakonskim merilom, v Republiki Sloveniji lahko povzročajo "bolečino ali trpljenje, ki je posledica izključno zakonitih sankcij, ki ni ločljivo od teh sankcij ali ga te sankcije povzročajo", kot take bolečine ali trpljenje izrecno dovoljuje (izključuje iz pojma "mučenje" v smislu konvencije) zadnji stavek I/I. člena Konvencije proti mučenju.

f)

117. Posebne upravne določbe o odvzemu prostosti so v slovenskem pozitivnem pravu glede postopka izгона tujcev.³⁷ Zakon o tujcih (Ur.l. RS, št. I – 1/91, 44/97) v 28. členu pravi: "[...] Za tujca, ki [je na ozemlju RS nezakonito in] ga iz kakršnihkoli razlogov ni mogoče takoj odstraniti, obstaja pa sum, da se bo ukrepu skušal izogniti, odredi republiški upravni organ, pristojen za notranje zadeve, bivanje v prehodnem domu za tujce, vendar največ za 30 dni. Tujcu, ki zaradi objektivnih okoliščin ne more takoj zapustiti ozemlja Republike Slovenije in ima sredstva za preživljanje, lahko republiški upravni organ, pristojen za notranje zadeve, določi tudi drugi kraj prebivanja". Posebej glede mladoletnih tujcev isti zakon v 29. členu pravi: "O prijettu mladoletnega tujca, ki je prišel na območje Republike Slovenije brez veljavne potne listine ali brez vednosti oziroma dovoljenja njegovih zakonitih zastopnikov oziroma ostal brez potrebnega varstva, oskrbe in sredstev za preživljanje ali se ni ravnal po predpisih Republike Slovenije, pooblaščne uradne osebe organa za notranje zadeve takoj obvestijo diplomatsko-konzularno predstavništvo države, katere državljan je, ali varnostne organe sosednje države, mladoletnika pa izročijo za socialno varstvo pristojnemu organu občine, na območju katere je bil prijeto". Po določbi 30. člena "v primeru, če mladoletnega tujca iz prejšnjega člena iz kakršnegakoli razloga ni mogoče takoj izročiti organu države, katere državljan je, ga za socialno varstvo pristojni organ občine namesti v prehodnem domu za tujce - oddelek za mladoletnike".

g)

118. Pravne varovalke zoper različne oblike zlorab v zdravstveni dejavnosti, relevantne v luči Konvencije proti mučenju, vsebujejo različni slovenski zakonski akti.

119. Kazenski zakonik Republike Slovenije v členih 64 do 66 določa merila za izrek prisilnega zdravljenja kot kazenske sankcije (varnostni ukrepi obveznega psihiatričnega

---

³⁷ Nadrobnosti o omejitvah izgonov v slovenskem pozitivnem pravu in pravni praksi v luči 3. člena Konvencije proti mučenju glej poročilo k uresničevanju 3. člena Konvencije proti mučenju, spodaj.

zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti in obveznega zdravljenja alkoholikov in narkomanov).

120. Besedilo 64. člena KZ RS se glasi: "(I.) Storilcu, ki je storil kaznivo dejanje v stanju neprištevnosti ali bistveno zmanjšane prištevnosti, izreče sodišče obvezno psihiatrično zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu, če na podlagi teže storjenega kaznivega dejanja in stopnje storilčeve duševne motenosti ugotovi, da bi na prostosti lahko storil kakšno hudo kaznivo dejanje zoper življenje, telo, spolno nedotakljivost ali premoženje in daje takšno nevarnost mogoče odpraviti le z zdravljenjem in varstvom v zdravstvenem zavodu. (II.) Sodišče ustavi ukrep iz prejšnjega odstavka, ko ugotovi, da zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu nista več potrebna. Sodišče po preteku enega leta vsako leto znova odloči, ali je nadaljnje zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu še potrebno. (III.) Ukrep iz prvega odstavka tega člena traja za neprištevne storilca največ deset let. [...]"

121. Besedilo 65. člena KZ RS se glasi: "(I.) Storilcu, ki je storil kaznivo dejanje v stanju neprištevnosti izreče sodišče obvezno psihiatrično zdravljenje na prostosti, če ugotovi, da je to potrebno in da zadostuje za to, da storilec ne bo ponavljal hujših kaznivih dejanj. [...] (III.) Obvezno psihiatrično zdravljenje sme trajati najdalj dve leti. Sodišče po preteku enega leta ponovno odloči o tem, ali je obvezno zdravljenje na prostosti še potrebno. (IV.) Če se storilec noče zdraviti na prostosti, ali če zdravljenje samovoljno opusti, ali če zdravljenje ni uspešno, lahko sodišče ob pogojih iz prvega odstavka prejšnjega člena odredi, da se ta ukrep izvršuje v ustreznem zdravstvenem zavodu. Tudi v takšnem primeru sme ta ukrep trajati največ dve leti. Sodišče po preteku enega leta ponovno odloči o tem, ali je ta ukrep še potreben".

122. Besedilo 66. člena KZ RS se glasi: "(I.) Storilcu, ki je storil kaznivo dejanje zaradi odvisnosti od alkohola, ali mamil in je nevarnost, da bo zaradi tega ponavljal kazniva dejanja, sme sodišče izreči obvezno zdravljenje. (II.) Ukrep iz prejšnjega odstavka se izvršuje v zavodu za izvrševanje kazni ali v zdravstvenem zavodu. Čas, prestan v zdravstvenem zavodu, se všteje v kazen. (III) Kadar izreče pogojno obsodbo, sme sodišče naložiti storilcu zdravljenje na prostosti, pri čemer upošteva zlasti njegovo pripravljenost za takšno zdravljenje. Če se storilec brez upravičenega razloga ne začne zdraviti, ali če zdravljenje samovoljno opusti, sme sodišče pogojno obsodbo preklicati. (IV.) Če je bil ta ukrep izrečen ob kazni zapora, sme trajati, dokler kazen ni prestana. Če je bil ta ukrep izrečen ob pogojni obsodbi, sme trajati najdalj dve leti".

123. "Mladoletniku, ki je moten v duševnem ali telesnem razvoju, sme izreči sodišče [...] oddajo v ustrezen zavod za usposabljanje. Ta ukrep lahko izreče sodišče tudi namesto varnostnega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, če je mogoče v zavodu za usposabljanje poskrbeti za zdravljenje in varstvo in s tem doseči namen tega varnostnega ukrepa. Mladoletnik ostane v zavodu za usposabljanje dokler je to potrebno za njegovo usposabljanje, zdravljenje ali varstvo, vendar najdalj tri leta."

124. Tako med drugim določa 81 člen KZ RS. Izvršitev tega vzgojnega oziroma vzgojno-varnostnega ukrepa je nadrobneje urejena v členih 213 do 214 ZIKS.

125. Posebej velja podčrtati tudi določbo 108/II. člena KZ RS, po kateri med izvrševanjem kakršnekoli kazni ni dovoljeno uporabljati medicinskih postopkov, "ki posegajo v obsojenčevo osebnost in jih obsojenec upravičeno izrecno zavrača", pa tudi določbo 155. člena ZIKS, ki v zvezi z varnostnim ukrepom obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu pravi: "Pri osebah, proti katerim se izvršuje varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, so dovoljene samo tiste omejitve gibanja in stika z zunanjim okoljem, ki so nujne za njihovo varstvo in zdravljenje."

126. Le taka prisilna zdravljenja kot kazenske sankcije (varnostni oziroma vzgojni oziroma vzgojno-varnostni ukrepi), ki ustrezajo zgornjim zakonskim merilom, v Republiki Sloveniji lahko povzročajo "bolečino ali trpljenje, ki je posledica izključno zakonitih sankcij,

ki ni ločljivo od teh sankcij ali ga te sankcije povzročajo", kot take bolečine ali trpljenje izrecno dovoljuje (izključuje iz pojma "mučenje" v smislu konvencije) zadnji stavek I/I člena Konvencije proti mučenju.

127. Po veljavnem slovenskem pravnem redu (Zakonu o zdravstveni dejavnosti -Ur.l. RS, št.: 9/92, 37/95, 8/96) je prisilno zdravljenje načeloma prepovedano (47. člen). Svobodna privolitev pacienta je nujen pogoj za zakonitost zdravniškega posega. Izjema so le primeri, ko lahko (ali celo mora) zdravnik v interesu varstva zdravja pacientu zamolčati določena dejstva iz njegove zdravstvene dokumentacije (t.i. obzirni molk zdravnika po 47/I. členu) in tako privolitev pacienta v zdravstveni poseg pravno velja, četudi zaradi pomanjkljive informiranosti v bistvu ne more biti svobodna, nadalje primeri nadomestnih privolitev, ko v imenu oseb pod 15 let starosti in oseb pod skrbništvom privolitve dajejo njihovi starši ali skrbniki (47/II. člen), nadalje nujni medicinski posegi (48. člen v skladu z merili skrajne sile po kazenskem pravu - 12. člen KZ RS) in končno primeri pacientov, "ki zaradi duševne bolezni ogrožajo svoja življenja ali življenja drugih ljudi ali povzročajo veliko škodo sebi ali drugim" (49/I. člen). Slednje kategorije pacientov so iz očitnih razlogov še posebej problematične tudi z vidika Konvencije proti mučenju.

128. Materialni (vsebinski) pogoji za prisilno pridržanje in zdravljenje v psihiatrični zdravstveni ustanovi zunaj kazenskega postopka, so v slovenskem pozitivnem pravu urejeni tudi v Zakonu o nepravdnem postopku (Ur.l. SRS, št.: 30/86). Ta zakon v 7. poglavju nadrobno ureja postopek o pridržanju oseb v psihiatričnih zdravstvenih organizacijah, kadar te osebe niso obravnavane v kazenskih postopkih, v določilu 70. člena pa vsebinske pogoje za pridržanje: če bolnik "zaradi duševne bolezni ali duševnega stanja [...] ogroža življenje ali povzroča hudo škodo sebi ali drugim".

129. Za prisilno šteje pridržanje (po 71/III. členu Zakona o nepravdnem postopku) vedno, če iz "vedenja [pridržane osebe], strokovnih spoznanj o njenem duševnem stanju in drugih okoliščin izhaja, da zmore izraziti svojo voljo in se dejansko ne želi zdraviti v zdravstveni organizaciji, ali če iz strokovnih spoznanj o duševnem stanju pridržane osebe izhaja, da ne more izraziti svoje volje, ali če gre za pridržanje mladoletnika ali osebe, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost". Tako pridržanje je po zakonu dopustno le v skrajnih primerih, ko ciljev ni mogoče doseči z manj drastičnimi posegi v bolnikove pravice.

130. Veljavno slovensko pravo pozna različne procesno pravne sisteme nadzora nad zakonitostjo izvrševanja prisilnega zdravljenja. Gre za kazenskopravni in civilni nepravdni, pa tudi upravnopravni postopek. Zakon o kazenskem postopku nadrobno ureja postopek v primeru izrekanja varnostnih ukrepov obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu oziroma obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti, kadar se izrekajo neprištevnemu storilcu kaznivega dejanja (XXVIII. poglavje zakona). Po 491/II. členu ZKP mora imeti obdolženec v vseh takih postopkih od vložitve predloga za izrek varnostnih ukrepov obveznega psihiatričnega zdravljenja obvezno zagovornika. Po 492/II. členu ZKP je nujno psihiatrično izvedenstvo, na glavno obravnavo je treba vabiti tudi obdolženčeve bližnje: zakonca in starše, po potrebi tudi druge bližnje sorodnike. Obdolženec ima pravico biti prisoten na obravnavi, če le njegovo zdravstveno stanje to dopušča.

131. V 496. členu ZKP je urejen postopek za nadzor nad izvrševanjem teh varnostnih ukrepov oziroma za podaljšanje ali odpravo teh ukrepov. "Sodišče, ki je na prvi stopnji izreklo storilcu varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu oziroma obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti, sprejema vse ponovne odločitve glede trajanja in spreminjanja ukrepa iz 64. in 65. člena KZ RS po uradni dolžnosti ali na predlog zdravstvenega zavoda ter na podlagi mnenja zdravnikov", pravi npr. določba 496/I. člena ZKP. Po III. odstavku istega člena mora imeti obdolženec tudi v tem postopku obvezno zagovornika.

132. Zakon o zdravstveni dejavnosti v 49/II. členu zahteva, da o sprejemu bolnika, ki je bil brez privolitve napoten oziroma sprejet na zdravljenje v psihiatrično bolnišnico (ker je zaradi duševne bolezni ogrožal svoje življenje ali življenja drugih ljudi ali povzročal veliko

škodo sebi ali drugim) "pooblaščen oseba bolnišnice najkasneje v 48 urah po sprejemu obvesti pristojno sodišče".³⁸ Zakon o nepravdnem postopku nadrobno ureja sodni nadzor po uradni dolžnosti nad neprostovoljnim pridržanjem v (psihiatrični) zdravstveni ustanovi. V tem postopku mora sodišče po uradni dolžnosti čim prej zaslišati pridržano osebo, razen, če bi zaslišanje škodilo njenemu zdravju ali če glede na njeno zdravstveno stanje sploh ni mogoče³⁹ (74. člen). Zapisati mora tudi lečeče zdravnike in "druge osebe, ki lahko dajo podatke o duševnem stanju pridržane osebe" (75/I. člen) ter obvezno odredi, da "pridržano osebo pregleda zdravnik specialist psihiater iz druge zdravstvene organizacije" (75/II. člen). Najkasneje 30 dni po prejemu obvestila s strani pooblaščen osebe bolnišnice o prisilnem pridržanju psihiatričnega bolnika mora sodišče o zadevi izdati odločbo. Če odredi pridržanje, sme to trajati največ eno leto (76/II. člen). Ta sklep je treba vročiti pridržanemu, njegovemu zastopniku (če ga ima), skrbniku, organu socialnega skrbstva in zdravniški organizaciji (77/I. člen).

133. Pravni zastopnik v postopku prisilnega pridržanja in zdravljenja v zdravstveni ustanovi zunaj kazenskega postopka (torej po Zakonu o zdravstveni dejavnosti in Zakonu o nepravdnem postopku) v Sloveniji ni obvezen.

134. Republika Slovenija je dne 4.4.1997 podpisala tudi "Konvencijo o zaščiti človekovih pravic in dostojanstva človeškega bitja v zvezi z uporabo biologije in medicine" (SE, 1997).

2.

135. V Sloveniji je v veljavi še več drugih zakonskih in podzakonskih aktov, ki se tako ali drugače dotikajo vprašanj mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja. Posebej za področje državne obrambe Zakon o obrambi npr. na več mestih določa, da vse oblike vojaške in civilne obrambe temeljijo in se izvajajo v skladu z načeli mednarodnega vojnega prava oziroma sprejetimi mednarodnimi obveznostmi (4. člen, podobno tudi 7/II. člen). V 43/VIII. členu pravi nadalje: "Nihče ne sme izdati, niti ni dolžan in ne sme izvršiti povelja, če je očitno, da bi s tem storil kaznivo dejanje ali kršil določbe mednarodnega vojnega prava". Posebej poudarja, da "vojaške osebe kazensko odgovarjajo po Kazenskem zakoniku RS"⁴⁰ (56/I. člen). V določilu 57. člena je dodatno za kršitev vojaške discipline kot kazniv disciplinski prestopok razglašeno "žaljivo ali nasilno obnašanje do podrejenih, predpostavljjenih ali drugih vojaških oseb na istem položaju oziroma do civilnih oseb".

136. Še nadrobnejša so Pravila službe v Slovenski vojski (Ur. l RS, št.: 49/96), ki v skladu z 2. točko pravil veljajo za vse osebe, kadar opravljajo vojaško službo v Slovenski vojski (tako poklicne, kot nepoklicne vojaške osebe). V 6. točki je med drugim najti pravilo, da morajo vojaške osebe "spoštovati osebnost, človekove pravice in temeljne svoboščine vsakega pripadnika Slovenske vojske v skladu z ustavo in zakoni [in] spoštovati človekove pravice in temeljne svoboščine, priznane s temeljnimi akti Organizacije združenih narodov, ter pravice in svoboščine, priznane z mednarodnim vojnim pravom". Po 15. točki so v vojnem stanju ali pri opravljanju bojnih nalog v miru pripadniki Slovenske vojske "dolžni dosledno spoštovati mednarodno vojno in humanitarno pravo", po 21. točki se vojaške osebe "obnašajo po splošnih moralnih načelih", po 22. točki "s svojim zgledom in delom pozitivno vplivajo na podrejene", medtem ko si po 25. točki "nadrejeni in podrejeni [...] medsebojno izražajo spoštovanje in medsebojno zaupanje", "odnosi med vojaškimi osebami, spoštovanje nadrejenih in podrejenih ter civilnih oseb v slovenski vojski temeljijo na splošnih načelih civilne družbe", po 28. točki pa "vojaške osebe dosledno spoštujejo človekove pravice in temeljne svoboščine, načela mednarodnega vojnega in humanitarnega prava", "vsako ravnanje v nasprotju s temi načeli [pa] je nečastno in v nasprotju z interesi Slovenske vojske in obrambe države".

³⁸ V bistvu enako določbo vsebuje tudi 71/I. člen Zakona o nepravdnem postopku.

³⁹ Dodatno velja opozoriti, da so po 83/II(4). členu Zakona o sodiščih nepravdne zadeve o pridržanju oseb v psihiatričnih zdravstvenih organizacijah nujne in zato prednostne.

⁴⁰ Podrobnosti o slovenski pravni ureditvi in pravni praksi v zvezi z ravnanjem na ukaz, glej spodaj.

137. Za delavce organov za notranje zadeve Zakon o notranjih zadevah v 6/I. členu pravi: "Delavci organov za notranje zadeve smejo pri opravljanju nalog iz svoje pristojnosti uporabljati le tiste prisilne ukrepe, ki jih določa zakon in s katerimi se z najmanjšimi škodljivimi posledicami za občane [...] doseže izvršitev uradne naloge".

138. Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SRS (Ur.l. SRS, št.: 44/88) - posebej obsežen pravni akt (obsega 485 členov), ki natančno ureja pooblastila policije in pripadnikov drugih služb v sklopu Ministrstva za notranje zadeve RS, "katerih delo je neposredno vezano na opravljanje operativnih nalog" (41/I. člen), v 6. členu določa: "Pri opravljanju nalog iz svoje pristojnosti smejo pooblaščenec uradne osebe uporabljati le tiste prisilne ukrepe, ki jih določa zakon in s katerimi se z najmanjšimi škodljivimi posledicami za občane [...] doseže izvršitev uradne naloge. Z osebami, s katerimi prihajajo pooblaščenec uradne osebe v stik pri opravljanju uradnih nalog, morajo ravnati obzirno in pri tem paziti, da ne škodujejo njihovim častim in dobremu imenu, da ne prizadenejo njihovega osebnega dostojanstva in da jih ne vznemirjajo po nepotrebnem ali jim nalagajo nepotrebne obveznosti".

139. Zakon o delavcih v državnih organih (Ur.l. SRS, št.: 15/90), ki ureja obveznosti delavcev v državni upravi, vključno z inšpektorji, med hujše kršitve delovnih obveznosti v 45/I(3). členu šteje "nedostojno, žaljivo ali drugače neprimerno obnašanje do [...] strank v postopku pri državnem organu". Za takšno kršitev grozi s prenehanjem delovnega razmerja (45/II. člen).

140. Značilne potenciale nevarnosti za človekove pravice socialno svojsko inferiornih ljudi, tudi v zvezi z možnostjo mučenja ali drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja, prinašajo po naravi stvari razmerja med nosilci šolske oblasti in otroci v šolah, zlasti obveznih. Slovenski Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št.: 12/96) in Zakon o šolski inšpekciji (Ur.l. RS, št.: 29/96) npr. vsebujeta nekaj določb, ki jih je mogoče razumeti tudi kot varovalke pred tovrstnimi grobimi posegi v človekove pravice otrok. Določba 2. alineje 2. člena Zakona o organizaciji [...] npr. razglasa, da je "cilj vzgoje in izobraževanja" med drugim tudi "spoštovanje otrokovih in človekovih pravic in temeljnih svoboščin". Isti zakon v 35. členu zahteva, da se šole in vrtci, ki izvajajo javno veljavne programe, vpišejo v poseben razvid (evidenco) Ministrstva za šolstvo in šport RS, od tam pa izbrišejo, "če jim je s pravnomočno odločbo prepovedano izvajati javno veljavni program", tudi in še zlasti v primeru, če se taka prepoved izreče zaradi resnejšega kršenja otrokovih pravic. Po 36. členu istega zakona enako velja za izbris iz razvida (evidence) zasebnikov, ki opravljajo izobraževalno dejavnost (tudi ta razvid se vodi pri Ministrstvu za šolstvo in šport RS).

141. Zakon o šolski inšpekciji v 1. alineji 8. člena zahteva poseben upravni postopek (vključno z izvedencem za pedagoška vprašanja), kadar gre za sum na kršitve pravic otrok. V skladu z 9. členom tega zakona mora letno poročilo glavnega republiškega šolskega inšpektorja, ki ga je ta dolžan o delu svojega inšpektorata predložiti Ministru za šolstvo RS, vsebovati tudi "splošno oceno stanja z vidika spoštovanja zakonitosti in zaščite pravic otrok in udeležencev izobraževanja ter strokovnih delavcev v vrtcih in šolah, podatke o ugotovljenih kršitvah, izrečenih ukrepih ter izvajanju teh ukrepov, podatke o številu opravljenih inšpekcijskih nadzorov po posameznih vrtcih in šolah". Če šolski inšpektor ugotovi kršitve otrokovih pravic, mora po 14. členu tega zakona seznaniti ustanovitelja vrtca ali šole z ugotovljenimi kršitvami in s posebnimi ukrepi za njihovo odpravo, predlagati uvedbo postopka zaradi prekrška ali kazenski postopek. Kršitelju mora izreči delovni suspenz, če obstaja utemeljen sum, da je storil kršitev s tem, "da izvaja fizično nasilje nad otrokom ali udeležencem izobraževanja".

142. Podobne pravne določbe, ki se izrecno ali smiselno nanašajo na prepoved mučenja in drugih krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanja v smislu Konvencije proti mučenju, je v slovenskem pravnem sistemu najti še v naslednjih splošnih in abstraktnih pravnih aktih nižje ravni: "Navodilu o uporabi prisilnih sredstev" (Ur.l. SRS, št.: 25/81, spremenjen z Ur.l. RS, št.: 79/94 in 3/95), "Pravilniku o izvrševanju del in nalog pooblaščenih uradnih oseb kazenskih poboljševalnih zavodov" (Ur.l. SRS, št.: 3/79, 2/83,

23/87, spremenjeni z Ur.l. RSS št.: I - 10/91), "Pravilniku o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom", "Pravilniku o izvrševanju kazni zapora", "Navodilu o ravnanju z mladoletnikom, ki se izmika izvršitvi vzgojnega ukrepa" (Ur.l. SRS, št.: 12/79), ipd. Med pravnimi akti izrazito interne narave, ki niso objavljeni v uradnem listu, vsebujejo pa izrecna ali implicitna pravila o prepovedi mučenja, krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanja v smislu Konvencije proti mučenju velja omeniti še npr.: "Pravila policijske postaje" (akt Ministrstva za notranje zadeve RS), hišne rede različnih zavodov za izvajanje kazenskih sankcij (pripravijo jih zavodi sami, potrdi pa Ministrstvo za pravosodje RS), različna navodila ministrov za obrambo, notranje zadeve in pravosodje, ter nenazadnje tudi različne etične kodekse delavcev različnih poklicev (zdravstvo, policija ipd.).

143. Posebej o posameznih pritožbenih možnostih v zvezi s potencialnim mučenjem in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznovanjem ali ravnanjem, glej poročilo k uresničevanju 13. člena Konvencije proti mučenju, spodaj!

144. Posebej o sistematičnem uradnem nadzoru stanja v praksi glede zasliševanja in straženja oseb z odvzeto prostostjo gibanja oziroma ravnanja s temi osebami nasploh, glej poročilo k uresničevanju 11 člena Konvencije proti mučenju, spodaj!

3.

Statistike in posebnosti prakse

145. Nadrobnosti o kriminalitetni statistiki Urada Vlade RS za statistiko za leto 1996 glej posebno prilogo k temu poročilu (VIR: Urad za statistiko RS).

146. Nadrobnosti o kriminalitetni statistiki Ministrstva za notranje zadeve RS za leto 1996 glej posebno prilogo k temu poročilu (VIR: MNZ RS).

147. Iz uradnih poročil posameznih organov izvršilne oblasti RS, zlasti ministrstev, o razumevanju in izvrševanju Konvencije proti mučenju v praksi zadnjih pet let velja v tem poročilu povzeti nekatera vidnejša dejstva.

a)

148. Posebej v zvezi z odvzemom prostosti do pravnomočne sodbe oziroma odločbe o prekršku velja poudariti utečeno prakso organov za notranje zadeve, po kateri se pridržani osebi omogoči (tako tehnično, kot po potrebi tudi finančno), da sama po telefonu pokliče zagovornika, če to želi. Če zagovornika ne pozna, ji pooblaščen uradna oseba organa za notranje zadeve predloži pisen seznam odvetnikov, ki imajo sedež na območju, kjer je bil odrejen ukrep pridržanja. (VIR: MNZ RS)

149. Odločba o pridržanju, ki jo izdajajo organi za notranje zadeve po ZKP, je formularno standardizirana. Vsebuje podatke o organu, ki je odredil pridržanje in odločbo izdal, nadrobne osebne podatke o pridržani osebi, čas trajanja pridržanja (začetni in končni čas v urah in minutah), razloge za uvedbo pridržanja oziroma priporne razloge, obrazložitev odločbe, pouk o pravicah pridržanega po ZKP, podatke o tem, ali je pridržana oseba zahtevala zagovornika, čas prihoda zagovornika, morebitno postavitve zagovornika s strani organa za notranje zadeve, podatke o načinu in času ter uspešnosti obveščanja oseb, ki jih pridržana oseba želi obvestiti o pridržanju, poseben pravni poduk v zvezi z izdano odločbo, podpis izdajatelja odločbe in pridržane osebe ter podatke o dnevu, uri in minuti izročitve odločbe pridržani osebi. (VIR: MNZ RS)

150. Pooblaščen uradne osebe ob odvzemu prostosti po ZKP ne preverjajo rutinsko, ali ima pridržana oseba status osebe s poslansko imuniteto (poslanec Državnega zbora, svetnik Državnega sveta) oziroma, ali ima status osebe z diplomatsko imuniteto. Ti statusi se upoštevajo le, če jih pridržani posebej navaja, oziroma, če so drugače očitni.

151. Pridržane osebe se v času pridržanja po ZKP ne izpostavlja po nepotrebnem namerno dežju, hudemu soncu, vročini, mrazu, hrupu, prahu, vlagi ipd. Takoj, ko je

mogoče, se jo namesti v posebne prostore za pridržanje v ustrezni policijski postaji. (VIR: MNZ RS) V letu 1995 je bilo po določilih 157/II. člena ZKP pridržanih 1652 osumljencev. (VIR: MNZ RS)

152. Ugotavljanje opitosti (pijanosti) kot podlage za pridržanje po Zakonu o prekrških v praksi temelji na prosti presoji pooblaščenih uradnih oseb in le zelo izjemoma na ugotavljanju opitosti s posebnimi napravami (alkotesti). Tako pridržanje se odredi ustno (v primeru pridržanja opitega po 108/II. člena Zakona o prekrških po naravi stvari pridržani praviloma ni sposoben ne brati, ne podpisati posebnih odločb, kaj šele pisati pritožb nanje). O takem pridržanju pa se vedno napravi poseben uradni zaznamek. Take osebe se praviloma zadržijo do iztreznitve v posebnih prostorih policijske postaje oziroma policijskega oddelka. Če potrebujejo zdravniško pomoč, se jih prepelje v najbližjo zdravstveno ustanovo. (VIR: MNZ RS)

153. Pridržanj po 108/II. členu Zakona o prekrških je bilo v RS: leta 1993 - 2291, leta 1994 - 221, leta 1995 - 173. (VIR: MNZ RS)

154. Pridržanja po Zakonu o prekrških se nasploh odredijo ustno, vendar uradno pisno zaznamujejo v spisu zadeve o prekršku z dnem in uro začetka in konca pridržanja. Ta zaznamek podpiše uradna oseba, ki je pridržanje odredila, medtem ko pridržani s svojim podpisom potrdi, da je bil seznanjen z odredbo in njeno vsebino. (VIR: MNZ RS)

155. V skladu s Pravili za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve se pridržana oseba čimprej privede v prostore organa za notranje zadeve, kjer se napiše predlog za uvedbo postopka o prekršku. Tam se po potrebi tudi ugotavlja obdolženčeva istovetnost. (VIR: MNZ RS)

156. Pridržanj po 109/II. členu Zakona o prekrških je bilo v RS: leta 1993 - 1097, leta 1994 - 792, leta 1995 - 1601. (VIR: MNZ RS)

157. Pridržanja po Zakonu o notranjih zadevah se v praksi odredijo s pisno odločbo. Pridržanemu se izroči v prvih nekaj urah po odvzemu prostosti. (VIR: MNZ RS)

158. Osebe, zoper katere je po Zakonu o notranjih zadevah odrejeno pridržanje do 24 ur, se praviloma pridržijo v prostorih policijskih enot ali policijskih oddelkov. (VIR: MNZ RS)

159. V vseh primerih pridržanj po Zakonu o prekrških in Zakonu o notranjih zadevah organi za notranje zadeve v ustrezen zadevni spis naredijo uradni zaznamek o pridržanju z osebni podatki pridržane osebe, razlog pridržanja, točen čas pridržanja, zakonsko podlago pridržanja, podatki glede seznanitev s pravicami v zvezi z odvzemu prostosti, podatki glede zdravstvenega stanja pridržanega, nadzora nad pridržano osebo. V posebno knjigo pridržanih oseb dodatno vpišejo osebne podatke pridržane osebe, kdo je odredil pridržanje, razloge za pridržanje, čas začetka in prenehanja pridržanja (ura in minuta), morebitne poškodbe pridržanega z opisi teh poškodb. Če so bili pridržanemu odvzeti kakšni predmeti (bodisi ob samem pridržanju na terenu ali ob namestitvi v poseben prostor za pridržanje), se o tem sestavi posebno potrdilo, ki ga podpiše oseba, ki je predmete odvzela, kot tudi pridržani sam. Po končanem pridržanju se izpuščenemu ti predmeti vrnejo, kar se posebej pisno zaznamuje. Pridržanje se vedno posebej vpiše tudi v poročilo dežurnega policijske enote (VIR: MNZ RS)

160. Najkasneje ob namestitvi pridržanega v poseben prostor za pridržanje je treba pridržano osebo pregledati, če nima pri sebi predmetov, primernih za napad, pobeg ali samopoškodovanje (še zlasti samomor). Pridržana oseba, ki kakorkoli kaže nagnjenja k samopoškodbi, mora biti ves čas nadzorovana.

161. Policijske enote po posebnem navodilu MNZ RS o vseh pridržanih dnevno obveščajo uprave za notranje zadeve. Te po potrebi o pridržanju obveščajo tudi tuja diplomatsko-konzularna predstavništva. (VIR: MNZ RS)

162. Po podatkih Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Ministrstva za pravosodje RS je bilo dne 1.1.1996 v priporu v RS 166 pripornikov, na dan 1.1.1997 198 pripornikov, na dan 31.12.1997 pa 233 pripornikov. Ministrstvo za pravosodje RS v različnih uradnih stališčih priznava, da so bivalni pogoji teh pripornikov pogosto nezadovoljivi, predvsem zaradi pomanjkanja ustrežnejših prostorov oziroma natančneje: finančnih sredstev za njihovo zagotovitev. (VIR: MP RS)

b)

163. Glede prakse izvrševanja kaznovalnih sankcij v Republiki Sloveniji naj kratko povzamemo letni poročili Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Ministrstva za pravosodje RS za leti 1996 in 1997, pa tudi ugotovitve iz Poročila Vladi RS o obisku v Sloveniji, ki ga je v dneh od 19. do 28. februarja 1995 opravil Evropski komite za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT/Inf (96) 18; polno besedilo glej v prilogi k temu poročilu) ter odgovor Vlade RS na to poročilo, vključno s poročilom o ukrepih za izboljšanje stanja, kritiziranega na zadevnem obisku.

164. V Republiki Sloveniji je bilo dne 1.1.1996 na prestajanju kazni zapora, izrečene v kazenskem postopku 425 obsojencev. Med novo sprejetimi zaporniki je bilo 16% tujih državljanov. Na prestajanju kazni mladoletniškega zapora je bilo 1.1.1996 osem obsojencev. V letu 1996 je bil varnostni ukrep obveznega psihiatričnega varstva in zdravljenja v zdravstvenem zavodu izrečen dvema obsojencema, varnostni ukrep obveznega zdravljenja alkoholikov in narkomanov pa 14 obsojencem. Dne 1.1.1996 se je vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom izvrševal nad 20 mladoletnimi obsojenci.

165. Dne 1.1.1997 je bilo v RS na prestajanju kazni zapora, izrečene v kazenskem postopku 439 obsojencev, dne 31.12.1997 pa 485 obsojencev. Med novo sprejetimi zaporniki je bilo 16% tujih državljanov. Na prestajanju kazni mladoletniškega zapora je bilo 1.1.1997 osem obsojencev, dne 31.12.1997 pa štiri. V letu 1997 je bil varnostni ukrep obveznega psihiatričnega varstva in zdravljenja v zdravstvenem zavodu izrečen trem obsojencem, varnostni ukrep obveznega zdravljenja alkoholikov in narkomanov pa 19 obsojencem. Dne 1.1.1997 se je vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom izvrševal nad 25 mladoletnimi obsojenci, dne 31.12.1997 pa nad 28 mladoletnimi obsojenci.

166. Dne 1.1. 1996 je bilo v Sloveniji na prestajanju zaporne kazni, izrečene v postopku o prekršku 16 oseb, dne 1.1.1997 23 oseb, dne 31.12.1997 pa 20 oseb.

167. Nad priprtimi osebami in obsojenci z odvzeto prostostjo je bilo leta 1996 v Sloveniji po virih Ministrstva za pravosodje RS 48-krat uporabljeno prisilno sredstvo, od tega plinski razpršilec enkrat, gumijevka pa trikrat. Leta 1997 je bilo prisilno sredstvo uporabljeno 45-krat, od tega plinski razpršilec enkrat, gumijevka pa štirikrat. Po stališču Ministrstva za pravosodje so bile vse te uporabe sile zakonite. (VIR: MP RS)

168. Leta 1996 je bilo obsojencem v RS izrečenih skupaj 246 disciplinskih kazni in še 60 disciplinskih kazni mladoletnikom v prevzgojnem domu. Zoper izrečeno disciplinsko kazen se je leta 1996 pritožilo skupaj 9 obsojencev. V letu 1997 je bilo skupaj 225 disciplinskih kazni in še 70 disciplinskih kazni mladoletnikom v prevzgojnem domu. Zoper izrečeno disciplinsko kazen se je tega leta pritožilo skupaj 18 obsojencev. *(Nadrobnosti v statistikah in poročila o ravnanju z obsojenci glej v prilogah!)*

169. Ministrstvo za pravosodje RS v uradnem stališču z dne 5.5.1998 ocenjuje, da so "splošne razmere v zavodih za prestajanje kazni zapora in mladoletniškega zapora [...] usklajene z mednarodnimi pravnimi akti, ki jih je ratificirala Republika Slovenija. [...] Nacionalna in mednarodna zakonodaja, ki je v zavodih na voljo vsem zaprtim osebam se v praksi v glavnem dosledno izvaja." (VIR: MP RS) Po navedbah istega ministrstva so vsi obsojenci "ob sprejemu v zavod oziroma prevzgojni dom vedno seznanjeni s pravicami in dolžnostmi, ki jih imajo med prestajanjem kazni, z načinom uveljavljanja njihovih pravic in z disciplinskimi kaznimi, ki se lahko izrečejo ter z ugodnostmi, ki so jih lahko deležni". (VIR: MP RS).

170. Po oceni Ministrstva za pravosodje RS v zadnjem petletnem obdobju v Sloveniji ni bilo množičnejših organiziranih ali spontanih uporov zaprtih oseb v zavodih. Izjema je skupinski upor mladoletnikov v Prevezgojnem domu Radeče v začetku leta 1998. Posebna preiskovalna komisija Ministrstva za pravosodje RS je v tej zadevi ugotovila, da do upora ni prišlo zaradi nezakonitega ravnanja delavcev prevzgojnega doma in še sploh ne zaradi morebitnega mučenja gojencev v smislu Konvencije proti mučenju. Je pa dogodek v Radečah v Sloveniji pritegnil znatno medijsko pozornost. (Poročilo omenjene komisije glej v celoti v prilogi k temu poročilu!)

171. Leta 1995 je Slovenijo obiskal Evropski komite za preprečevanje mučenja in nehumanega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja in o obisku pripravil poročilo, ki je priloga temu poročilu (glej). Iz tega poročila je razvidno, da sicer "delegacija CPT ni dobila nobenih pritožb zaradi mučenja oseb; ki jih je pridržala policija", in da "delegacija med obiskom ni našla nobenih dokazov o takem ravnanju", kakor tudi, da "delegacija ni dobila nobenih pritožb zaradi mučenja in tudi ni zbrala nobenih dokazov o takem ravnanju z obsojenci [...], ki bi ga zagrešilo osebje v obiskanih ustanovah ali v drugih ustanovah, za katere je pristojno Ministrstvo za pravosodje [RS]", vendar opozarja na nekatere nepravilnosti oziroma okoliščine, ki zbujajo skrb. Tako je v poročilu najti ugotovitve, da je nekaj oseb trdilo, "da so policisti ob prijetju prekomerno uporabljali silo (predvsem udarce z gumijevko)", ter da so bile med preiskavo s strani kriminalistov deležne "udarcev (klofut in udarcev s pestjo)". Iz poročila je nadalje razvidno, da je zdravstveno osebje delegacijo Sveta Evrope obvestilo, da so v letu 1995 na 25 osebah, ki so v zavode za prestajanje kazni zapora prišle po policijskem zadržanju, opazili sledove telesnih poškodb. Vsaj v dveh primerih je delegacija Sveta Evrope zbrala dokaze ki kažejo, da bi bile poškodbe zadevnih oseb lahko posledica prekomerne uporabe sile.

172. V svojem poročilu o stanju v Sloveniji delegacija Sveta Evrope posebej opozarja na zelo slabe pogoje za pridržanje v policijski postaji Ljubljana-Center. Prostore primerja z "grajskimi ječami". Opozarja tudi, da sta se ji v zaporih na Dobu dva obsojenca pritožila, da ju je osebje zaporov preteple - enega v maju 1994 in drugega v juniju 1994, ter da obstaja zdravstvena dokumentacija, ki izkazuje resničnost teh navedb. Posebej poudarjeno delegacija kritizira uporabo sile nad mladoletnimi obsojenci, do katere je prišlo v Prevezgojnem domu Radeče dne 9.1.1995. Ko se je bila manjša skupina mladoletnikov tega dne uprla delu in začela z različnimi oblikami uničevalnega obnašanja, je zoper njih s silo nastopilo sedem paznikov posebne intervencijske skupine. Pri tem je prišlo, kot kasneje po opravljeni preiskavi ugotavlja Ministrstvo za pravosodje RS in povzema delegacija Sveta Evrope, do "preuranjene in nesorazmerne uporabe sile", "do uporabe gumijevke [dveh udarcev] zoper mladoletnika še potem, ko je bil očitno že pod nadzorom", "do uporabe gumijevke [enega udarca] zoper mladoletnika med preiskavo, čeprav se očitno preiskavi ni upiral" in "do uporabe gumijevke [dva udarca] zoper osebo, ki ni hotela vstati s postelje". Delegacija Sveta Evrope v poročilu posebej podčrta, da so bili v dani zadevi "mladoletniki zdravstveno pregledani šele naslednji dan" in povzema zdravniške ugotovitve tega pregleda, ki izkazujejo modrice, udarnine in rane 6 mladoletnikov.

173. Vlada Republike Slovenije se je na kritike iz poročila delegacije Sveta Evrope odzvala z različnimi ukrepi, povzetimi v posebnem pisnem poročilu, ki je priloga temu poročilu. Med drugim je bila izvedena celovita prenova prostorov za pridržanje Policijske postaje Ljubljana-Center, ki jih je bila delegacija Sveta Evrope najstrože kritizirala.

c)

174. Posebej o problematiki psihiatričnega zdravljenja in nevarnosti mučenja v Konvencije proti mučenju glej izsledke in kritike Varuha človekovih pravic RS v različnih poglavjih tega poročila!

d)

175. Posebej v zvezi z bojem zoper nevarnost mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja v smislu Konvencije proti mučenju velja poudariti nekatere ugotovitve iz zadnjih letnih poročil Urada varuha človekovih pravic

Republike Slovenije Državnemu zboru Republike Slovenije (Poročilo za leto 1996, objavljeno maja 1997 in dosegljivo uradno gradivo za leto 1997⁴¹). V zadevnih poročilih (VIR: Varuh človekovih pravic RS⁴²). Varuh človekovih pravic med drugim ugotavlja, da pravna pomoč prava neukih strank v upravnih postopkih in seznanjanje strank s pritožbenimi možnostmi v Sloveniji nista dovolj razvita (str.: 14-15/1996).

176. V posebnem poglavju poročila ("Omejitve osebne svobode") '96 Varuh človekovih pravic obravnava posebej priporo problematiko. Ugotavlja, da se slovenski sodniki neradi odločajo za manj drastične ukrepe zagotavljanja obdolženčeve prisotnosti (zlasti varščino), ampak relativno hitro posežejo po najbolj drastičnemu tovrstnemu ukrepu - priporu (str. 32/1996). Poleg tega slovenska sodišča v nekaterih primerih po nepotrebnem odlašajo z vročanjem sklepov o priporu priprtemu. Varuh opozarja na primer nerazumno dolgega (dveletnega) pripora v konkretni zadevi (str. 35/1996) in več nepravčasnih pisnih izdelav sodb v pripornih zadevah vključno z neupoštevanjem pritožb zoper takšne zamude (str. 36/1996). Navaja primer več kot osemmesečne zamude zakonskega roka za pisno izdelavo sodbe in več primerov neukrepanja predsednikov sodišč kljub velikim zamudam pri pisnih izdelavah sodb v pripornih zadevah.

177. Na strani 37 poročila '96 Varuh v zvezi z razmerami v priporih v Sloveniji poroča: "Prostori za pripor so v Sloveniji večinoma v ločenih zaprtih delih zavodov za prestajanje kazni zapora ali njihovih oddelkov. Prostori za pripor so pogosto v kletnih ali polkletnih delih starih in slabo izoliranih zgradb. Marsikateri pripornik večmesečni, pa tudi večletni pripor prestaja v vlagi in ob nezadostni dnevni svetlobi, v špartansko opremljenem prostoru s sanitarijami in možnostjo za telesno higieno, ki komaj ustrezajo najnižjim standardom, ki jih za še sprejemljive štejemo ljudje na prostosti. Utesnjenost je prevladujoča lastnost prostorov, v katerih pogosto prebivajo dva, pa tudi več pripornikov. Vsak ima svojo posteljo, čeprav pograd, stol in mizo pa že mora prepogosto deliti s sopripornikom. Slabo prezračevanje (rešetke na pogosto majhnih oknih) povzroča v prostoru za pripor slab zrak, zlasti če je pripornikov več. Poseben problem je kajenje. Kljub našim opozorilom očitno še vedno ni povsod zagotovljeno, da bi v istih prostorih pripora ne bili nastanjeni kadilci in nekadilci. ⁴³ Ne preseneča nas zatrdjevanje številnih pripornikov, da je v priporu ogroženo njihovo zdravje. Slabe bivalne razmere ter psihična napetost zaradi dolgotrajne izoliranosti in sodnega postopka pogosto povzročajo duševne travme, pa tudi tako skrajne reakcije, kot so poskusi samomora. Pogoste so pritožbe zaradi slabe zdravniške, zlasti tudi psihiatrične oskrbe, ki ponuja predvsem medikamentozno zdravljenje. To pa pogosto vodi v zasvojenost z zdravili ter še v slabše duševno in telesno počutje. [...]" Varuh nadalje opozarja, da so možnosti za telesno rekreacijo pripornikov "večinoma omejene na priporniško celico", posebej kritizira, da v okviru pripora gibanje (rekreacija) na prostem ni omogočeno v zadostni meri (str.: 38/1996).

178. Posebej velja opozoriti na konkretno zadevo, ki jo Varuh izrecno označuje kot "nečloveško in ponižujoče ravnanje s pripornikom" (str.: 38-39/1996). Gre za uporabo sredstev za vklepanje pripornika ("lisice" na nogah), ki je okreval po operaciji v bolnišnici. Ležeči zdravnik je večkrat protestiral zoper vklenjenost pacienta - pripornika v bolnišnici, in sicer pri različnih pristojnih organih, vključno s sodiščem, češ da prisilni položaj pacienta zaradi vklenjenosti ovira pri zdravljenju in povzroča trpljenje, vendar zaman.

---

⁴¹ V času priprave tega poročila je letno poročilo Varuha človekovih pravic RS Državnemu zboru RS za leto 1997 še v tisku. Podatki za leto 1997 so povzeti iz sporočil Urada Varuha človekovih pravic RS za javnost v letu 1997 in 1998 ter drugega podobnega gradiva.

⁴² Glej tudi letno poročilo Varuha človekovih pravic RS - skrajšani izvod (uradni angleški prevod) za leto 1996 posebej v prilogi k temu poročilu! Uradni skrajšani izvod poročila Varuha človekovih pravic RS za leto 1997 še ni dosegljiv.

⁴³ V poročilu z dne 5.5.1998 MP RS (kot odgovor na kritike Varuha Človekovih pravic) zagotavlja, da se "Zakon o omejevanju porabe tobaknih izdelkov [in z njim zaščita nekadilcev pred pasivnim kajenjem] v zavodih in prevzgojnem domu v glavnem izvaja". Po zagotovilih MP RS so "v bivalnih prostorih oziroma spalnicah [...] zaprte osebe-kadilci praviloma ločeni od nekadilcev". (VIR: MP RS)

179. Varuh človekovih pravic na strani 40-41 poročila '96 opozarja, da vsi slovenski pripori ne spoštujejo zakonskih določil, da lahko zagovornik govori s pripornikom kadarkoli, omenja pa tudi "obotavljanja [...] z dovoljenji za obisk novinarjev" (str. 41/1996). Varuh (kljub konkretni normativni nedodelanosti tega vprašanja) kritizira prakso, da sodišče ni obvestilo sorodnikov priprtega, da je le-ta poskušal napraviti samomor in se pri tem hudo poškodoval (str. 41/1996), kritizira pa tudi "nerazumno dolgo zadrževanje pisemskih pošilk pripornika na sodišču (deset dni)". Ugotavlja, da so sodniki v nekaj primerih v nasprotju z Zakonom o varuhu človekovih pravic odpirali celo pripornikovo pošto, naslovljeno na varuha (str. 42/1996).

180. Tudi glede ravnanja z zaporniki (torej pravnomočno obsojenimi) v slovenskih zaporih Varuh človekovih pravic opozarja na nezadovoljivo psihološko pomoč v duševni stiski (str. 46/1996) ter zlasti na dejstvo, da je leta 1996 v slovenskih zaporih 5 varovancev naredilo samomor (med njimi en pripornik).^{44 45 46}

181 V poročilu Varuha človekovih pravic za leto 1996 je najti tudi kritiko diskriminacije zapornika pri uveljavljanju pravic iz zdravstvenega zavarovanja v konkretni zadevi (prikrajšanje za hospitalizacijo v specialistični zdravstveni ustanovi).

182. Na strani 48 poročila '96 Varuh človekovih pravic RS kritizira konkretno prakso v zadevi, ko so bile priporniku, ki je bil hkrati zapornik, kršene pravice do svobodnega stika z zagovornikom. Vodstvo zaporov je pripornika neutemeljeno obravnavalo po pravilih za zapornike in s tem omejevalo stike z zagovornikom v nasprotju z ZKP.

183. Na isti strani poročila '96 Varuh opozarja tudi na praktično skromne možnosti zapornikov za gibanje na svežem zraku. Kritizira tudi dejstvo, da so številni zaporniki neprostoovoljno izpostavljeni (dokazano zdravstveno škodljivemu) cigaretnemu dimu - pasivnemu kajenju. Takšna praksa nasprotuje veljavni slovenski zakonodaji o omejevanju porabe tobačnih izdelkov (str. 49/1996).

184. Posebej velja poudariti oceno Varuha človekovih pravic RS, da je nedopustna praksa, da mladoletniki na sprejem v vzgojni zavod čakajo v priporu (str. 50/1996).

185. Na straneh 52 do 55 letnega poročila '96 Varuh človekovih pravic obsežno kritizira zakonodajo, pa tudi prakso in zlasti neučinkovit sodni nadzor nad prisilno hospitaliziranimi psihiatričnimi bolniki. Predlaga zlasti obvezno zastopanje vseh tovrstnih bolnikov in druge oblike brezplačne pravne pomoči, česar sedaj v Sloveniji niso deležni. Varuh svari, da se niti skromna zakonska ureditev v praksi ne spoštuje. Tako 48-urni rok obvestitve sodišča o prisilnem pridržanju bolnika v psihiatrični zdravstveni ustanovi (po Zakonu o nepravdnem postopku) ni vselej spoštovan. Še slabše je glede zakonskih rokov s strani sodišč. "Okrajno sodišče v Ljubljani tako rekoč nikoli ne obišče pridržane osebe v psihiatrični bolnišnici v zakonskem roku [...]" (str. 54/1996).

186. V letu 1997 se kritike Varuha človekovih pravic glede spoštovanja pravic psihiatričnih bolnikov v RS nadaljujejo. V posebnem poročilu o obisku v javnem zdravstvenem zavodu Psihiatrična bolnišnica Ormož, opravljenem dne 16.12.1997, Varuh opozarja na prostorsko prenatrpanost sob, še posebej na zaprtih oddelkih. Posebno pozornost pa posveti praksi pristojnega sodišča, ki v zadnjih letih v nobenem primeru postopka o pridržanju ni zaključilo z odločitvijo (izdajo sklepa), da se pridržana oseba še

---

⁴⁴ Po uradnih podatkih Ministrstva za pravosodje RS (Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij) je bilo leta 1997 med zaprtimi osebami 79 samopoškodb, od tega 37 pri pripornikih, 66 pri obsojencih in 1 pri osebi, ki je prestajala kazen zavora iz postopka o prekršku. Največ je bilo vreznin, sledijo zastrupitve z zdravili in obešenje. Med mladoletniki se je samopoškodovalo 24 varovancev, 23 z vrezninami in 1 z obešanjem. (VIR: MP RS)

⁴⁵ Posebej velja opozoriti še na skupaj 56 evidentiranih gladovnih stavk (26 med priporniki, 30 med obsojenci na zaporno kazen) med zaprtimi osebami. (VIR: MP RS)

⁴⁶ Leta 1997 je sta v Sloveniji med osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, dve osebi naredili samomor, od tega en pripornik. (VIR: MP RS)

nadalje pridrži v bolnišnici oziroma, da se odpusti. Še zlasti sodnik pristojnega sodišča ne obišče pridržane osebe, kot to zahteva veljavni Zakon o nepravdnem postopku (74. člen) oziroma sploh ne opravi nobenega procesnega dejanja na podlagi prejetega obvestila o pridržanju, tudi če to pridržanje traja dlje časa. Pridržano osebo sodnik obišče le v primeru pritožbe, kar je po stališču Varuha očitno contra legem in povzroča resne skrbi za pravno državo. V svojem posebnem mnenju Varuh leta 1997 zapiše, da se "sodna kontrola hospitalizacije na zaprtih oddelkih Psihiatrične bolnišnice v Ormožu [...] ne izvršuje v skladu z veljavnimi predpisi", oziroma take zakonsko predpisane sodne kontrole "praktično ni". (VIR: posebno poročile '97)

187. V drugih posebnih poročilih za leto 1997 Varuh človekovih pravic v zvezi z zadevo 2.3 - 1/97, 2.3 - 6/97 in 2.3 - 9/96) kritizira tudi podobno nezakonito prakso v Ljubljani (Psihiatrična klinika Ljubljana-Polje, pristojno sodišče). (VIR: posebna poročila '97)

188. Varuh človekovih pravic RS svari, da je v konkretni zadevi leta 1996 policija osumljenca na njegovem domu vklenila, uradno pa navajala, da mu je bila prostost odvzeta šele tri ure kasneje na policijski postaji. Pri tem je policija prekorala zakonsko dopusten rok pridržanja 48 ur (str. 122/1996). Varuh je leta 1996 obravnaval tudi dvakratno zaporedno pridržanje mladoletnika, ko je odvzem prostosti trajal v bistvu nepretrgoma 96 ur (str. 123/1996). Varuh posebej opozarja, da je nedostojno in nezakonito grobo vedenje policistov neredko neustrezno in premalo strogo formalno sankcionirano (str. 123/1996). Opozarja tudi na grobe primere neupravičenega sklicevanja policije na privolitve preiskovancev (npr. na poligrafsko testiranje) - glej str. 124 letnega poročila za leto 1996.

189. V posebnem poročilu leta 1997 Varuh človekovih pravic opozarja na primer (zadeva 6.1-17/97) nezakonitega odvzema prostosti in več drugih napak, ki jih je storil policist Policijske postaje iz Kopra. Policist je povabilo na policijsko postajo osumljencu izrekel ustno, zato ga je neupravičeno vozil na to postajo v zaprtem delu službenega vozila policije, nadalje je v tem prostoru osumljenca predolgo zadrževal, ni pa ga tudi opozoril na pravice po ZKP. (VIR: posebno poročilo '97)

190. Več procesnih nepravilnosti pri informativnem razgovoru na Policijski postaji v Ljubljani je Varuh človekovih pravic leta 1997 odkril tudi v zadevi 6.1-14/96. (VIR: posebno poročilo '97)

e)

191. Med pravnomočnimi sodbami, relevantnimi v luči definicije mučenja iz Konvencije proti mučenju, je v zadnjem petletnem obdobju najti le malo resnejših zadev. Izpostaviti velja medijsko relativno razvpito obsodilno sodbo iz leta 1996 v zvezi s kaznivim dejanjem kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 270. členu KZ RS. Višje sodišče v Ljubljani je s sodbo št.: Kp 391/96 (na podlagi pritožbe zoper obsodilno prvostopenjsko sodbo K 799/95) pravnomočno spoznalo za krivega H.Z., kriminalista Urada kriminalistične službe Uprave za notranje zadeve Ljubljana, ker je v postopku prijetja osumljenca kaznivega dejanja naklepno ravnal v nasprotju z veljavnimi navodili o uporabi prisilnih sredstev in tako prijetemu prizadejal lahko telesno poškodbo in bil tudi sicer z njim izredno grob. Obsojeni H.Z. je za to ravnanje dobil pogojno kazen 4 mesecev zopora s preizkusno dobo 2 let (*sodbo v polnem besedilu glej v prilogi k temu poročilu*).

192. Opozoriti velja tudi še na sodbi Kp 23/95 in Kp 901/96, v katerih je bil spoznan za krivega B.J., policist policijske postaje Jesenice, in sicer za kaznivo dejanje kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic po 270. členu KZ RS in hkrati povzročitve posebno hude telesne poškodbe po 135/I. Obsojenec je pri opravljanju kontrole prometa izjemno grobo ravnal z voznikom osebnega vozila in mu pri tem z nogo posebej hudo poškodoval oko. Za to ravnanje je bil pravnomočno obsojen s pogojno obsodbo na zaporno kazen (sodbo v polnem besedilu glej v prilogi k temu poročilu).

f)

193. V Republiki Sloveniji je med aktivnejšimi in vplivnejšimi nevladnimi organizacijami, ki vsaj posredno bedijo tudi nad prepovedjo mučenja v smislu Konvencije proti mučenju, poleg Amnesty International treba omeniti še naslednje uradno registrirane nevladne organizacije: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela, Helsinški monitor, Labeco, Retina Ljubljana, REC, Center za pomoč mladim, Društvo "Projekt človek", Društvo SOS telefon, Stigma - Društvo Stigma, Mirovni inštitut, Mladinski ceh, OZARA - društvo za kakovost življenja, KUD - Projekt Prenanci, Društvo Most, KOMISP - Krovna organizacija mednarodnih strokovnih študentskih združenj, Neformalno združenje istospolnih oseb, Agencija za razvojne iniciative, Društvo n'č posebnega ali nočna mora, SOS telefon, Ženska svetovalnica, Društvo Altra, Šent - Organizacija za duševno zdravje, Umanotera - slovenska fundacija za trajnostni razvoj, Zveza slovenske podeželske mladine, Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, Zveza prijateljev mladine, SEZAM - Združenje staršev in otrok, Zivozeleni, Društvo Jernejeva pravica, Ženski forum, Slovenska fundacija, UNICEF slovenski odbor za UNICEF, Društvo za nenasilno komunikacijo, Slovenski Karitas, Avtonomne ženske skupine, Center za psihosocialno pomoč beguncem, Društvo za kakovost življenja, Civilna družba za demokracijo.⁴⁷

4.

194. Od slovenske ratifikacije Konvencije proti mučenju leta 1993 v Sloveniji ni bilo razglašeno vojno ali izredno stanje v smislu 16. člena Ustave Republike Slovenije oziroma 5/I(4),(5) člena Zakona o obrambi, v državi pa tudi ni nastopila resnejša notranja politična nestabilnost ali kakšno podobno izredno stanje v smislu 2/II. člena Konvencije proti mučenju.

195. Kot kratko pojasnjeno že zgoraj v poročilu (UVOD, točka C), prepoved mučenja, nečloveškega ali ponižujočega kaznovanja ali ravnanja kot splošna prepoved 18. člena Ustave po izrecni določbi 16/II, člena Ustave ne dopušča nobenega začasnega razveljavljanja ali omejevanja. Taka dolžnost izhaja tudi iz določila 2. člena Zakona o ratifikaciji konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, ki je stopil v veljavo 29.5.1993.

196. Republika Slovenija (tako njeni zakonodajni, kot izvršilni, kot pravosodni organi) se v obravnavanem petletnem obdobju niso nikjer sklicevali na izredne okoliščine, da bi upravičevali (razglašali za skladnega s slovenskim pravnim redom, torej neprotipravnega) kakršnokoli mučenje v smislu Konvencije proti mučenju in še sploh ne morebitno mučenje na ozemlju pod jurisdikcijo slovenske države. V obravnavanem petletnem obdobju tudi ni znanih nobenih zadev, kjer bi se v kakršnemkoli pravnem postopku domnevni storilec mučenja ali drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja skliceval na okoliščine, ki bi izključevale protipravnost njegovega ravnanja, kot so to npr. določila o silobranu, skrajni sili, sili in grožnji, privolitev oškodovanca ipd.

197. Četudi ne teoretično ne praktično ni izključeno, da bi storilec npr. reševal svoje življenje pred grožnjo s strani tretjega tako, da bi druge mučil v smislu 1/I.člena Konvencije proti mučenju, in da bi torej po merilih skrajne sile njegovo ravnanje pod ustreznimi okoliščinami po veljavnem slovenskem kazenskem pravu ne moglo biti protipravno (glej npr. člene 11-13 KZ RS), se slovenska država do tega trenutka ni srečala s tako zadevo.

5.

198. Določba 283. člena KZ RS, torej zakonskega poglavja "Kazniva dejanja zoper vojaško dolžnost" (27. poglavje) obravnava splošno kazensko odgovornost podrejenega v vojski za ravnanje na ukaz ali povelje nadrejenega. Pravi: "Podrejeni se ne kaznuje, če stori

---

⁴⁷ Nadaljnji seznam temelji na uradnem, četudi iz tehničnih razlogov nepopolnem viru Ministrstva za zunanje zadeve RS (Sektor za politično multilateralo) iz maja leta 1998. Vrstni red navajanih nevladnih organizacij je naključen.

kaznivo dejanje na ukaz ali povelje nadrejenega in se ta ukaz ali povelje tiče vojaške dolžnosti, razen če gre za vojno hudodelstvo ali kakšno drugo hudo kaznivo dejanje, ali če je vedel, da pomeni izvršitev ukaza ali povelja kaznivo dejanje".

199. Določba 43/VIII. člena Zakona o obrambi zgornjo določbo KZ RS konkretizira takole: "Nihče ne sme izdati, niti ni dolžan in ne sme izvršiti povelja, če je očitno, da bi s tem storil kaznivo dejanje ali kršil določbe mednarodnega vojnega prava".

200. Po Pravilih službe v Slovenski vojski (53/IV. točka) "vojaška oseba v skladu z zakonom ne sme izvršiti ukaza, ki je v nasprotju z mednarodnim vojnim pravom oziroma če je očitno, da bi storila kaznivo dejanje". "Izvršitev takega ukaza mora vojaška oseba zavrniti in o tem obvestiti nadrejenega vojaški osebi, ki je tak ukaz izdala, takoj, ko je to mogoče. Vojaška oseba, ki je tak ukaz izdala, obvestila nadrejenemu ne sme preprečiti. Višji nadrejeni mora o tem obvestiti nadrejeno poveljstvo, to pa Generalštab Slovenske vojske" (ibidem).⁴⁸

201. Po splošnih pravilih Zakona o kazenskem postopku sme vsakdo, torej tudi vojaška oseba, podati ovadbo kaznivega dejanja neposredno pristojnim državnim (civilnim) organom - državnim tožilstvom (146/1. člen ZKP). Po 285. in 286. členu KZ RS lahko vojaška oseba odgovarja celo za kaznivo dejanje, če pod določenimi pogoji ne poda ovadbe, da je bilo določeno kaznivo dejanje storjeno, ali da se celo zgolj le pripravlja (tudi kaznivo dejanje s strani nadrejenih v vojski).⁴⁹

202. Kazenska odgovornost za ravnanje na ukaz nadrejenega zunaj vojske (v drugih javnopravno urejenih hierarhičnih institucijah) v pozitivnem slovenskem kazenskem pravu ni posebej urejena. Večinska slovenska kazenskopravna teorija pa poudarja⁵⁰, da bi bila v

---

⁴⁸ Glej tudi 6. točko (alineji 10 in 11) ter 28. točko Pravil službe v Slovenski vojski, ki obravnavata prepoved kršitev mednarodnega vojnega in humanitarnega prava, ustave in zakonov RS, pa tudi posebej "človekove pravice in temeljne svoboščine, priznane z akti Organizacije združenih narodov"!

⁴⁹ Besedili obravnavanih inkriminacij KZ RS se glasita:

"Opustitev ovadbe, da se pripravlja kaznivo dejanje (285. člen)

(I.) Kdor ve, da se pripravlja kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana kazen nad tri leta zapor, pa ga v času, ko se je dalo še preprečiti, ne naznani in je bilo dejanje poskušeno ali dokončano, se kaznuje z zaporom do enega leta.

(II.) Če je Slo pri dejanju iz prejšnjega odstavka za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana kazen dvajsetih let zapor, se storilec kaznuje z zaporom do treh let.

(III.) Tisti, ki ne naznani, da se pripravlja kaznivo dejanje iz prvega odstavka tega člena, se ne kaznuje, če mu je storilec zakonec, oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti, krvni sorodnik v ravni vrsti, brat ali sestra, posvojitelj ali posvojenec. Če se katero od oseb, navedenih v tem odstavku, ne kaznuje za opustitev ovadbe iz prvega odstavka tega člena, se za opustitev ovadbe ne kaznuje niti njen zakonec ali oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti.

Opustitev ovadbe kaznivega dejanja ali storilca (286. člen)

(I.) Kdor ve za storilca kaznivega dejanja, za katero je z zakonom predpisana kazen dvajsetih let zapor, ali kdor samo ve, da je bilo tako dejanje storjeno, pa tega ne naznani, čeprav je od take ovadbe odvisno, da se storilec ali dejanje pravočasno odkrijeta, se kaznuje z zaporom do treh let.

(II.) Uradna oseba, ki vedoma opusti ovadbo kaznivega dejanja, za katero zve pri opravljanju svoje službe, če je zanj z zakonom predpisana kazen hujša od treh let zapor, storilec pa se preganja po uradni dolžnosti, se kaznuje z zaporom do treh let.

(III.) Tisti, ki opusti ovadbo, se ne kaznuje, če mu je storilec zakonec, oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti, krvni sorodnik v ravni vrsti, brat ali sestra, posvojitelj ali posvojenec ali če je on storilcu zagovornik, zdravnik ali spovednik. Če se katera od oseb, navedenih v tem odstavku, razen zagovornika, zdravnika ali spovednika, ne kaznuje za opustitev ovadbe iz prvega odstavka tega člena, se za opustitev ovadbe ne kaznuje niti njen zakonec niti oseba, s katero živi v zunajzakonski skupnosti."

⁵⁰ Glej Bavcon v: Bavcon, Selih, 1996!

takšnih primerih ukazov protipravnost izvršitve ukaza načeloma podana, izključena bi bila lahko po merilih pravne zmote kvečjemu krivda podrejenega (glej določbo 21/I. člena KZ RS⁵¹).

K 3. členu

1.

203. Tujca je v skladu s slovenskim pravnim redom dopustno izgnati v kaznovalnem postopku: postopku o prekršku (kot varstveni ukrep odstranitve tujca iz države po 40. členu Zakona o prekrških) ali kazenskem postopku (kot kazen izгона tujca iz države po 40. členu KZ RS). Izgon se v obeh primerih prisilno izvrši na podlagi 27. in 28. člena Zakona o tujcih, če tujec v primernem roku po izreku odstranitve oziroma izгона ne zapusti države prostovoljno.

204. Možna pa je tudi upravna t.i. odpoved bivanja začasno ali stalno stanujočemu tujcu v Sloveniji, ki se prav tako lahko konča s prisilno odstranitvijo tujca iz države. Ta ukrep ureja Zakon o tujcih v 23. in 24. členu⁵², zanj pa so pristojni upravni organi.⁵³ Ukrep odpovedi prebivanja ne more biti krajši od šest mesecev in ne daljši od pet let (25/III. člen Zakona o tujcih).

205. V kazenskem postopku in postopku o prekršku so zoper izgonske sankcije v najširšem smislu dopustne vse splošne pritožbene možnosti zoper odločitev sodišča oziroma sodnika za prekrške, vključno s pritožbo zoper vrsto in višino izrečene kazenske sankcije.⁵⁴ V upravnem postopku v zvezi z odpovedjo bivanja je v Zakonu o tujcih predvidena posebna pritožbena možnost. Določba 25. člena pravi: "Odločbo o odpovedi prebivanja tujcu izda pristojni organ na območju katerega tujec prebiva ali ima prijavljeno začasno prebivališče oziroma republiški upravni organ, pristojen za notranje zadeve kadar mu je odpovedano stalno prebivanje. Pri odločanju o odpovedi prebivanja organ upošteva dolžino prebivanja tujca v državi, njegove osebne, gospodarske in druge vezi, ki ga vežejo na Republiko Slovenijo, in posledice, ki bi jih povzročil ukrep zanj in za njegovo družino. [...] Pri presoji, koliko časa je tujcu prepovedan prihod v državo, organ, ki izda odločbo o odpovedi prebivanja, upošteva težo storjenega prekrška ali kaznivega dejanja in druge okoliščine, zaradi katerih je tujčevo prebivanje nezaželeno. Zoper [to] odločbo [...] se tujec lahko pritoži v roku treh dni. Pritožba tujca, ki je prebival na območju Republike Slovenije po prvem odstavku 13. člena tega zakona [vstop v RS z veljavnim potnim listom ali vizo] ali na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje manj kot tri leta, ne zadrži izvršitve odločbe."

---

⁵¹ Besedilo 21. člena KZ RS se glasi: "(II.) Ni kazensko odgovoren storilec kaznivega dejanja, ki iz opravičenih razlogov ni vedel, da je to dejanje prepovedano. (II.) Če bi se storilec zmoti lahko izognil, se sme kaznovati mileje".

⁵² Določba 23. člena Zakona o tujcih se glasi: "Tujcu, ki prebiva na območju Republike Slovenije na podlagi tujega potnega lista, izdanega vizuma ali dovoljenja za vstop ali v skladu z mednarodno pogodbo [...] ali mu je bilo izdano dovoljenje za začasno prebivanje [...], se lahko prebivanje odpove: če to terjajo razlogi javnega reda, varnosti ali obrambe države; če zavrača izpolnjevanje odločitev državnih organov; če gre za ponavljajoče se ali hujše kršitve tujca zoper javni red in mir, varnost državne meje in tega zakona; če je bil obsojen s strani tujega ali našega sodišča za kaznivo dejanje na zaporno kazen najmanj treh mesecev; če ostane brez sredstev za preživljanje in mu preživljanje za čas prebivanja na območju Republike Slovenije ni kako drugače zagotovljeno; če gre za zavarovanje zdravja ljudi".

Določba 24. člena Zakona o tujcih se glasi: "Tujcu, ki ima dovoljenje za stalno prebivanje, se lahko prebivanje odpove: Če je bil obsojen za kaznivo dejanje na zaporno kazen najmanj treh let; če je bil obsojen na zaporne kazni, katerih skupna dolžina presega pet let".

⁵³ Odločbo o odpovedi prebivanja tujcu izda pristojni organ na območju katerega tujec prebiva ali ima prijavljeno začasno prebivališče oziroma republiški upravni organ, pristojen za notranje zadeve kadar mu je odpovedano stalno prebivanje.

⁵⁴ Glej splošne določbe o rednih in izrednih pravnih sredstvih v Zakonu o kazenskem postopku in Zakonu o prekrških.

206. Kakor načeloma v vseh upravnih postopkih je tudi tukaj dopustno sodno varstvo. Po zakonu o upravnem sporu je zanj pristojno upravno sodišče.⁵⁵

207. V vseh opisanih primerih je ne glede na državljanstvo pritožnika po splošnih pravilih Zakona o ustavnem sodišču dopustna tudi ustavna pritožba (glej nadrobnosti v poročilu k uresničevanju 13. člena Konvencije proti mučenju, spodaj).

208. Poseben kazenski postopek za izročitev obdolžencev in obsojencev iz Slovenije v tujino je v RS urejen v XXXI. poglavju Zakona o kazenskem postopku (glej spodaj). Če je v mednarodni pogodbi, ki zavezuje RS, določen poseben postopek, se po 521. členu ZKP uporablja postopek iz mednarodne pogodbe.

209. Za vse opisane primere pa velja določilo 33. člena Zakona o tujcih, ki pravi: "Prisilna odstranitev tujca v državo, kjer bi bilo njegovo življenje v nevarnosti zaradi rasne, religiozne ali nacionalne pripadnosti, političnih pogledov ali če obstaja nevarnost, da bo tujec po izročitvi izpostavljen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju, ni dovoljena." Poleg te določbe v Sloveniji - kot rečeno - neposredno velja tudi določba 3. člena Konvencije proti mučenju in vse ostale relevantne določbe ratificiranih mednarodnih konvencij.

2.

210. Zakon o kazenskem postopku v posebnem poglavju z naslovom "postopek za izročitev obdolžencev in obsojencev" (XXXI. poglavje) načeloma dovoljuje izročitev tujca drugi državi, med drugim pa določa (530/II. člen), da lahko Minister za pravosodje zavrne izročitev tujca, če uživa ta v Republiki Sloveniji pravico pribežališča ali če gre za politično ali vojaško kaznivo dejanje. Izročitev lahko zavrne vedno, če gre za kazniva dejanja, za katera je v domačem zakonu predpisana kazen zapora do treh let, ali če je tujec sodišče izreklo kazen odvzema prostosti do enega leta. Po določbi 531. člena ZKP Minister za pravosodje RS v odločbi, s katero dovoli izročitev tujca, navede, da se tujec ne sme preganjati zaradi kakšnega drugega kaznivega dejanja, storjenega pred izročitvijo; da se zoper njega ne sme izvršiti kazen za kakšno drugo kaznivo dejanje, storjeno pred izročitvijo; da se zoper njega ne sme uporabiti hujša kazen od tiste, na katero je obsojen; da se ne sme izročiti kakšni tretji državi v pregon zaradi kaznivega dejanja, ki ga je storil, preden je bila dovoljena izročitev. Poleg omenjenih pogojev lahko postavi minister za pravosodje za izročitev tudi druge pogoje (531/II. člen).⁵⁶

---

⁵⁵ Glej Zakon o upravnem sporu (Ur.l. RS, št.: 50/97).

⁵⁶ Besedilo obravnavanega poglavja ZKP se v celoti glasi:

"521. člen

Če ni v mednarodni pogodbi določeno drugače, se zahteva in opravlja izročitev obdolžencev in obsojencev po določbah tega zakona.

522. člen

Pogoji za izročitev so: 1) da tisti, katerega izročitev se zahteva, ni državljan Republike Slovenije; 2) da dejanje, zaradi katerega se zahteva izročitev, ni bilo storjeno na ozemlju Republike Slovenije, zoper njo ali njenega državljana; 3) da je dejanje, zaradi katerega se zahteva izročitev, kaznivo dejanje tako po domačem zakonu, kakor po zakonu države, v kateri je bilo storjeno; 4) da po domačem zakonu ni zastaral kazenski pregon ali ni zastarala izvršitev kazni, preden je bil tujec priprt ali zaslišan kot obdolženec; 5) da tujec, katerega izročitev se zahteva, ni bil zaradi istega dejanja od domačega sodišča že obsojen ali ni bil za isto dejanje od domačega sodišča pravnomočno oproščen ali je bil kazenski postopek zoper njega pravnomočno ustavljen ali je bila obtožba zoper njega pravnomočno zavrnjena; ali da ni zoper tujca v Republiki Sloveniji zaradi istega proti Republiki Sloveniji storjenega dejanja uveden kazenski postopek, če pa je uveden postopek zaradi dejanja, storjenega proti državljanu Republike Slovenije, da je dano zavarovanje za uveljavitev premoženjskopravnega zahtevka oškodovanca; 6) da je ugotovljena istovetnost tistega, katerega izročitev se zahteva; 7) da je dovolj dokazov za utemeljenost suma, da je tujec, katerega izročitev se zahteva, storil določeno kaznivo dejanje, ali da obstaja o tem pravnomočna sodba.

---

523. člen

(1) Postopek za izročitev obdolženega ali obsojenega tujca se uvede na prošnjo tuje države.

(2) Prošnja za izročitev se poda po diplomatski poti.

(3) Prošnji za izročitev se morajo priložiti: 1) sredstva za ugotovitev istovetnosti obdolženca oziroma obsojenca (natančen opis, fotografije, prstni odtisi in pod.); 2) potrdilo ali drugi podatki o tujčevem državljanstvu; 3) obtožnica ali sodba ali odločba o priporu ali kakšen drug akt, ki je enak tej odločbi, v izvirniku ali overjenem prepisu. V njih mora biti navedeno: ime in priimek tistega, katerega izročitev se zahteva, in drugi podatki, ki so potrebni za ugotovitev njegove istovetnosti, opis dejanja, zakonska označba kaznivega dejanja in dokazi za utemeljenost suma; 4) izpisek iz besedila kazenskega zakona tuje države, ki naj se uporabi ali ki je bil uporabljen proti obdolžencu zaradi dejanja, ki je povod za zahtevano izročitev; če je bilo dejanje storjeno na območju kakšne tretje države, pa tudi izpisek iz besedila kazenskega zakona te države.

(4) Če so prošnja in priloge sestavljene v tujem jeziku, mora biti priložen tudi overjen prevod v slovenskem jeziku.

524. člen

(1) Ministrstvo za zunanje zadeve pošlje prošnjo za izročitev tujca po ministrstvu za pravosodje preiskovalnemu sodniku sodišča, na katerega območju tujec prebiva ali na katerega območju se najde.

(2) Če se ne ve za stalno ali začasno prebivališče tujca, katerega izročitev se zahteva, se najprej ugotovi njegovo prebivališče po organu za notranje zadeve.

(3) Če prošnja ustreza pogojem iz prejšnjega člena in so dani razlogi za pripor iz 201. člena tega zakona, izda preiskovalni sodnik nalog, da se tujec pripre, oziroma stori druge ukrepe, da se zagotovi njegova navzočnost, razen če je že iz same prošnje očitno, da izročitev ni dopustna.

(4) Ko preiskovalni sodnik ugotovi tujčevo istovetnost, mu brez odlašanja naznani, zakaj in na podlagi katerih dokazov se zahteva njegova izročitev; nato pa zahteva od njega, naj navede, kar ima povedati v svoj zagovor.

(5) O zaslišanju in zagovoru se napravi zapisnik. Preiskovalni sodnik pouči tujca, da si sme vzeti zagovornika, ali mu ga postavi po uradni dolžnosti, če gre za kaznivo dejanje, za katero je obramba po tem zakonu obvezna, ali če je zoper tujca odrejen pripor.

525. člen

(1) V nujnih primerih, ko je nevarno, da bi tujec pobegnil ali se skril, sme organ za notranje zadeve na prošnjo pristojnega tujega organa, ne glede na to, na kakšen način je poslana, tujcu vzeti prostost. V prošnji je treba navesti podatke za ugotovitev tujčeve istovetnosti, naravo in označbo kaznivega dejanja, številko odločbe ter datum, kraj in naslov tujega organa, ki je odredil pripor, in izjavo, da bo izročitev zaprosena po redni poti.

(2) Organ za notranje zadeve mora tujca, kateremu je vzel prostost, brez odlašanja odpeljati k preiskovalnemu sodniku pristojnega sodišča, da ga zasliši. Če preiskovalni sodnik zoper tujca odredi pripor, poroča o tem ministrstvu za zunanje zadeve.

(3) Preiskovalni sodnik izpusti tujca, če prenehajo razlogi za pripor ali če se ne poda prošnja za izročitev v roku, ki ga je on določil, upoštevajoč pri tem oddaljenost države, ki zahteva izročitev; ta rok ne sme biti daljši kot tri mesece od dneva, ko je bil tujec priprt. Ta rok se sporoči tuji državi. Na prošnjo tuje države sme senat pristojnega sodišča v opravičenih primerih podaljšati rok največ za dva meseca.

(4) Če se predpisana prošnja poda v danem roku, ravna preiskovalni sodnik po tretjem in četrtem odstavku prejšnjega člena.

526. člen

(1) Po zaslišanju državnega tožilca in zagovornika opravi preiskovalni sodnik po potrebi še druga poizvedovalna dejanja, da se ugotovi, ali so podani pogoji za izročitev tujca oziroma za izročitev predmetov, na katerih ali s katerimi je storil kaznivo dejanje, če so mu bili vzeti.

---

(2) Po opravljenem poizvedovanju pošlje preiskovalni sodnik poizvedovalne spise s svojim mnenjem senatu (šesti odstavek 25. člena).

(3) Če teče zoper tujca, katerega izročitev se zahteva, pri domačem sodišču kazenski postopek zaradi istega ali kakšnega drugega kaznivega dejanja, navede preiskovalni sodnik to v spisih.

527. člen

(1) Če senat okrožnega sodišča spozna, da niso izpolnjeni zakonski pogoji za izročitev, izda sklep, da se prošnja za izročitev zavrne. Ta sklep pošlje to sodišče po uradni dolžnosti sodišču druge stopnje, ki po zaslišanju državnega tožilca sklep potrdi, razveljavi ali spremeni.

(2) Če je tujec priprt, sme senat sodišča prve stopnje odločiti, da ostane v priporu do pravnomočnosti sklepa o zavrnitvi izročitve.

(3) Pravnomočni sklep, s katerim se zavrne izročitev, se pošlje po ministrstvu za pravosodje ministrstvu za zunanje zadeve, ki obvesti o tem tujo državo.

528. člen

Če senat okrožnega sodišča spozna, da so izpolnjeni zakonski pogoji za izročitev (522. člen), ugotovi to s sklepom. Zoper ta sklep ima tujec pravico pritožbe na sodišče druge stopnje.

529. člen

Če sodišče druge stopnje ob pritožbi spozna, da so izpolnjeni zakonski pogoji za izročitev tujca, oziroma če zoper tak sklep sodišča prve stopnje ni vložena pritožba, se zadeva pošlje ministru za pravosodje, ki nato odloči o izročitvi.

530. člen

(1) Minister za pravosodje izda odločbo, s katero izročitev dovoli ali ne dovoli. Lahko izda tudi odločbo, da se izročitev odloži zaradi tega, ker teče zoper tujca, katerega izročitev se zahteva, pri domačem sodišču kazenski postopek zaradi kakšnega drugega kaznivega dejanja ali ker prestaja tujec kazen v Republiki Sloveniji.

(2) Minister za pravosodje ne dovoli izročitve tujca, če uživa ta v Republiki Sloveniji pravico pribežališča ali če gre za politično ali vojaško kaznivo dejanje. Izročitev lahko zavrne, če gre za kazniva dejanja, za katera je v domačem zakonu predpisana kazen zapora do treh let, ali če je tuje sodišče izreklo kazen odvzema prostosti do enega leta.

531. člen

(1) V odločbi, s katero dovoli izročitev tujca, navede minister za pravosodje: 1) da se tujec ne sme preganjati zaradi kakšnega drugega kaznivega dejanja, storjenega pred izročitvijo; 2) da se zoper njega ne sme izvršiti kazen za kakšno drugo kaznivo dejanje, storjeno pred izročitvijo; 3) da se zoper njega ne sme uporabiti hujša kazen od tiste, na katero je obsojen; 4) da se ne sme izročiti kakšni tretji državi v pregon zaradi kaznivega dejanja, ki ga je storil, preden je bila dovoljena izročitev.

(2) Poleg omenjenih pogojev lahko postavi minister za pravosodje za izročitev tudi druge pogoje.

532. člen

(1) Odločba, s katero je odločeno o izročitvi, se sporoči tuji državi po diplomatski poti.

(2) Odločba, s katero se dovoli izročitev, se pošlje ministrstvu za notranje zadeve, ki odredi, da se tujec odpelje do meje, kjer se na dogovorjenem kraju izroči organom tuje države, ki je zahtevala izročitev.

533. člen

(1) Če zahteva izročitev iste osebe več tujih držav zaradi istega kaznivega dejanja, se da prednost prošnji države, katere državljan je ta oseba; če ta država ne zahteva izročitve, prošnji države, na katerem ozemlju je bilo kaznivo dejanje storjeno; če je bilo dejanje storjeno na ozemlju več držav ali če se ne ve, kje je bilo storjeno, pa prošnji države, ki je prva zahtevala izročitev.

211. Republiko Slovenijo vežejo tudi različne mednarodne multilateralne in bilateralne pogodbe (glej seznam v prilogi), ki prinašajo omejitve glede izročanja tujcem in nadržnosti postopka tega izročanja.

212. V vseh izgonških zadevah pristojna telesa sodne in izvršilne oblasti upoštevajo relevantne mednarodne pogodbe, ki zavezujejo RS. O nevarnosti mučenja izgnanega v smislu 3. člena Konvencije proti mučenju v Republiki Sloveniji v vseh zadevah obvezno daje mnenje Ministrstvo za zunanje zadeve RS. V postopku preverjanja te nevarnosti pristojna služba Ministrstva za zunanje zadeve RS zaupno pridobi mnenja slovenskih konzularno-diplomatskih predstavništav v tujini in upošteva vse druge razpoložljive informacije o stanju varovanja človekovih pravic v državi, kamor naj bo v konkretni zadevi posameznik izgnan. Na podlagi teh informacij izdela Ministrstvo za zunanje zadeve RS pisno poročilo v konkretni zadevi in ga posreduje pristojnemu organu, ki odloča o zadevni izročitvi.

---

(2) Če zahteva izročitev iste osebe več tujih držav zaradi raznih kaznivih dejanj, se da prednost prošnji tiste države, katere državljan je ta oseba; če ta država ne zahteva izročitve, prošnji države, na katere ozemlju je bilo storjeno najhujše kaznivo dejanje; če so dejanja enako huda, pa prošnji države, ki je prva zahtevala izročitev.

534. člen

(1) Če teče zoper nekoga, ki je v tuji državi, v Republiki Sloveniji kazenski postopek ali če ga je domače sodišče kaznovalo, lahko vloži minister za pravosodje prošnjo za njegovo izročitev.

(2) Prošnja se pošlje tuji državi po diplomatski poti; priložijo se ji listine in podatki iz 523. člena tega zakona.

535. člen

(1) Če je nevarnost, da bi tisti, katerega izročitev se zahteva, pobegnil ali se skril, lahko zahteva minister za pravosodje, še preden ravna po prejšnjem členu, naj se zoper njega ukrene, kar je potrebno, da se pripre.

(2) V prošnji za začasen pripor je treba posebej navesti podatke o istovetnosti zahtevane osebe, naravo in označbo kaznivega dejanja, številko odločbe ter datum, kraj in naslov organa, ki je odredil pripor, oziroma podatke o pravnomočnosti sodbe in pa izjavo, da bo izročitev zahtevana po redni poti.

536. člen

(1) Če se zahtevana oseba izroči, se sme kazensko preganjati oziroma kazen izvršiti samo za kaznivo dejanje, za katero je bila dovoljena izročitev.

(2) Če je bila taka oseba pravnomočno obsojena od domačega sodišča tudi za druga pred izročitvijo storjena kazniva dejanja, za katera izročitev ni bila dovoljena, se smiselno uporabijo določbe 407. člena tega zakona.

(3) Če je izročitev dovoljena z določenimi pogoji glede vrste ali višine kazni, ki se sme izreči oziroma izvršiti, in s temi pogoji sprejeta, je sodišče pri izrekanju kazni vezano na te pogoje. Če pa gre za izvršitev že izrečene kazni, spremeni sodišče, ki je sodilo na zadnji stopnji, sodbo in prilagodi izrečeno kazen pogojem izročitve.

(4) Če je bila izročena oseba v tuji državi priprta zaradi kaznivega dejanja, zaradi katerega je bila izročena, se ji čas, ki ga je prebila v priporu, všteje v kazen.

537. člen

(1) Če zahteva izročitev tuja država od druge tuje države, zahtevano osebo pa bi bilo treba prepeljati čez ozemlje Republike Slovenije, sme na prošnjo prizadete tuje države to dovoliti minister za pravosodje s pogojem, da ne gre za državljana Republike Slovenije in ne za izročitev zaradi političnega ali vojaškega kaznivega dejanja.

(2) Prošnja za prevoz osebe čez ozemlje Republike Slovenije mora obsegati vse podatke iz 523. člena tega zakona.

(3) Če velja vzajemnost, obremenjujejo stroški za prevoz osebe čez ozemlje Republike Slovenije proračun."

3.

Statistike in posebnosti prakse

213. Leta 1996 je bilo med obsojenci, sprejetimi na prestajanje zaporne kazni v RS 80 tujih državljanov, ki jim je bila v kazenskem postopku izrečena tudi stranska kazen izgona tujca iz države, leta 1997 pa je bilo takih obsojencev-tujcev 56.

K 4. členu

1.

214. O kaznivosti poskusov posameznih kaznivih dejanj mučenja v širšem smislu navajamo osnovne podatke pri pregledu inkriminacij pozitivnega kazenskega prava Republike Slovenije (glej poročilo o uresničevanju I. člena Konvencije proti mučenju, zgoraj). S ciljem celovitejšega prikaza ureditve kaznivosti poskusa v slovenskem kazenskem pravu pa naj bo v nadaljevanju tega poročila nadrobneje prikazana še splošna ureditev kaznivosti poskusa po KZ RS.

215. V poglavju KZ RS z naslovom "Poskus" je najti naslednje definicije: "(I.) Kdor je izvršitev naklepne kaznivega dejanja začel, pa ga ni dokončal, se kaznuje za poskus, če gre za kaznivo dejanje, za katero se sme po zakonu izreči tri leta zapor ali hujša kazen; za poskus drugih kaznivih dejanj pa samo tedaj, če zakon izrecno predpisuje, da je kazniv tudi poskus. (II.) Storilec se kaznuje za poskus v mejah kazni, predpisane za kaznivo dejanje, lahko pa tudi mileje" (22. člen KZ RS), in: "Storilcu, ki poskuša storiti kaznivo dejanje z neprimernim sredstvom ali proti neprimernemu predmetu, se sme odpustiti kazen" (23. člen KZ RS).

216. V 25. členu KZ RS je definirano sotorilstvo: "Če dvoje ali več oseb skupno stori kaznivo dejanje tako, da sodelujejo pri izvršitvi, ali tako, da s kakšnim drugačnim dejanjem odločilno prispevajo k njegovi izvršitvi, se vsaka izmed njih kaznuje s kaznijo, predpisano za to dejanje".

217. V 26. členu je definirano napeljevanje: "(I.) Kdor drugega naklepoma napelje, da stori kaznivo dejanje, se kaznuje, kakor da bi ga bil sam storil. (II.) Kdor drugega naklepoma napeljuje k storitvi kaznivega dejanja, za katero se sme po zakonu izreči tri leta zapor ali hujša kazen, se kaznuje kakor za poskus kaznivega dejanja, tudi če dejanje ni bilo niti poskušano".

218. V 27. členu KZ RS je definirana pomoč: "(I.) Kdor komu naklepoma pomaga pri izvršitvi kaznivega dejanja, se kaznuje, kakor da bi ga bil sam storil, sme pa se kaznovati tudi mileje. (II.) Kot pomoč pri izvršitvi kaznivega dejanja se šteje zlasti: če da kdo storilcu nasvet ali navodila, kako naj stori kaznivo dejanje, če mu da na razpolago sredstva ali odstrani ovire za izvršitev kaznivega dejanja, kakor tudi če vnaprej obljubi, da bo prikril kaznivo dejanje, storilca, sredstva, s katerimi bo kaznivo dejanje storjeno, sledove kaznivega dejanja ali predmete, pridobljene s kaznivim dejanjem".

219. Kaznivost napeljevalca in pomagača za poskus je posebej definirana še v 28. členu KZ RS ("če ostane kaznivo dejanje pri poskusu, se napeljevalec in pomagač kaznujeta kakor za poskus"), medtem ko 29. člen KZ RS o mejah kazenske odgovornosti in kaznivosti udeležencev pravi: "(I.) Sotorilec je kazensko odgovoren v mejah svojega naklepa ali malomarnosti, napeljevalec in pomagača pa v mejah njunega naklepa. (II.) Sotorilcu, napeljevalcu in pomagaču se sme odpustiti kazen, če je prostovoljno preprečil kaznivo dejanje. (III.) Osebna razmerja, lastnosti in okoliščine, zaradi katerih zakon izključuje kazensko odgovornost ali dopušča odpustitev, zmanjšanje ali povečanje kazni, se smejo upoštevati samo pri tistem storilcu, sotorilcu, napeljevalcu ali pomagaču, pri katerem so takšna razmerja, lastnosti in okoliščine podane".

220. Katero vedenje obdolženca je v skladu s pravom mogoče kvalificirati kot nekazniva pripravljalna dejanja, katero vedenje pa že predstavlja izvrševanje znakov mučenja, ni pa

še doseglo prepovedane posledice (hude bolečine ali trpljenja človeka v smislu I/I. člena Konvencije proti mučenju), oziroma kaj bo v primeru mučenja že lahko štel za začetek izvrševanja znakov posameznih inkriminacij pozitivnega slovenskega kazenskega prava, je kajpak odvisno od posameznih zakonskih definicij in konkretnih okoliščin zadeve, predvsem naklepa storilca. Slovenska kazenskopravna teorija in sodna praksa enotno poudarjata objektivna merila pomena določenega prispevka k dejanju. Predstavljati si je mogoče pripravljane mučilnega orodja, nameščanje elektrod na telo osebe, slačenje, vezanje in nameščanje osebe ipd., vse s ciljem izvajanja mučenja v kratkem oziroma v bližnji prihodnosti. Ni izključeno, da bo tudi že takšno, po svojem bistvu sicer še pripravljajno ravnanje, že izzvalo hudo (predvsem duševno) bolečino ali trpljenje pri žrtvi in s tem objektivno štel za dokončano mučenje v smislu različnih kaznivih dejanj iz KZ RS zoper telo. Kdor pa se ne zaveda, da drugemu že s pripravami mučilnega orodja ali z drugimi pripravami na mučenje povzroča hude (duševne) bolečine ali hudo (duševno) trpljenje, ta v Sloveniji ne more odgovarjati za naklepno kaznivo dejanje zoper telo.

221. Dogovor dveh ali več oseb za kaznivo dejanje - tudi za kaznivo mučenje v smislu I/I. člena Konvencije - v Sloveniji sam po sebi še ni poskus dogovorjenega kaznivega dejanja, ne glede na še tako formalno obliko tega dogovora. Lahko pa dogovor za kaznivo dejanje preraste v samostojno kaznivo dejanje po 298. členu KZ RS ("kdor se s kom dogovori, da bosta storila kaznivo dejanje, za katero se sme izreči kazen petih let zopora ali hujša kazen").⁵⁷To kaznivo dejanje se preganja po uradni dolžnosti.

2.

222. Predpisane kazni za uradno pregonljiva kazniva dejanja, obravnavana v tem poročilu, ki prihajajo po slovenski kazenski zakonodaji v poštev v primerih mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega" kaznovanja ali ravnanja, so: 134/I. člen KZ RS (huda telesna poškodba) - zapor od Šestih mesecev do petih let; 135/I. člen KZ RS (posebno huda telesna poškodba) - zapor od enega do desetih let; 141/III. člen KZ RS (kvalificirana kršitev enakopravnosti) - zapor do treh let; 143/II. in 143/IV. člen KZ RS (kvalificirana protipravna odvzema prostosti) - zapor do treh let, zapor od treh mesecev do petih let; 147/II. člen KZ RS (kvalificirana neupravičena osebna preiskava) - zapor do dveh let; 152/III. člen KZ RS (kvalificirana kršitev nedotakljivosti stanovanja - zapor do dveh let; 261/I. člen KZ RS (zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic) - zapor do enega leta; 261/II., 261/III, 261/IV. člen KZ RS (različne kvalificirane oblike zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic) - zapor do treh let, zapor od treh mesecev do petih let, zapor od enega do osmih let; 270. člen KZ RS (kršitev človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic) - zapor do treh let; 271/I. člen KZ RS (izsiljevanje izjave) - zapor od treh mesecev do petih let; 271/I. člen KZ RS (kvalificirano izsiljevanje izjave) - zapor od enega do osmih let; 278/I. člen KZ RS (grdo ravnanje s podrejenim) - zapor do treh let; 278/II. člen KZ RS (kvalificirano grdo ravnanje s podrejenim) - zapor do petih let; 180/II. člen KZ RS (kvalificirano posilstvo) - zapor od treh do petnajstih let; 181/II. člen KZ RS (kvalificirano spolno nasilje) - zapor od treh do petnajstih let; 127/II. člen KZ RS (kvalificiran umor) - zapor od deset do dvajset let. Za kazniva dejanja zoper človečnost in mednarodno pravo so v KZ RS praviloma predvidene najtežje zaporne kazni.

K 5. členu

223. KZ RS vsebuje posebno poglavje splošnega dela (13. poglavje) z naslovom "veljavnost kazenskega zakona". V njem določa merila za uporabo slovenske kazenske

---

⁵⁷ Po slovenskem kazenskem pravu so taka kazniva dejanja, v zvezi s katerimi je kazniv že sam dogovor o storitvi, npr.: umor (127. člen KZ RS), huda telesna poškodba (134. člen KZ RS), posebno huda telesna poškodba (135. člen KZ RS), posilstvo (180. člen KZ RS), spolno nasilje (181. člen KZ RS), izsiljevanje izjave (271. člen KZ RS), grdo ravnanje z več podrejenimi hkrati (278/II. člen KZ RS), idr.

zakonodaje v zadevah s t.i. mednarodnim elementom. Določbe tega poglavja se v polnem besedilu glasijo:

224. Veljavnost kazenskega zakona Republike Slovenije za vsakogar, kdor stori kaznivo dejanje na njenem ozemlju (120. člen). (I.) Kazenski zakon Republike Slovenije velja za vsakogar, kdor stori kaznivo dejanje na ozemlju Republike Slovenije. (II.) Kazenski zakon Republike Slovenije velja tudi za vsakogar, kdor stori kaznivo dejanje na domači ladji, ne glede na to, kje je bila ladja ob storitvi dejanja. (III.) Kazenski zakon Republike Slovenije velja tudi za vsakogar, kdor stori kaznivo dejanje na domačem civilnem letalu med poletom ali na domačem vojaškem letalu, ne glede na to, kje je bilo letalo ob storitvi dejanja.

225. Veljavnost kazenskega zakonika Republike Slovenije za določena kazniva dejanja, storjena v tujini (121. člen). Ta zakonik velja za vsakogar, kdor stori v tujini kaznivo dejanje iz 249. člena tega zakonika, če se ponarejanje nanaša na domač denar ter katero izmed kaznivih dejanj iz 348. do 362. člena tega zakonika.

226. Veljavnost kazenskega zakona Republike Slovenije za državljana Republike Slovenije, ki stori kaznivo dejanje v tujini (122. člen). Kazenski zakon Republike Slovenije velja za državljana Republike Slovenije tudi, če stori v tujini kakšno drugo kaznivo dejanje, poleg kaznivih dejanj, naštetih v prejšnjem členu, če se zaloti na ozemlju Republike Slovenije ali če se ji izroči.

227. Veljavnost kazenskega zakona Republike Slovenije za tujca, ki stori kaznivo dejanje v tujini (123. člen). (I.) Kazenski zakon Republike Slovenije velja tudi za tujca, ki stori zunaj Republike Slovenije, proti njej ali proti njenemu državljanu kaznivo dejanje, čeprav ne gre pri tem za kazniva dejanja, naštetja v 121. členu tega zakonika, če se zaloti na ozemlju Republike Slovenije ali če se ji izroči. (II.) Kazenski zakon Republike Slovenije velja tudi za tujca, ki stori proti tuji državi ali proti tujcu v tujini kaznivo dejanje, za katero se sme po tem zakoniku izreči tri leta zapora ali hujša kazen, če se zaloti na ozemlju Republike Slovenije, pa se ne izroči tuji državi. V takem primeru sodišče ne sme izreči hujše kazni od tiste, ki je predpisana z zakonom države, v kateri je bilo kaznivo dejanje storjeno.

228. Posebni pogoji za pregon (124. člen). (I.) Če se je v primeru iz 120. člena tega zakonika začel ali končal kazenski postopek v tuji državi, se storilec preganja v Republiki Sloveniji samo z dovoljenjem ministra za pravosodje. (II.) V primerih iz 122. in 123. člena tega zakonika se storilec ne preganja: 1) če je kazen, na katero je bil v tujini obsojen, popolnoma preстал, ali je bilo skladno z mednarodno pogodbo odločeno, da bo v tujini izrečeno kazen preстал v Republiki Sloveniji; 2) če je bil v tujini s pravnomočno sodbo oproščen ali mu je bila kazen odpuščena, ali je izvršitev kazni zastarala; 3) če se za kaznivo dejanje po tujem zakonu preganja na zahtevo oškodovanca, takšna zahteva pa ni bila vložena. (III.) V primerih iz 122. in 123. člena tega zakonika se storilec preganja samo, če je dejanje kaznivo tudi po zakonu države, v kateri je bilo storjeno. (IV.) Če gre v primeru iz 122. člena tega zakonika za dejanje, ki po zakonu države, v kateri je bilo storjeno, ni kaznivo, gre pa za dejanje storjeno proti Republiki Sloveniji ali njenemu državljanu, se sme storilec preganjati samo z dovoljenjem ministra za pravosodje. (V.) Če v primeru iz prejšnjega člena tega zakonika dejanje po zakonu države, v kateri je bilo storjeno, ni kaznivo, se sme storilec preganjati v Republiki Sloveniji le z dovoljenjem ministra za pravosodje in če gre za dejanje, ki je takrat, ko je bilo storjeno, veljalo za kaznivo dejanje po splošnih pravnih načelih, priznanih od mednarodne skupnosti. (VI.) V primeru iz 120. člena tega zakonika se sme ob pogojih, ki jih določa zakon, pregon tujca odstopiti drugi državi.

229. Vštevanje pripora in kazni, prestane v tujini (125. člen). Pripor, odvzem prostosti med izročitvenim postopkom ter kazen, ki jo je storilec po sodbi tujega sodišča že preстал, se vštejejo v kazen, ki jo izreče za isto kaznivo dejanje domače sodišče; če kazni niso iste vrste, presodi sodišče, kako naj se kazen všteje".

230. V Republiki Sloveniji dajanja mučenja v smislu Konvencije proti mučenju zaradi domačih zakonskih okvirov (predvsem materialno in procesno kazensko-pravnih) in splošnega in specialnega razumevanja mednarodnega prava po naravi stvari štejejo za

dejanja, prepovedana "po splošnih pravnih načelih, priznanih od mednarodne skupnosti" v smislu zgoraj citiranih določb KZ RS.

K 6. - 8. členu

231. Kot prikazano že v poročilu k uresničevanju 5. člena Konvencije proti mučenju (glej zgoraj), veljavna slovenska zakonodaja omogoča pregon vseh storilcev, osumljenih mučenja v smislu Konvencije proti mučenju: tako osumljencev - slovenskih državljanov, kot tujih osumljencev. V vseh kazenskih postopkih in postopkih o prekršku veljajo za domače obdolžence načeloma ista postopkovna pravila, kot za tuje obdolžence, razen posebnih pravil o pravici do stika tujca s predstavniki diplomatsko-konzularnih služb njegove države (glej ZKP, ZIKS). Tako slovenski državljan kot tujec imata pravico do tolmača.

232. Kot pojasnjeno že v poročilu k uresničevanju 3. člena Konvencije proti mučenju (glej zgoraj), je tujca kot osumljenca kaznivega dejanja mučenja po posebnem pravnem (sodnem) postopku dopustno izročiti tuji državi. V prvi vrsti v členih 526, 534 ter 527 do 530 ZKP je urejen položaj tujca v postopku odločanja o izročitvi v zvezi s kazensko zadevo. Pri tem očitano kaznivo dejanje mučenja ne konstituira zadržka za izročitev, medtem ko - kot omenjeno (po 33. členu Zakona o tujcih) - nevarnost mučenja osumljenca v tujini predstavlja aprioren zadržek za izročitev celo v primerih, ko je osumljenec sam osumljen za kaznivo dejanje mučenja.

233. V postopku izročitve tujca tuji državi je potrebno upoštevati tudi vse določbe ustreznih mednarodnih pogodb, ki zavezujejo Slovenijo in prihajajo v poštev v konkretni zadevi.

234. Republika Slovenija je ratificirala (in po predpisih objavila) več mednarodnih konvencij oziroma multilateralnih mednarodnih pogodb s področja mednarodne pravne pomoči v širšem smislu. Besedila teh pogodb nadrobno urejajo postopek mednarodne pomoči in nekatere posebne pravice obdolžencev - tujcev. Glej priloge! Kot članico Sveta Evrope Republika Slovenija zavezuje tudi judikatura Komisije in Sodišča za človekove pravice Sveta Evrope z zadevnega področja.

235. Posebej velja opozoriti na nekatere dodatne bilateralne pogodbe, ki zavezujejo Slovenijo (npr. pogodbe o izročitvi med RS in Kraljevino Španijo, Republiko Avstrijo, Zvezno republiko Nemčijo, Republiko Hrvaško, idr.). Nadrobnosti glej v prilogi!

236. Slovenija ni podpisnica nobenih mednarodnih pogodb, ki bi kazniva dejanja mučenja v smislu Konvencije proti mučenju štela za neekstradibilna.

237. Nadrobnosti postopka mednarodne pravne pomoči v širšem smislu, kakor tudi postopek v kazenski zadevi zoper obdolženca - tujca, glej tudi v poročilu k uresničevanju drugih členov Konvencije proti mučenju (zlasti členov: 2, 4, 9, 11 in 12), zgoraj in spodaj!

K 9. členu

238. Zakon o kazenskem postopku vsebuje posebno poglavje (XXX. poglavje) z naslovom "postopek za mednarodno pravno pomoč in izvršitev mednarodnih pogodb v kazensko-pravnih stvareh". Določila prvega dela tega poglavja, posvečenega posebej mednarodni kazensko-pravni pomoči, se v polnem besedilu glasijo:

239. "514. člen. Mednarodna kazensko-pravna pomoč se daje po določbah tega zakona, če ni z mednarodno pogodbo določeno drugače.

240. 515. člen. (I.) Prošnje domačih sodišč za pravno pomoč v kazenskih zadevah se pošiljajo tujim organom po diplomatski poti. Na enak način se pošiljajo domačim sodiščem prošnje tujih organov za pravno pomoč. (II.) V nujnih primerih se lahko prošnje za pravno pomoč pošiljajo po ministrstvu za notranje zadeve, če velja vzajemnost.

241. 516. člen. (I.) Ministrstvo za zunanje zadeve pošlje prošnjo tujega organa za pravno pomoč ministrstvu za pravosodje, ta pa jo pošlje v postopek okrožnemu sodišču, na katerega območju prebiva tisti, ki mu je treba vročiti kako pisanje, ki ga je treba zaslišati ali soočiti ali na katerega območju je treba opraviti kakšno drugo preiskovalno dejanje. (II.) V primerih iz drugega odstavka 515. člena tega zakona pošlje prošnjo sodišču ministrstvo za notranje zadeve. (III.) O dovoljenosti dejanja, za katero prosi tuji organ, in o načinu njegove izvršitve odloči sodišče po domačih predpisih. (IV.) Če se prošnja tiče kaznivega dejanja, za katero po domačih predpisih ni dovoljena izročitev, zahteva sodišče od ministrstva za pravosodje mnenje, ali naj prošnji ugoti ali ne.

242. 517. člen. (I.) Domača sodišča smejo ugoditi prošnji tujega organa, s katero se zahteva izvršitev kazenske sodbe tujega sodišča, če je tako določeno z mednarodno pogodbo ali če velja vzajemnost. (II.) V primeru iz prejšnjega odstavka izvrši domače sodišče pravnomočno sodbo glede sankcije, ki jo je izreklo tuje sodišče tako, da izreče sankcijo po kazenski zakonodaji Republike Slovenije. (III.) Pristojno sodišče izda sodbo v senatu iz šestega odstavka 25. člena tega zakona. O seji senata se obvestita državni tožilec in zagovornik. (IV.) Krajevna pristojnost sodišča se določi po zadnjem stalnem prebivališču obsojenca v Republiki Sloveniji, če pa obsojenec ni imel stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji, se določi po rojstnem kraju. Če obsojenec ni imel stalnega prebivališča in ni bil rojen v Republiki Sloveniji, določi vrhovno sodišče eno od stvarno pristojnih sodišč, pred katerim se bo izvedel postopek. (V.) V izrek sodbe iz tretjega odstavka tega člena vnese sodišče celoten izrek in ime sodišča iz tuje sodbe in izreče sankcijo. V obrazložitvi sodbe navede sodišče razloge, ki jih je upoštevalo pri izreku sankcije. (VI.) Zoper sodbo se lahko pritožijo državni tožilec, obsojenec in njegov zagovornik. (VII.) Če poda tuj državljan, ki ga je obsodilo domače sodišče, ali oseba, pooblaščenca s pogodbo, pri sodišču prve stopnje prošnjo, naj obsojenec prestaja kazen v svoji državi, sme sodišče ugoditi tej prošnji, če je tako določeno z mednarodno pogodbo ali če velja vzajemnost.

243. 518. člen. Kadar gre za kazniva dejanja ponarejanja denarja in spravljanja ponarejenega denarja v obtok, neupravičenega izdelovanja, predelovanja in prodaje mamil in strupov, trgovine z belim blagom, izdelovanja in širjenja pornografskega gradiva ali za kakšno drugo kaznivo dejanje, glede katerega je po mednarodnih pogodbah dogovorjena centralizacija podatkov, mora organ, pred katerim teče kazenski postopek, brez odlašanja poslati ministrstvu za notranje zadeve podatke o kaznivem dejanju in storilcu, sodišče prve stopnje pa tudi pravnomočno sodbo.

244. 519. člen. (I.) Če je na ozemlju Republike Slovenije storil kaznivo dejanje tujec, ki ima stalno prebivališče v tuji državi, se smejo tej državi mimo pogojev iz 522. člena tega zakona odstopiti vsi kazenski spisi za kazenski pregon in sojenje, če tuja država temu ne nasprotuje. (II.) Preden je izdan sklep o preiskavi, odloča o odstopu pristojni državni tožilec. Med preiskavo odloča o tem na predlog državnega tožilca preiskovalni sodnik, do začetka glavne obravnave pa senat (šesti odstavek 25. člena), tudi za zadeve iz pristojnosti, okrajnega sodišča. (III.) Odstop kazenskih spisov se sme dovoliti za kazniva dejanja, za katera je predpisana kazen zapora do desetih let, kot tudi za kazniva dejanja zoper varnost javnega prometa. (IV.) Ni dovoljen odstop kazenskih spisov, če je oškodovanec državljan Republike Slovenije, ki temu nasprotuje, razen če je dano zavarovanje za uveljavitev njegovega premoženjskopравnega zahtevka. (V.) Če je obdolženec v priporu, se od tuje države po najkrajši poti zahteva, naj v petnajstih dneh sporoči, ali prevzema pregon."⁵⁸

---

⁵⁸ Obravnavano poglavje v dodatnem členu (520. člen) pravi še:

"(I.) Zahteva tuje države, naj se v Republiki Sloveniji prevzame pregon državljana Republike Slovenije ali osebe, ki ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, zaradi kaznivega dejanja, storjenega v tujini, se pošlje s spisi pristojnemu državnemu tožilcu, na katerega območju ima ta oseba stalno prebivališče.

(II.) Če je pri pristojnem organu tuje države podan premoženjskopравni zahtevek, se ravna, kot da bi bil ta zahtevek podan pri pristojnem sodišču.

(III.) O zavrnitvi prevzema kazenskega pregona in o pravnomočni odločbi, izdani v kazenskem postopku, se obvesti tuja država, ki je poslala zahtevo".

K 10. členu

245. Ker je v Sloveniji po splošni šolski zakonodaji (2. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja) med cilji vzgoje in izobraževanja izrecno omenjeno tudi "vzgajanje za spoštovanje otrokovih in človekovih pravic in temeljnih svoboščin" (2. alineja), so se slovenska šolska oblast in vsi ostali subjekti šolskih razmerij dolžni truditi, v učne načrte in dejansko izvajanje šolske vzgoje in izobraževanja vključiti tudi omenjene vzgojne in izobraževalne vsebine.

246. Posebno dolžnost seznanjati ljudi s prepovedmi kršitev človekovih pravic je najti tudi v določbi 20. točke Pravil službe v Slovenski vojski, po kateri je treba z omenjenimi vojaškimi pravili "vojaške osebe seznaniti ob nastopu vojaške službe".

247. Kazensko materialno pravo, kazensko procesno pravo in mednarodno javno pravo (vključno z mednarodnim vojnim in humanitarnim pravom) so obvezni predmeti dodiplomskega študija prava na pravnih fakultetah v Sloveniji. Pravo o prekrških, mednarodno kazensko pravo, evropsko pravo, mednarodne organizacije in podobni študijski predmeti so obvezni ali izbirni obvezni predmeti na pravnih fakultetah v Sloveniji. Vsebine o človekovih pravicah so bistven sestavni del praktično vseh predmetov na teh fakultetah. Ta snov je tudi izpitno gradivo.

248. Na visoki policijsko-varnostni šoli, ki je pridružena članica Univerze v Ljubljani, so vsebine o človekovih pravicah bistven sestavni del zlasti naslednjih predmetov; ustavno pravo, kazensko pravo, kazensko procesno pravo, upravni postopek in upravni spor, mednarodno pravo, policijska pooblastila, normativna ureditev zasebne varnosti, nadzor nad delovanjem državne uprave in upravna etika, osebni status posameznika, teorija policijskega dela, mejna problematika in tujci. Študenti se na tej šoli sistematično seznanjajo z določili poglobitnih mednarodnopravnih aktov s področja varstva človekovih pravic. Ta snov je tudi izpitno gradivo.

249. Posebej so že študenti, kasneje pa tudi kadeti in vsi drugi policisti organizirano seznanjeni s Kodeksom policijske etike.

250. Oblikovanje Kodeksa policijske etike oziroma ideja po takšnem dokumentu je bila prisotna že pred demokratičnimi spremembami v Sloveniji. Kasneje pa ga je opredelil kot ciljno nalogo tudi Predlog makroorganizacije organov za notranje zadeve (december 1991).

251. Kodeks policijske etike vsebuje splošna in temeljna načela, ureja medsebojne odnose med pooblaščenimi uradnimi osebami organov za notranje zadeve RS in njihove odnose do državljanov, intstitucij in organov ter opredeljuje odgovornost za njegovo kršitev. Upošteva določila mednarodnih konvencij, deklaracij in moralno etičnih standardov policije. Sprejet je bil novembra 1992.

K 11. členu

1.

252. V zakonodaji Republike Slovenije je vgrajenih več določb, ki naj omogočijo lažji sistematični nadzor pravil, navodil, metod in prakse zasliševanja, straženja aretiranih, priprtih ali zaprtih oseb ter ravnanja z njimi nasploh. Te določbe uvajajo posebne inšpekcijske službe in obvezne periodične nadzorne obiske teh ali drugih služb na terenu, različne ex officio preiskovalne pristojnosti različnih služb, obvezna poročila nadrejenim oziroma pristojnim službam ipd.

253. V Zakonu o kazenskem postopku npr. je najti posebno določbo, po kateri mora organ za notranje zadeve, ki je zadržal ali sorodno omejil gibanje kakšni osebi (po 148. členu ZKP - nadržanosti glej zgoraj, pod II.) poslati posebno poročilo o teh ukrepih državnemu tožilcu "tudi v primeru, če na podlagi zbranih obvestil ni podlage za kazensko

ovadbo" (148/VII. člen). Gre za pomembno sredstvo omejevanja (pretirane) uporabe omenjenih ukrepov in hkrati nadzora nad njimi.

254. Po 6/II, členu Zakona o notranjih zadevah mora "predstojnik organa za notranje zadeve, ki je bil obvešččen, da je delavec organa za notranje zadeve pri opravljanju službe ukrenil nekaj, kar nima podlage v zakonu, ali storil ali opustil nekaj, kar je v nasprotju z njegovo dolžnostjo, [...] tistega, ki ga je obvestil, če to zahteva, v 30 dneh obvestiti, kaj je v zvezi s tem ukrenil". Gre za posebno obliko zakonsko urejenega širokega javnega nadzora nad delom organov za notranje zadeve (zlasti policije).⁵⁹

255. V skladu z navodili iz Pravil o opravljanju pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve, zakonitost vseh policijskih pridržanj po uradni dolžnosti nadzorujejo predstojniki policijskih enot. Po istih pravilih mora dežurni na policijski postaji neprestano nadzirati pridržano osebo (po-akustičnem ali optičnem elektronskem sistemu ali neposredno) ter je dolžan preprečiti vsak poskus samopoškodbe in protipravne poškodbe s strani drugega.

256. Če je v Sloveniji pridržan tujec, morajo v skladu s Pravili o opravljanju pooblastil pooblaščenih uradnih oseb te osebe preko Ministrstva za notranje zadeve RS oziroma po potrebi Ministrstva za zunanje zadeve RS po uradni dolžnosti o odvzemu prostosti tujca brez odlašanja obvestiti ustrezno diplomatsko-konzularno predstavništvo. To je dodatna metoda omogočanja nadzora nad zakonitostjo odvzema prostosti.

257. Po določilu 525/II. člena ZKP mora v primeru pridržanja tujca "organ za notranje zadeve [...] tujca, kateremu je vzel prostost, brez odlašanja odpeljati k preiskovalnemu sodniku pristojnega sodišča, da ga zasliši". Zlasti zanimiva pa je določba istega odstavka: "Če preiskovalni sodnik zoper tujca odredi pripor, poroča o tem ministrstvu za zunanje zadeve". Gre za obliko dodatnega uradnega nadzora nad izvrševanjem pravice do prostosti tujcev v Sloveniji.

258. Po določbi 200/II. člena ZKP je "dolžnost vseh organov, ki sodelujejo v kazenskem postopku, in organov, ki jim dajejo pravno pomoč [...], da postopajo posebno hitro, če je obdolženec v priporu". V tem smislu so omenjeni subjekti dolžni po uradni dolžnosti paziti na morebitna zavlačevanja kogarkoli in nemudoma ukreniti vse potrebno, da se postopek ustrezno pospeši.

259. Po določbi 213/I. člena ZKP in 101/I(9). člena Zakona o sodiščih nadzorstvo nad ravnanjem s priporniki po uradni dolžnosti redno izvršuje predsednik krajevno pristojnega okrožnega sodišča, to je višje oblike prvostopenjskega sodišča. ZKP zahteva: "Predsednik sodišča ali sodnik, ki ga on določi, mora vsaj enkrat na teden obiskati pripornike, in jih, če misli, da je to potrebno, tudi brez navzočnosti nadzornikov in paznikov vprašati, kakšna je hrana, kako se oskrbujejo z drugimi potrebščinami in kako se z njimi ravna. Dolžan je ukreniti, kar je treba, da se odpravijo nepravilnosti, ki jih je zaznal pri obisku zaporov. Določen sodnik ne sme biti preiskovalni sodnik."

260. Po določbi 473/III. člena ZKP ima v primeru pripora mladoletnika sodnik za mladoletnike enake pravice nadzora priprihtih, kot preiskovalni sodnik.

261. Ravnanje z zaporniki po določilih 31/II. člena ZIKS in 101/I(9). člena Zakona o sodiščih po uradni dolžnosti izvaja predsednik krajevno pristojnega okrožnega sodišča. Pri izvrševanju nadzorstva se sodnik "seznan pri obsojencih o ravnanju z njimi ter izvajanju njihovih pravic brez navzočnosti delavcev kazenskega poboljševalnega zavoda" (ZIKS).

262. Po določilu 489. člena ZKP mora uprava zavoda, v katerem se izvršuje vzgojni ukrep proti mladoletniku, "vsakih šest mesecev poročati sodišču, ki je izreklo vzgojni ukrep,

---

⁵⁹ Po 47. členu istega zakona morajo vse pooblaščenice uradne osebe odvracati in preprečevati kazniva dejanja, tudi kazniva dejanja kolegov, tudi kazniva dejanja v zvezi z mučenjem in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznovanjem ali ravnanjem.

o mladoletnikovem obnašanju". Sodnik za mladoletnike tega sodišča lahko tudi sam obiskuje mladoletnike v zavodu, po organu socialnega varstva preskrbi obvestila o izvrševanju drugih vzgojnih ukrepov, sme pa odrediti tudi, naj to opravi določen strokovni delavec (socialni delavec, defektolog in drugi), če je tak pri sodišču. Po izrecni določbi 489/II. člena ZKP mora "organ socialnega varstva [...] najmanj vsakih šest mesecev poročati sodišču, ki je izreklo vzgojni ukrep o poteku izvajanja izrečenega vzgojnega ukrepa".

263. Splošno nadzorstvo nad izvrševanjem kazni zapora opravlja poleg tega Ministrstvo za pravosodje RS (31. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij), konkretno njegova organizacijska enota: Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij.

264. V Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij je vgrajenih več splošnih in posebnih dolžnosti državnih organov, uradno (ex officio) bedeti nad varovanjem človekovih pravic v zvezi z izvrševanjem kazenskih sankcij. Tako npr. v 5/II. členu ZIKS najdemo določbo: "Da bi se izboljšali ukrepi v zvezi z izvrševanjem kazenskih sankcij, sodelujejo Ministrstvo za pravosodje RS in drugi organi, ki so pristojni za izvrševanje kazenskih sankcij, z znanstvenimi organizacijami, strokovnimi društvi in drugimi zainteresiranimi organi, organizacijami ter skupnostmi". Glede ponavljajočega se disciplinskega kaznovanja mladoletnika na prestajanju kazni mladoletniškega zapora 107/III člen ZIKS pozna posebno uradno dolžnost obveščanja Ministrstva za pravosodje RS: "V primeru, da se mladoletniku v obdobju treh mesecev ponovno izreče disciplinska kazen oddaje v samico, mora upravnik kazensko popoljševalnega zavoda o vsakem nadaljnjem izreku te disciplinske kazni obvestiti Ministrstvo za pravosodje RS".

265. Po 201/III. členu nadzorstvo nad prevzgojnim domom po uradni dolžnosti opravlja Ministrstvo za pravosodje RS.

266. Glede varnostnih ukrepov obveznega psihiatričnega zdravljenja po KZ RS sodišče, ki je ta ukrep izreklo, bedi nad njegovim izvrševanjem. Določba 64/II. člena KZ RS pravi: "Sodišče ustavi ukrep [obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu], ko ugotovi, da zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu nista več potrebna. Sodišče po preteku enega leta vsako leto znova odloči, ali je nadaljnje zdravljenje in varstvo v zdravstvenem zavodu še potrebno". Podobna je tudi določba iz 65/III. člena KZ RS: "Sodišče po preteku enega leta ponovno odloči o tem, ali je obvezno zdravljenje na prostosti še potrebno".

267. Sorodne uradne dolžnosti ima sodišče glede nadzora nad izvajanjem izrečenega vzgojnega oziroma vzgojno-varnostnega oziroma varnostnega ukrepa oddaje v zavod za usposabljanje. V 81/IV. členu KZ RS je najti določbo: "Če je sodišče izreklo mladoletniku ta vzgojni ukrep namesto varnostnega ukrepa po drugem odstavku tega člena, po preteku enega leta vsako leto znova odloči, ali sta zdravljenje in varstvo še potrebna. Ob mladoletnikovi polnoletnosti pa sodišče preizkusi, ali je potrebno, da še ostane v tem zavodu, ali pa ga je treba premestiti v ustrezen zavod za polnoletne osebe".

268. Sodišče tudi po uradni dolžnosti bedi nad izvajanjem izrečenega vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom. V določbi 80/III. člena KZ RS med drugim piše: "Ko izreče sodišče ta ukrep, ne določi, koliko časa naj traja, temveč odloči o njegovem prenehanju pozneje".

269. Svojevredna možnost nadzora nad ravnanjem z mladoletnim obdolžencem je urejena v postopku o prekrških. Po Zakonu o prekrških (234. členu) imajo posebno pravico seznaniti se s potekom postopka proti mladoletniku, dajati med postopkom predloge in opozarjati na dejstva in dokaze, pomembne za pravilno odločitev: organ socialnega skrbstva, starši obdolženca, njegov posvojitelj, rejnik in skrbnik. Gre za posebno obliko nadzora nad delovanjem države, potencialno učinkovito tudi glede preprečevanja mučenja in sorodnih protipravnih posegov v pravice obdolženca ali obsojenca.

270. Posebej v zvezi z uradnim nadzorom nad vojsko je zanimiv 85. člen Zakona o obrambi, ki se v polnem besedilu glasi: "(I.) Minister je dolžan omogočiti stalen nadzor nad delom obveščevalno varnostne službe ministrstva in vojaške policije delovnemu telesu

Državnega zbora, pristojnemu za nadzor nad delom varnostnih in obveščevalnih služb. (II.) Delovnemu telesu iz prejšnjega odstavka minister v januarju pošlje za preteklo leto redno letno poročilo o delu obveščevalno varnostne službe ministrstva in vojaške policije ter o uporabi posebnih operativnih metod in sredstev", nadalje pa tudi 86. člen istega zakona, ki ureja dolžnosti Inšpektorata za obrambo in med njimi tudi uradni nadzor nad spoštovanjem človekovih pravic v vojski.

271. Po 32. členu Zakona o obrambi so dodatne posebne službe (obveščevalno varnostna služba Ministrstva za obrambo RS in vojaška policija) med drugim dolžne po uradni dolžnosti izvajati preprečevanje, odkrivanje in v skladu z zakonom preiskovanje kaznivih dejanj v ministrstvu in Slovenski vojski, torej tudi primere mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja.

272. Po določbi 43/II. točke Pravil službe v Slovenski vojski so vsi višji po činu ali položaju dolžni posredovati, da bi preprečili izvršitev kaznivega, dejanja, pa če imajo pristojnosti poveljevanja, ali ne. Sem brez dvoma sodi tudi preprečevanje mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja v vojski.

273. Po Pravilih službe v Slovenski vojski (53/IV. točka) mora vojaška oseba, ki se sreča z ukazom, ki je hkrati napeljevanje k hudemu kaznivemu dejanju "izvršitev takega ukaza [...] zavrniti in o tem obvestiti nadrejenega vojaški osebi, ki je tak ukaz izdala, takoj, ko je to mogoče". Višji nadrejeni mora o tem obvestiti nadrejeno poveljstvo, to pa Generalštab Slovenske vojske".

274. Po 42. členu Zakona o varuhu človekovih pravic (Ur.l. RS, št.: 73/93) lahko varuh "vstopi v uradne prostore vsakega državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil" in zlasti "opravi preglede zaporov, drugih prostorov, v katerih so osebe, ki jim je odvzeta prostost, ter drugih zavodov z omejeno svobodo gibanja, tudi na lastno pobudo (26/II. člen)".

275. Sklepno je potrebno poudariti tudi prizadevanja pravne in drugih znanosti za sprotno analizo pravil, navodil, metod in prakse zasliševanja v smislu 11. člena Konvencije proti mučenju. S to problematiko se glede na svoje osrednje dejavnosti ukvarjajo zlasti različna telesa in organizacije znotraj slovenskih univerz in samostojnih visokošolskih zavodov. Z znanstvenimi pravnimi in kriminološkimi raziskavami so to problematiko v zadnjem petletnem obdobju zajemali npr. Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, inštitut za kriminologijo pri tej pravni fakulteti, idr.

2.

Statistike in posebnosti prakse

276. Na strani 43 letnega poročila Državnemu zboru RS za leto 1996 Varuh človekovih pravic RS ugotavlja, da sodniki praviloma redno nadzirajo pripornike z zakonsko predpisanimi osebnimi obiski, opozarja pa na primer, ko v konkretnem Zavodu za prestajanje kazni nekaj tednov v letu zadevni obiski sodnikov niso bili redni. Opozarja tudi na - po njegovem mnenju pravno nesprejemljivo - izjavo sodnika - predsednika okrožnega sodišča (višje oblike prvostopenjskega sodišča), češ da sodnikov "nadzor nad pripornikom [...] ne vključuje ravnanja pripornika s samim seboj", torej tudi ne nevarnosti, ki jo sam sebi predstavlja izrazito samomorilsko nagnjen pripornik.

277. Kot že omenjeno zgoraj v poročilu (glej), Varuh človekovih pravic RS od začetka svojega delovanja redno kritizira nezadostni praktični sodni in siceršnji pravni nadzor nad prisilno hospitalizirano v psihiatričnih ustanovah.

278. Kot zanimivost, ki vsaj implicitno lahko pokaže seznanjenost državnih uslužbencev, ki imajo neposredne naloge varstva oseb, ki jim je odvzeta prostost, naj navedemo izobrazbeno strukturo zaposlenih v zavodih za prestajanje kazni zapora in v prevzgojnem domu Radeče (edinem prevzgojnem domu v RS) na dan 31.12.1997. Po uradnih podatkih (VIR: MP RS) jih je tega dne med omenjenimi zaposlenimi (skupaj 866 delavcev) imelo

manj kot srednješolsko izobrazbo 63 delavcev (7,2%), srednješolsko izobrazbo 566 delavcev (65,4%), višješolsko izobrazbo 142 delavcev (16,4%) in visokošolsko izobrazbo 95 delavcev (11%). Nihče med zaposlenimi ni imel magisterija ali doktorata znanosti.

K 12. členu

1.

279. Ker so ravnanja, zajeta v Konvenciji proti mučenju (členih I/I in 16/I) v Republiki Sloveniji kazniva po kazenskem pravu (glej navedbe v poročilu k uresničevanju člena 1 Konvencije proti mučenju, zgoraj), kazenske sankcije v zvezi z njimi izrekajo sodišča (v skladu z Zakonom o kazenskem postopku in Zakonom o sodiščih). Obtožbo pred temi sodišči po uradni dolžnosti zastopa pristojno državno tožilstvo (v skladu z Zakonom o kazenskem postopku in Zakonom o državnem tožilstvu - Ur.l. RS, št.: 63/94), predkazenske preiskave pa so v pristojnosti policije in pod posebnim nadzorom pristojnega državnega tožilstva (v skladu z Zakonom o kazenskem postopku in Zakonom o notranjih zadevah).

280. Po 125. členu Ustave Republike Slovenije so sodniki "pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni; vezani so na ustavo in zakone". Omenjena določba je konkretizirana v več določbah Ustave (način izvolitve, nezdržljivost sodniške funkcije z nekaterimi drugimi funkcijami in dejavnostmi, kazenskopravna imuniteta sodnika) in več zakonskih in podzakonskih aktih. Ostra izobrazbena in siceršnja merila za izbor in trajni mandat (po Zakonu o sodniški službi - Ur.l. RS, št.: 19/94) še posebej zagotavljajo elementarno neodvisnost sodstva. Sodnikom je z zakonodajo zagotovljen tudi relativno dober ekonomski položaj.

281. Sistem rednih in izrednih pravnih sredstev v kazenskem postopku v RS (ZKP) omogoča veliko formalno neodvisnost sojenja nižjih instanc tudi glede na stališča višjih instanc, saj ni formalne vezanosti nižjih sodnikov na sodbe višjih sodišč.

282. Kot instrument uradne notranje kontrole v sodstvu, naperjene posebej zoper zavlačevanje, velja morda posebej omeniti določbe 185. člena ZKP. Ta pravi: "(I.) Če preiskava ni končana v šestih mesecih, mora preiskovalni sodnik obvestiti predsednika sodišča, zakaj preiskava še ni končana. (II.) Predsednik sodišča ukrene, kar je potrebno, da se preiskava konča".

283. Državne tožilce imenuje na predlog Ministra za pravosodje RS Vlada RS kot najvišji organ izvršilne oblasti v državi, le generalnega državnega tožilca imenuje Državni zbor RS (po Zakonu o državnem tožilstvu). Merila za izbor so vezana na sodniška merila. Njihov mandat je trajen. Tudi tožilcem je z zakonom zagotovljen relativno dober ekonomski položaj.

284. Državni tožilci po Zakonu o kazenskem postopku uradno (ex officio) preganjajo vsa uradno pregonljiva kazniva dejanja, to je tista kazniva dejanja, kjer materialno kazensko pravo ne določa posebej zasebnega kazenskega pregona oziroma kazenskega pregona na predlog (po veljavni kazenski zakonodaji RS je uradno pregonljiva velika večina dejanj po KZ RS).⁶⁰

---

⁶⁰ Izjema od ex officio pregona je predvidena zgolj v 163. členu ZKP, ki pravi:

"Državni tožilec ni dolžan začeti kazenskega pregona oziroma sme odstopiti od pregona:

"1) če je v kazenskem zakonu določeno, da sme sodišče storilcu kaznivega dejanja odpustiti kazen, državni tožilec pa glede na konkretne okoliščine primera oceni, da sama obsodba, brez kazenske sankcije, ni potrebna;

2) če je v kazenskem zakonu za kaznivo dejanje predpisana denarna kazen ali kazen zapora do enega leta, osumljenec oziroma obdolženec pa je zaradi dejanskega kesanja preprečil škodljive posledice ali poravnal vso škodo in državni tožilec, glede na konkretne okoliščine primera, oceni, da kazenska sankcija ne bi bila upravičena."

285. Nadzor nad delom tožilcev in tožilcev je urejen v Zakonu o državnem tožilstvu. Ta med drugim ureja nadzor višjih tožilskih instanc nad delom nižjih instanc in razmerja med Ministrstvom za pravosodje RS in slovenskimi nižjimi in višjimi tožilstvi. Najti je npr. določbe, kot so: (61. člen) "(I.) O kazenskih zadevah, ki so širšega javnega pomena ali v katerih niso jasna temeljna pravna vprašanja kazenskega pregona, so dolžna okrožna javna tožilstva nemudoma obvestiti državno tožilstvo Republike Slovenije. (II.) Minister za pravosodje lahko v zvezi z izvrševanjem svojih pristojnosti zahteva, da mu državna tožilstva poročajo o zadevah, ki jih obravnavajo", nadalje (62. člen) "Državna tožilstva pošiljajo letna poročila o delu državnim tožilstvom višjih stopenj in ministrstvu za pravosodje, državno tožilstvo Republike Slovenije pošlje skupno letno poročilo o delu državnih tožilstev tudi državnemu zboru", (64. člen) "(I.) Generalni državni tožilec Republike Slovenije daje splošna navodila za ravnanje državnih tožilcev, ki se nanašajo na enotno uporabo zakona pri državnih tožilstvih in na izenačevanje politike pregona. (II.) Vodja okrožnega ali višjega državnega tožilstva lahko v zadevah iz svoje pristojnosti dajeta obvezna splošna navodila za ravnanje državnih tožilcev in državnih tožilstev. (III.) Preden izda državni tožilec navodilo iz prvega ali drugega odstavka tega člena, je treba predlog navodila obravnavati na sestanku z okrožnimi in višjimi državnimi tožilci. (IV.) Navodila iz prvega in drugega odstavka tega člena morajo biti dana v pisni obliki".

286. Posebej velja poudariti 65. člen citiranega zakona, ki pravi: "(I) Če državni tožilec meni, da bo upoštevanje navodila privedlo do odločitve, ki bo v nasprotju z ustavo ali zakonom, ali če ima v zvezi z navodilom druge tehtne pomisleke, obvesti o tem (v pisni obliki) nadrejenega vodilnega državnega tožilca in izdajatelja navodila. Obvestilo pošlje, preden opravi procesno dejanje ali uporabi ukrep, na katerega se navodilo nanaša, razen če bi odlašanje s procesnim aktom ali ukrepom povzročilo nepopravljive pravne ali dejanske posledice. (II.) Če je državni tožilec prepričan, da se od njega zahteva protipravno ali škodljivo ravnanje, ga nadrejeni državni tožilec odveže nadaljnjega dela na zadevi, razen če je nevarno, da bi zaradi tega prišlo do nepopravljive zakasnitve nujnega procesnega akta ali ukrepa. (III.) V primeru iz drugega odstavka tega člena nadrejeni državni tožilec sam odloči o zadevi ali jo dodeli drugemu državnemu tožilcu, če se ta s tem strinja".

287. Ostali relevantni členi citiranega zakona pa so še:

288. 66. člen. Nadrejeni in višji državni tožilec sme prevzeti posamezno zadevo ali opravilo, za katero je sicer pristojen nižji državni tožilec.

289. 67. člen. (I.) Nadzorstveni pregled poslovanja okrožnih državnih tožilstev z njegovega območja izvaja višje državno tožilstvo s pregledovanjem spisov, ki jih zahteva na vpogled, in na drug primeren način, najmanj enkrat na tri leta pa z neposrednim pregledom dokumentacije in vpisnikov pri okrožnem državnem tožilstvu. (II.) Na način, določen v prejšnjem odstavku, izvaja nadzorstveno pravico nad državnimi tožilstvi nižje stopnje tudi državno tožilstvo Republike Slovenije, s tem da mora neposredni pregled poslovanja višjih državnih tožilstev opraviti najmanj enkrat na tri leta, poslovanja okrožnih državnih tožilstev pa najmanj enkrat na štiri leta. (III.) Poročila o splošnih nadzorstvenih pregledih iz prvega odstavka tega člena se pošljejo generalnemu državnemu tožilcu Republike Slovenije in ministru za pravosodje. Temu se pošljejo tudi poročila o splošnih nadzorstvenih pregledih iz prejšnjega odstavka. Z ugotovitvami pregleda morajo biti seznanjeni državni tožilci pri organu, katerega poslovanje je bilo pregledano.

290. 68. člen. (I.) Nadzorstvene pritožbe v zvezi z delom okrožnega državnega tožilca se pošljejo pristojnemu vodji višjega državnega tožilstva, nadzorstvene pritožbe v zvezi z delom drugih državnih tožilcev pa generalnemu državnemu tožilcu. Če nadzorstvena pritožba ni očitno neutemeljena, pristojni vodja državnega tožilstva z njeno vsebino seznaniti državnega tožilca, na katerega delo se pritožba nanaša, in zahteva od njega pojasnila oziroma poročilo o okoliščinah ali dejstvih, ki jih navaja pritožnik. (II.) Kolikor zakon ne določa drugače, je vpogled v spise, vpisnike in drugo dokumentacijo državnega tožilstva dovoljen samo državnim tožilcem in državnim uradnikom ministrstva za pravosodje, ki so kot državni tožilci dodeljeni ministrstvu. (III.) Sodišče oziroma državni zbor lahko zahteva listine iz prejšnjega odstavka na vpogled, kolikor se nanašajo na predmet kazenskega postopka oziroma na parlamentarno preiskavo. (IV.) Minister za pravosodje lahko dovoli

vpogled vpisnikov in spisov državnega tožilstva osebi, ki izkaže, da so ji podatki iz vpisnikov potrebni za znanstvenoraziskovalno delo. Dovoljenje se lahko nanaša le na vpisnike in spise, ki so arhivirani".

291. Seveda ima vsakdo tudi zoper kazniva dejanja tožilca, storjena s prekoračitvijo ali zlorabo uradnih pooblastil, pravico podati ovadbo, četudi zgolj pristojnemu tožilcu (v praksi praviloma tisti, zoper katerega se podaja ovadba).

292. Pomembno nadzorno funkcijo ima v slovenskem kazenskem postopku možnost subsidiarnega pregona, torej zasebnega prevzema pregona od državnega tožilca, kot je splošno predvidena v ZKP. Zakon med drugim pravi:

293. "60. člen. (I.) Če državni tožilec spozna, da ni podlage za pregon za kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, ali če spozna, da ni podlage za pregon katerega izmed ovadenih udeležencev, mora to v osmih dneh sporočiti oškodovancu in ga poučiti, da lahko začne pregon sam. Tako ravna tudi sodišče, če je državni tožilec odstopil od pregona. (II.) Oškodovanec ima pravico začeti oziroma nadaljevati pregon v osmih dneh, odkar je prejel sporočilo iz prejšnjega odstavka. (III.) Če državni tožilec umakne obtožnico, sme oškodovanec, ki prevzame pregon, vztrajati pri vloženi obtožnici ali pa vložiti novo. (IV.) Oškodovanec, ki ni bil obveščen, da državni tožilec ni začel pregona, sme dati svojo izjavo za nadaljevanje postopka pred pristojnim sodiščem v treh mesecih od dneva, ko je državni tožilec zavrgel ovadbo. (V.) Ko državni tožilec oziroma sodišče sporoči oškodovancu, da lahko začne pregon, ga v sporočilu pouči tudi, kaj lahko ukrene za uresničenje te pravice. (VI.) Če oškodovanec kot tožilec umre medtem, ko teče rok za začetek pregona, ali umre med postopkom, lahko njegov zakonec oziroma oseba s katero je živel v zunajzakonski skupnosti, otroci, starši, posvojenci, posvojitelji, bratje in sestre v treh mesecih po njegovi smrti začnejo pregon oziroma izjavijo, da nadaljujejo postopek.

294. 61. člen. (I.) Če državni tožilec umakne obtožnico na glavni obravnavi, mora oškodovanec takoj izjaviti, ali namerava nadaljevati pregon ali ne. Če oškodovanec ni navzoč na glavni obravnavi, čeprav je bil v redu povabljen, ali mu vabila ni bilo mogoče vročiti, ker sodišču ni prijavil spremembe naslova ali prebivališča, se šteje, da ne namerava nadaljevati pregona. (II.) Predsednik senata sodišča prve stopnje dovoli vrnitev v prejšnje stanje oškodovancu, ki ni bil v redu povabljen ali je bil v redu povabljen, vendar iz opravičenih razlogov ni mogel priti na glavno obravnavo, na kateri je bila zaradi umika obtožnice državnega tožilca izdana sodba, s katero je bila obtožba zavrnjena, če oškodovanec v osmih dneh po prejemu sodbe prosi za vrnitev v prejšnje stanje in če v tej prošnji izjavi da nadaljuje pregon. V tem primeru se razpiše nova glavna obravnavna in s sodbo, izdana na podlagi nove glavne obravnave, razveljavi prejšnja sodba. Če v redu povabljeni oškodovanec ne pride na novo glavno obravnavo, ostane prejšnja sodba v veljavi. (III.) V primerih iz prejšnjega odstavka se uporabijo določbe tretjega in četrtega odstavka 58. člena tega zakona.

295. 62. člen. (I.) Če oškodovanec v zakonskem roku ne začne ali ne nadaljuje pregona ali če oškodovanec kot tožilec ne pride na glavno obravnavo, čeprav je bil v redu povabljen, ali mu vabila ni bilo mogoče vročiti, ker sodišču ni prijavil spremembe naslova ali prebivališča, se šteje, da je odstopil od pregona. (II.) Če oškodovanec kot tožilec ne pride na glavno obravnavo, čeprav je bil v redu povabljen, se uporabijo določbe drugega do četrtega odstavka 58. člena tega zakona.

296. 63. člen. (I.) Oškodovanec kot tožilec ima iste pravice kot državni tožilec, razen tistih, ki jih ima državni tožilec kot državni organ. (II.) V postopku, ki teče na zahtevo oškodovanca kot tožilca, ima državni tožilec pravico, da do konca glavne obravnave sam prevzame pregon in zastopanje obtožbe.

297. 64. člen. (I.) Če je oškodovanec mladoletnik ali oseba, ki ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost, je njegov zakoniti zastopnik upravičen podajati vse izjave in opravljati vsa dejanja, ki jih je po tem zakonu upravičen podajati oziroma opravljati oškodovanec. (II.) Oškodovanec, ki je dopolnil šestnajst let, je upravičen sam podajati izjave in opravljati procesna dejanja.

298. 65. člen. (I.) Zasebni tožilec, oškodovanec in oškodovanec kot tožilec ter njihovi zakoniti zastopniki smejo izvrševati svoje pravice v postopku tudi po pooblaščenju. (II.) Če teče postopek za kaznivo dejanje, za katero je v zakonu predpisana kazen zapora nad tri leta, lahko postavi sodišče oškodovancu kot tožilcu na njegovo zahtevo pooblaščenca, če je to koristno za postopek in če oškodovanec kot tožilec po svojih gmotnih razmerah ne more plačati stroškov zastopanja. O zahtevi odloči preiskovalni sodnik oziroma predsednik senata, pooblaščenca pa postavi predsednik sodišča izmed odvetnikov."

299. Končna imenovanja sodnikov za prekrške v Republiki Sloveniji so naloga Državnega zbora RS (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prekrških - Ur.l. RS, št.: 87/97).

300. Varuh človekovih pravic kot institucija, zasidrana v 159. členu Ustave Republike Slovenije in Zakonu o varuhu človekovih pravic, po uradni dolžnosti bedi nad spoštovanjem in uresničevanjem človekovih pravic v Sloveniji (glej zlasti 26/II. člen Zakona o varuhu človekovih pravic), po uradni dolžnosti pa mora izvesti tudi ustrezne postopke, če dobi pobudo za postopek v zvezi s kršitvijo človekovih pravic (28. člen Zakona o varuhu človekovih pravic). Po 2. in 12. členu Zakona o varuhu človekovih pravic oziroma II. poglavju tega zakona v celoti Varuha izvoli državni zbor s kvalificirano večino in je pri svojem delu neodvisen. Doslej v Republiki Sloveniji še ni bilo javnih pritožb o morebitni pristranskosti oziroma politični ali siceršnji pristranskosti Varuha.

2.

Statistike in posebnosti prakse

301. Če je bila komu brez zakonske podlage (nezakonito) odvzeta prostost v kateremkoli pravnem postopku (kazenskem, o prekršku, disciplinskem, upravnem, nepravdnem, idr.), gre za nezakonito ravnanje, ki se v Sloveniji uradno preganja kot kaznivo dejanje (protipraven odvzem prostosti, 143/II. člen KZ RS) in obvezno hkrati, to je vzporedno kot disciplinski prestopok (4. člen Zakona o delavcih v državnih organih oziroma 57. člen Zakona o obrambi). Oba kaznivalna postopka tudi v praksi stečeta praviloma vzporedno in sta med seboj neodvisna. Po naravi stvari je disciplinski postopek praviloma zaključen pred kazenskim.

302. Podobno v praksi velja za primere diskriminacije, izsiljevanja, grdega ravnanja, telesnih poškodb in podobno, kadar do takih pojavov pride v omenjenih pravnih postopkih s prekoračitvijo ali zlorabo uradnih pooblastil. Vse takšne kršitve imajo istočasno znake kaznivega dejanja, kot tudi disciplinskega prestopka in oba kaznivalna postopka stečeta praviloma vzporedno. V tem smislu mora biti protipravno ravnanje v vojski, ki ima znake kaznivega dejanja, proučeno nujno dvakrat. Vsako kaznivo dejanje v vojski ima namreč vsaj implicitno še svojo vzporedno definicijo kot disciplinski prestopok.

303. Glede sodnega varstva človekovih pravic v RS Varuh človekovih pravic RS v letnem poročilu Državnemu zboru RS za leto 1996 (VIR: Varuh človekovih pravic RS) ugotavlja, da je "večina sodnih postopkov [...] nerazumno dolgotrajna". To prinaša velike zaostanke na sodiščih in spodkopava pravno varnost ljudi (str. 107/1996), nenormalno pa tudi večja število zastaranih kazenskih pregonov (glej tudi str. 117/1996). Še posebej neučinkovite so v praksi po mnenju Varuha t.i. nadzorstvene pritožbe zaradi zavlačevanja sodnega varstva (str. 111/1996). Varuh opozarja tudi na dva primera nekorektnega odziva sodnikov na zakonito posredovanje Varuha (str. 112/1996).

304. Zaostanki pri delu sodnikov za prekrške in število zastaranih zadev o prekršku v RS so po mnenju Varuha človekovih pravic kritični in vseskozi nedopustni za pravno državo (str. 118/1996). To je razbrati tudi iz posebnih poročil Varuha za leto 1997. (VIR: Varuh človekovih pravic RS)

305. Varuh človekovih pravic RS v letnem poročilu Državnemu zboru RS za leto 1996 na strani 117 ugotavlja, da je bilo pobud v zvezi z delom državnih tožilcev "sorazmerno malo".

Največ so jih dali oškodovanci, ki so v svojih vlogah poudarjali ali zamudo v odločanju ali nestrinjanje z odločitvijo o vloženih kazenski ovadbi. Varuh posebej poudarja, da so bili odzivi državnih tožilcev na njegova posredovanja "pravočasni in korektni". Opozarja tudi, da je v praksi zelo malo pritožb po 148. Členu ZKP (pritožba tožilcu zoper ravnanje organov za notranje zadeve v predkazenskem postopku). Posebnih kritik dela tožilskih organov v posebnih poročilih Varuha za leto 1997 ni najti. (VIR: Varuh človekovih pravic RS)

306. Posebej velja poudariti nevarnost diskriminiranja pripadnikov nekaterih posebnih skupin prebivalstva pri obravnavi v kaznovanih postopkih, bodisi diskriminatorno strožji obravnavi storilcev - pripadnikov teh skupin, bodisi diskriminatorno površni obravnavi žrtev - pripadnikov teh skupin (tudi in še zlasti glede vprašanj mučenja v smislu Konvencije proti mučenju). Iz različnih (in predvsem kompleksnih in težko obvladljivih) razlogov so poleg npr. nacionalnih manjšin, tujcev, homoseksualnih in transseksualnih oseb še posebej podvrženi potencialnemu diskriminatornemu obravnavanju pripadniki romske skupnosti.

307. Oblasti Republike Slovenije ugotavljajo da Romi v Sloveniji "med kršitelji zakonov in drugih predpisov" zavzemajo "vidno mesto", ter da so (tudi) zato pogosta tarča "nerazpoloženja in nestrpnosti večinskega prebivalstva" (VIR: Informacija Vlade RS o položaju Romov v RS), implicitno torej (vsaj potencialno) tudi državnih organov pregona v praksi. Za odpravljanje potencialov diskriminacije Romov Vlada RS izvaja različne projekte prilagajanja načina življenja Romov okoliskemu prebivalstvu in ciljno splošno izboljšanje socialnega položaja Romov (glej priloge o romski problematiki), pa tudi medijske in sorodne aktivnosti, ki naj krepijo strpnost večinskega prebivalstva do Romov. S temi ukrepi želi Vlada RS posredno zmanjšati tudi verjetnost dejanskega neenakopravnega obravnavanja Romov v kaznovanih postopkih⁶¹, še zlasti postopkih na policiji, vključno z morebitnimi pojavi mučenja v smislu Konvencije proti mučenju.

308. Položaj Romov in marginalnih skupin prebivalstva v RS (še posebej tujcev) bolj ali manj sistematično spremljajo tudi različne nevladne organizacije v RS ter o svojih ugotovitvah poročajo medijem, oblastem v RS in tujini. Njihovo delovanje je tudi zato potrebno posebej omeniti v boju zoper mučenje v smislu Konvencije proti mučenju.

309. Pri Vladi Republike Slovenije delujeta tudi dve komisiji, ki skrbita za usklajeno delovanje državnih organov pri skrbi za manjšine. Komisija za manjšinska vprašanja usklajuje uresničevanje ustavnih obveznosti države do italijanske in madžarske narodne skupnosti, Komisija za romska vprašanja pa spremlja udejanjanja vladnih ukrepov za zaščito Romov. V obeh komisijah sodelujejo predstavniki vseh vladnih resorjev, ki so odgovorni za izvedbo posameznih nalog, kakor tudi predstavniki obeh avtohtonih narodnih skupnosti in Romov. Urad za narodnosti kot posebno telo Vlade RS strokovno koordinira delo omenjenih komisij.

K 13. členu

1.

310. Na podlagi Ustave Republike Slovenije, ki v 22. členu zagotavlja vsakomur "enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil, ki odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih" ter v 25. členu "pravico do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih in pravnih interesih", različni slovenski zakoni urejajo pravico do ovadbe kaznivega ravnanja, tožbe, pritožbe in razna druga pravna sredstva, ki v primerih mučenja prihajajo v poštev v zvezi z različnimi pravnimi postopki.

---

⁶¹ Pravno so seveda v RS Romi izenačeni z drugimi udeleženci kaznovanih postopkov, tudi postopkov, tako ali drugače povezanih z mučenjem v smislu Konvencije.

311. Zakon o kazenskem postopku npr. v 146/I. členu pravi: "Vsakdo lahko naznani kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti". Ta določba zajema tudi začasno pridržane, priprte ali zaprte osebe od oseb na prisilnem psihiatričnem zdravljenju po kakršnikoli pravni podlagi, do vojakov, ki jih pridržijo vojaška policija, obdolžencev v kazenskih postopkih, mladoletnih obsojencev v prevzgojnih domovih, do oseb na prestajanju zaporne kazni. Ovadba se po 147/I. členu ZKP poda državnemu tožilcu. Če je podana sodišču, organu za notranje zadeve ali nepristojnemu državnemu tožilcu, jo ta sprejme in takoj pošlje pristojnemu državnemu tožilcu (147/III. člen ZKP).

312. Zoper različne prisilne ukrepe organov za notranje zadeve (policije) v predkazenskem postopku je poleg ovadbe dopustna široka možnost pritožb vseh neposredno prizadetih na pristojnega državnega tožilca (148/IV. ZKP), zoper pridržanje s strani uslužbencev Ministrstva za notranje zadeve (policije) oziroma odločbo o tem pridržanju pa je po 157/VII. členu ZKP dopustna še posebna pritožba na t.i. zunajobravnavni senat (senat treh sodnikov) okrožnega sodišča (25. člen v zvezi s 157/VII. členom ZKP). Ta mora o njej odločiti v 48 urah.

313. Po Zakonu o notranjih zadevah (Ur.l. SRS, št. 28/80, 38/88, 27/89, spremenjen z Ur.l. RS, št.: 8/90, 19/91, 4/92, 58/93, 87/97 in 87/97) je glede morebitnih kršitev pravic pridržanega v zvezi z odvzemom prostosti s strani uslužbencev Ministrstva za notranje zadeve RS (vključno s policijo) nadalje dopustna posebna pritožba Ministru za notranje zadeve (le-ta je o njej dolžan odločiti v roku 48 ur), zoper katerikoli ukrep uslužbencev Ministrstva za notranje zadeve, vključno policistov, pa je po istem zakonu predvidena še dodatna pritožbena možnost: pritožba na Urad za pritožbe in notranjo zaščito kot posebne organizacijske enote Ministrstva za notranje zadeve RS. Sestavljajo jo delavci Ministrstva za notranje zadeve, ki jih v urad imenuje Minister za notranje zadeve RS.⁶²

314. Zakon o notranjih zadevah ureja posebno pritožbo zoper pridržanja po tem zakonu. V 50/VI., VII. in VIII. členu pravi med drugim: "Pridržana oseba ima pravico do pritožbe zoper odločbo o pridržanju v roku 24 ur na Ministra za notranje zadeve. Pritožbo mora organ, ki je odredil pridržanje, skupaj s spisom nemudoma poslati ministru v reševanje. Minister mora o zadevi odločit: v roku 48 ur. Pritožba ne zadrži izvršitve ukrepa".

315. Posebej zoper pripor v kazenski zadevi je v različnih kazenskih postopkih predvideno večje število različnih primarnih pritožbenih možnosti (npr. po 202/IV. ali 432/II. členu ZKP).

316. Zoper odločitev o priporu je dovoljenih več različnih dodatnih pritožb še na višje sodišče, npr. po: 205/II., 307/II v zvezi z 205/II. in 472/II v zvezi s 451. členom ZKP. Možno je tudi izredno pravno sredstvo - zahteva za varstvo zakonitosti (420. do 428. člen ZKP).

317. V primeru zavlačevanja sodnega odločanja o pravici ali pravnem interesu je dopustna pritožba na predsednika sodišča ali na Ministrstvo za pravosodje RS (72. člen Zakona o sodiščih), možna pa je tudi pritožba na Ustavno sodišče RS (po 50/I. in 52/II. členu Zakona o Ustavnem sodišču). V tej zvezi velja posebej poudariti tudi določbo 191. člena ZKP, ki pravi: "(I.) Stranki in oškodovanec se lahko vselej obrnejo na predsednika sodišča, pred katerim teče postopek, in se pri njem pritožijo zaradi zavlačevanja postopka in drugih nepravilnosti med preiskavo. (II.) Predsednik sodišča preizkusi navedbe v pritožbi in obvesti pritožnika, ki je to zahteval, kaj je ukrenil".

318. Po določbi 213. člena ZKP in 101/I(9). člena Zakona o sodiščih nadzorstvo nad ravnanjem s priporniki izvršuje predsednik okrožnega sodišča, to je višje oblike prvostopenjskega sodišča. ZKP - kot v tem poročilu že poudarjeno - zahteva: "(I.) Predsednik sodišča ali sodnik, ki ga on določi, mora vsaj enkrat na teden obiskati pripornike, in jih, če misli, da je to potrebno, tudi brez navzočnosti nadzornikov in paznikov vprašati,

---

⁶² Pri Ministrstvu za notranje zadeve RS deluje tudi posebno častno razsodišče za etična vprašanja. Presoja o kršitvah Kodeksa policijske etike.

kakšna je hrana, kako se oskrbujejo z drugimi potrebščinami in kako se z njimi ravna. Dolžan je ukreniti, kar je treba, da se odpravijo nepravilnosti, ki jih je zaznal pri obisku zaporov. Določen sodnik ne sme biti preiskovalni sodnik. (II.) Predsednik sodišča in preiskovalni sodnik smeta ob vsakem času obiskati vse pripornike, z njimi govoriti in sprejemati njihove pritožbe." Gre za pomembno neformalno in zelo enostavno možnost pritožbe, tudi v zvezi z morebitnim mučenjem in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanjem.

319. Nasplah so zoper vse pomembnejše odločitve sodnikov v kazenskem postopku v skladu s splošnimi načeli pravice do pritožbe v kazenskem postopkovnem pravu v ZKP predvidene različne pritožbene možnosti.

320. Po Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij se lahko obsojenec, ki meni, da so bile kršene njegove pravice pri prestajanju kazni "ali zaradi drugih nepravilnosti", pritoži upravniku zavoda, v katerem prestaja kazen (75. člen). Če ne dobi odgovora na pritožbo ali če z upravnikovo odločitvijo ni zadovoljen, ima načeloma pravico pritožiti se na Ministrstvo za pravosodje RS (izjema so le odločitve o izreku disciplinskih kazni, razen glede najstrožjega disciplinskega ukrepa - oddaje v samico, kjer je pritožba vendarle dopustna).

321. Zoper odločbo o disciplinski kazni oddaje v samico se kaznovani lahko v treh dneh od vročitve pritoži na Ministrstvo za pravosodje RS (Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij tega ministrstva). Ta mora o pritožbi odločiti v treh dneh, odločbo pa lahko potrdi, spremeni ali razveljavi (79/III. člen ZIKS).

322. Po izrecni določbi 75/III. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij ima obsojenec vedno pravico pritožiti se "zaradi kršenja svojih pravic in zaradi nepravilnosti" tudi predsedniku krajevno pristojnega okrožnega sodišča, ki opravlja nadzor nad prestajanjem zaporne kazni (po 101/I(9). členu Zakona o sodiščih).

323. Po določbi 107. člena ZIKS se sme obsojenemu mladoletniku na prestajanju kazni mladoletniškega zopora za najhujše primere kršitev hišnega reda, delovne discipline in ukazov uradnih oseb izreči disciplinska kazen oddaje v samico največ do sedem dni. Postopek izrekanja in možnosti pritožbe so v skladu s 102. členom ZIKS enake, kot pri obsojenih polnoletnikih. Posebej pa še enkrat velja podčrtati 107/III. člen ZIKS, ki pravi: "V primeru, da se mladoletniku v obdobju treh mesecev ponovno izreče disciplinska kazen oddaje v samico, mora upravnik kazensko poboljševalnega zavoda o vsakem nadaljnjem izreku te disciplinske kazni obvestiti Ministrstvo za pravosodje RS" (Upravo za izvrševanje kazenskih sankcij tega ministrstva).

324. Zoper odločbo o disciplinski kazni namestitve v posebnem prostoru kot najhujši disciplinski kazni med prestajanjem vzgojnega ukrepa oddaje v prevzgojni dom se kaznovani mladoletnik lahko v treh dneh od izreka pritoži na Ministrstvo za pravosodje RS (Upravi za izvrševanje kazenskih sankcij tega ministrstva). Ta mora o pritožbi odločiti v treh dneh, odločbo pa lahko potrdi, spremeni ali razveljavi (209/IV. člen ZIKS).

325. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij in Pravilnik o izvrševanju kazni zopora vsebujeta več nadrobnih določb o pravicah obsojenca, dopisovati si iz zavoda za prestajanje kazni. Oba pravna akta v glavnem dovoljujeta prosto dopisovanje, še zlasti neomejeno vlaganje prošenj, pobud in pritožb.⁶³

326. Po Zakonu o varuhu človekovih pravic imajo osebe, ki jim je odvzeta prostost, "pravico nasloviti varuhu pobudo za začetek postopka v zaprti kuverti" (27/III. člen). Varuh je z istim zakonom pooblaščen, da "opravi preglede zaporov, drugih prostorov, v katerih, so osebe, ki jim je odvzeta prostost, ter drugih zavodov z omejeno svobodo gibanja" (42/II. člen), ima pa tudi pravico, da opravi razgovor z osebami v teh zavodih brez navzočnosti drugih oseb (po 42/III. členu).

---

⁶³ Glej npr. člene 65/I in II, 66 in 67 ZIKS ter člene 53 in 54. Pravilnika o izvrševanju kazni zopora.

327. Načeloma je tudi glede odločb v zvezi z izvrševanjem kazenskih sankcij dovoljeno sodno varstvo: upravni spor pred Upravnim sodiščem RS.

328. V postopku o prekršku je zoper odločbo na prvi stopnji načeloma dovoljena pritožba na instančni organ. Poleg tega je predvidenih tudi več izrednih pravnih sredstev (13. poglavje Zakona o prekrških), med njimi tudi zahteva za sodno varstvo, ki se vloži pri Vrhovnem sodišču Republike Slovenije (201/II. člen). Po določbi 202. člena jo je mogoče vložiti zoper odločbo, izdano na drugi stopnji (tudi), če je izrečena za prekršek kazni zapora. Vložiti jo je mogoče, če je bilo z odločbo o prekršku kršeno materialno pravo, postopkovno pravo, ali pa, če je bilo dejansko stanje nepopolno ugotovljeno ali je bil iz ugotovljenih dejstev napravljen nepravilen sklep glede dejanskega stanja (203. člen).

329. Po Pravilih službe v Slovenski vojski - ki veljajo za vse osebe, kadar opravljajo vojaško službo in so kot take podvržene javnopravno normirani poslušnosti nadrejenemu - ima vojaška oseba v skladu s 94. členom pravico podati ugovor ali pritožbo. Pritožba se lahko nanaša na službene zadeve, ravnanje druge vojaške osebe, nadrejenih ali drugih enot. Pritožbo je možno vložiti le po službeni poti, se pravi neposredno nadrejenemu, ki ima pooblastilo za odločanje. Ta mora pritožbo proučiti in, če je pristojen, odločiti v sedmih dneh, sicer pa vlogo pritožnika dostaviti v treh dneh pristojnemu, ki mora odločiti v nadaljnjih sedmih dneh. Po 95/II. členu nadrejeni vloge, za katero ni pristojen, ne sme zadržati. Če nadrejeni o pritožbi ne odloči v predpisanem roku ali če pritožnik z odločitvijo ni zadovoljen, se lahko pritoži višje nadrejenemu (96. člen), vendar spet po službeni poti - torej mora tako pritožbo spet vročiti neposredno nadrejenemu. Vročitev pritožbe v roke višje nadrejenemu neposredno ni posebej pravno predvidena.

330. Vojaška oseba ima po 86. členu Zakona o obrambi pravico do "obvestila inšpektoratu za obrambo", ki je telo z upravno-inšpekcijskimi pristojnostmi na obrambnem področju.

331. Po 26. členu Zakona o varuhu človekovih pravic lahko vojaška oseba kot vsaka druga oseba, ki meni "da so mu z aktom ali dejanjem državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine", seveda vključno s kršitvami s strani vojaških oseb oziroma nadrejenih v vojski, na varuha človekovih pravic naslovi pobudo za začetek postopka. To pritožbeno možnost izrecno dovoljuje tudi določba 52. člena Zakona o obrambi (če vojaška oseba meni, da so bile med vojaško službo njene pravice ali temeljne svoboščine omejene ali kršene) in 104. člena Pravil službe v Slovenski vojski, četudi Pravila službe kot podzakonski akt Zakona o obrambi pritožbo na varuha razglašajo za subsidiarno, ko so izčrpane vse pritožbene poti znotraj vojaškega sistema (104/II. člen Pravil).

332. Posebne pritožbene poti v primeru kršenja otrokovih pravic v vrtcu ali šoli. Tako po določbi 49. člena svet javnega vrtca ali šole "odloča o pritožbah v zvezi s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi delavcev iz delovnega razmerja, o pritožbah staršev v zvezi z vzgojnim in izobraževalnim delom v vrtcu oziroma šoli", vključno s kršitvami z znaki mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja. Po določbi 5. alineje 66/III. člena istega zakona svet staršev kot posebno posvetovalno in nadzorno telo v vzgojno-izobraževalnih institucijah med drugim obravnava pritožbe staršev v zvezi v vzgojnim in izobraževalnim delom.

333. V zvezi z različnimi kršitvami pravic otrok v šoli je posebej predvidena tudi možnost "ovadbe" šolski inšpekciji (glej Zakon o šolski inšpekciji). Zoper odločbo inšpekcije je predvidena tudi pritožba na Ministrstvo za šolstvo in šport RS (21. člen).

334. Po 492/V. členu ZKP, v postopku o varnostnem ukrepu, ki ima za posledico prisilno pridržanje v psihiatrični ustanovi, je zoper odločitev sodišča (pisni sklep) o obveznem pridržanju osebe, ki je storila kaznivo dejanje v neprištevnem stanju, dopustna pritožba z zelo široko aktivno legitimacijo (poleg obdolženca še njegov zagovornik, zakonec, zunajzakonski tovariš, krvni sorodnik v ravni vrsti, brat, sestra, posvojitelj, posvojenec, rejnik).

335. Po Zakonu o nepravdnem postopku je podobna pritožba možna tudi v primerih prisilnega pridržanja v psihiatrični ustanovi zunaj kazenskega postopka. Zakon pravi: "[...] Zoper sklep o pridržanju se lahko pritoži pridržana oseba, njen zakoniti zastopnik ali skrbnik, pristojni organ socialnega skrbstva, zakonec oziroma oseba, s katero pridržana oseba živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, sorodnik v ravni črti in v stranski črti do drugega kolena ter zdravstvena organizacija. Pritožbo je treba vložiti v treh dneh (od vročitve sklepa o pridržanju). Pritožba ne zadrži izvršitve sklepa. O pritožbi odloči sodišče druge stopnje v treh dneh. Zoper odločbo sodišča druge stopnje je dovoljena revizija" (77. člen).

336. Zoper vse ukrepe zdravljenja, torej tudi zdravljenja v okviru prisilnega pridržanja v psihiatrični zdravstveni ustanovi, so po slovenskem zdravstvenem upravnem pravu možne različne pritožbene poti, od pritožbe na zdravstveno ustanovo, Zdravniško zbornico Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, do Ministrstva za zdravstvo Republike Slovenije in seveda tudi upravni spor kot sodno varstvo. Vedno je tudi prisilno pridržanim dopustna tudi ovadba malomarnega zdravljenja, grdega ravnanja, protipravnega odvzema prostosti, telesnih poškodb ali kateregakoli drugega kaznivega dejanja, ki se v RS preganja po uradni dolžnosti ali vsaj na predlog oškodovanca. Dopustna je seveda tudi pobuda Varuhu človekovih pravic po Zakonu o varuhu človekovih pravic.

337. Po Zakonu o ustavnem sodišču lahko da vsakdo, ki v dani zadevi izkaže svoj pravni interes (dejstvo, da kakšen predpis ali splošni akt za izvrševanje javnih pooblastil, katerega oceno pobudnik predlaga, neposredno posega v njegove pravice, pravne interese oziroma pravni položaj), pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti različnih splošnih pravnih aktov (24. člen).

338. Dodatno lahko pri Ustavnem sodišču vsakdo, ki meni, da mu je s posamičnim aktom državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil kršena njegova človekova pravica ali temeljna svoboda, vložiti ustavno pritožbo (50/I. člen). Ustavna pritožba se lahko po določilu 51. člena vložiti šele, ko so izčrpana vsa pravna sredstva v državi. Izjemoma lahko ustavno sodišče odloča o ustavni pritožbi tudi pred izčrpanjem izrednih pravnih sredstev, "če je zatrjevana kršitev očitna in če bi z izvršitvijo posamičnega akta nastale za pritožnika nepopravljive posledice" (51/II. člen). Ustavna pritožba se vložiti v 60 dneh od dneva vročitve posamičnega akta, zoper katerega je mogoča ustavna pritožba (52/I. člen). V posebej utemeljenih primerih pa lahko Ustavno sodišče po 52/III. členu izjemoma odloča o ustavni pritožbi, ki je vložena po izteku omenjenega 60-dnevnega roka.

339. Pri Državnem zboru Republike Slovenije deluje posebno delovno telo: Komisija za vloge in pritožbe, ki se ukvarja s pritožbami z vseh področij. Pritožnika praviloma napoti na pristojne organe (sodišča, tožilstva ipd.), včasih pa posreduje za nebirokratsko rešitev nastalih težav pritožnika.

340. V okviru Urada Predsednika Republike Slovenije deluje posebna služba: Služba za pomilostitve in vloge. Tudi ta služba vloge, za katere ni pristojna, bodisi posreduje pristojnim organom, bodisi napoti vlagatelja nanje.

341. V Kabinetu predsednika Vlade Republike Slovenije deluje posebna služba za varstvo pravic posameznikov, imenovana VOX. Tudi ta služba vloge, za katere ni pristojna, bodisi posreduje pristojnim organom izvršilne ali druge oblasti, bodisi napoti vlagatelja nanje. Pogosto posreduje pri nebirokratskih rešitvah nastalih težav.

342. Nenazadnje je Republika Slovenija ob ratifikaciji Konvencije proti mučenju dne 15. aprila 1993 (objavljeno v Ur.l. RS - Mednarodne pogodbe, št.: 7/93, dne 14.5.1993) z izjavo Državnega zbora Republike Slovenije sprejela tudi pristojnost komiteja proti mučenju v skladu z 22. členom konvencije. Tako lahko vsak, ki trdi, da je sam ali kdo drug žrtev kršenja določb konvencije s strani Republike Slovenije oziroma na teritoriju pod jurisdikcijo slovenske države, na komite zoper mučenje naslovi svojo individualno pritožbo.

343. Posebno pravno varstvo pritožnika ali ovaditelja oziroma prič v kakršnemkoli pravnem postopku v zvezi z mučenjem ali drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznovanjem ali ravnanjem, ki bi bilo učinkovito naperjeno posebej zoper grdo ravnanje ali ustrahovanje teh oseb zaradi vložene pritožbe ali dane izjave, v pozitivnem slovenskem pravu ni predvideno in se v praksi ne izvaja. Te osebe imajo le splošne možnosti pritožb in ovadb (glej zgoraj).

2.

Statistike in posebnosti prakse

344. Slovenska Policija si po navedbah vodstva "vseskozi prizadeva izboljšati kakovost storitev", vendar se dogajajo tudi napake in nesporazumi. V letu 1996 je bilo zoper delo Policije Uradu za pritožbe in notranjo zaščito Ministrstva za notranje zadeve RS ali drugim organom znotraj MNZ RS podanih 1.443 pritožb, nekaj teh pritožb pa je mogoče povezati s kršitvami pravil iz Konvencije proti mučenju. Skupaj je bilo po navedbah MNZ RS utemeljenih 17,5 % pritožb. Najpogostejši vzrok pritožb je nestrinjanje z izrečenimi ukrepi policije zoper storilca prekrškov, sledijo netaktnost policistov v postopku z državljani, neukrepanje in uporaba prisilnih sredstev. Po številu pritožb izstopajo uprave za notranje zadeve Ljubljana, Maribor in Koper. (VIR: MNZ RS)

345. V letu 1996 je Ministrstvo za pravosodje RS (Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij pri tem ministrstvu) dobila 44 pritožb zaprtih oseb (neposredno od zaprtih 2, preko Varuha človekovih pravic RS 12, preko Državnega zbora RS 2, preko Vlade RS 3, preko nevladnih organizacij 1 in preko Veleposlaništva ZRN 1). Pritožbe so se nanašale na neustrezno postopanje delavcev zavoda, neustrezno zdravstveno varstvo, razporeditve na strožji režim prestajanja kazni, nepravilnosti pri izvajanju pravic do obiskov, sprejemanja pošiljk ter uporabe telefona, slabe kakovosti hrane, ogroženosti in konfliktov s soobsojenci, ipd. Uprava je po obravnavi vseh pritožb (vključno s pogovorom z vsakim pritožnikom) razglasila za v celoti ali delno utemeljenih 7 pritožb. (VIR: MP RS) Zoper izrečeno disciplinsko kazen se je leta 1996 pritožilo skupaj 9 obsojencev.

346. V letu 1997 je Ministrstvo za pravosodje RS (Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij pri tem ministrstvu) dobila 65 pritožb zaprtih oseb. Med njimi so bile štiri skupinske pritožbe, podpisane s strani 141 obsojencev. Pritožbe so se nanašale na neustrezno postopanje delavcev zavoda, neustrezno zdravstveno varstvo, razporeditve na strožji režim prestajanja kazni, nepravilnosti pri izvajanju pravic do obiskov, sprejemanja pošiljk ter uporabe telefona, slabe kakovosti hrane, ogroženosti in konfliktov s soobsojenci, ipd. Uprava je po obravnavi vseh pritožb (vključno s pogovorom z vsakim pritožnikom) razglasila za v celoti ali delno utemeljenih 14 pritožb. (VIR: MP RS)

347. Po navedbah Ministrstva za pravosodje RS je bila vsaka pritožba "temeljito in skrbno proučena, pri čemer je bilo zahtevano poročilo tistega zavoda kjer je pritožnik prestajal kazen zapora oziroma je bil v priporu ter zbrane še druge informacije. Praviloma so se odgovorni delavci uprave s pritožniki osebno pogovorili ter pri ustreznih delavcih zavoda preverili morebitne nejasne trditve in informacije, ki so bile pridobljene v pritožbenem postopku". Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij v letnem poročilu za leto 1997 nadalje navaja: "Če se je pokazala potreba, smo pritožbene navedbe preverili tudi pri soobsojencih, s katerimi smo v ta namen opravili razgovor. Če smo ugotovili, da je bila pritožba v celoti ali deloma utemeljena, smo v pisnem odgovoru, ki smo ga posredovali vsakemu pritožniku, nedvoumno povedali, katera pravica je bila kršena, ali v čem je bilo ravnanje in postopanje določenih delavcev zavoda sporno. Odgovore smo hkrati v vednost posredovali tudi zavodu, v katerem je bil pritožnik. Tako smo ravnali tudi v primerih, ko smo pritožbe na zahtevo poslali v obravnavo drugim organom". (VIR: MP RS)

348. Zoper izrečeno disciplinsko kazen se je leta 1997 pritožilo skupaj 18 obsojencev. (VIR: MP RS)

349. V primerih utemeljenih pritožb je Uprava posredovala pri upravah Zavodov, kjer je prišlo do kršitev pravic zaprtih. Pritožnik je bil vedno pisno obveščen o ugotovitvah Uprave v zvezi z njegovo pritožbo. (VIR: MP RS)

350. Urad Varuha človekovih pravic RS (v začetku 1997 poleg varuha in treh namestnikov zaposluje še 18 uslužbencev) je leta 1996 prejel skupaj 2513 pobud, od tega se je 761 (30%) pobud nanašalo na sodne in policijske postopke, 521 (21%) na upravne postopke, 302 (12%) na zadeve socialne varnosti. V tem letu se je 145 (6%) pobud nanašalo posebej na različne omejitve osebnih svobode. Ostale pobude so se nanašale na stanovanjske zadeve, gospodarske javne službe, delovnopravne zadeve idr. Skupaj s prenosom iz prejšnjega leta in ponovno odprtimi starejšimi pobudami je Urad varuha človekovih pravic v letu 1996 obravnaval 3981 pobud, od tega je zaključil 82% obravnav pobud.

351. Leta 1997 je Urad Varuha človekovih pravic prejel 2886 pobud, od tega se je 776 (27%) pobud nanašalo na sodne in policijske postopke, 663 (23%) na upravne postopke, 397 (14%) na zadeve socialne varnosti. V tem letu se je 128 (4%) pobud nanašalo posebej na različne omejitve osebnih svobode. Ostale pobude so se nanašale na stanovanjske zadeve, gospodarske javne službe, delovnopravne zadeve idr. Skupaj s prenosom iz prejšnjega leta in ponovno odprtimi starejšimi pobudami je Urad varuha človekovih pravic v letu 1997 obravnaval 3854 pobud, od tega je zaključil 87% obravnav pobud.

352. V letu 1996 je Varuh človekovih pravic prejel 66 pobud s pritožbami zaradi zatrjevanega nezakonitega ali nekorektnega ravnanja policistov in drugih pooblaščenih oseb Ministrstva za notranje zadeve, v letu 1997 pa 63 takih pobud. Leta 1996 je Varuh prejel 55 pobud pripornikov, leta 1997 pa 42 takih pobud. Leta 1996 je Varuh prejel 103 pobude zapornikov, leta 1997 pa 87 takih pobud. Leta 1996 je Varuh prejel eno pobudo vojaka, prav tako eno pa 1997. (VIR: Varuh človekovih pravic RS)

353. O nevladnih organizacijah, ki tako ali drugače bdijo nad varstvom človekovih pravic v Sloveniji, glej zgoraj!

K 14. členu

354. Ustava Republike Slovenije v 15. členu splošno zagotavlja pravico do odprave posledic kršitve človekovih pravic, v 26. členu pa še posebej razglasa, da ima "vsakdo [...] pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja".

355. Poleg redne, splošne odškodninske odgovornosti za lastno ravnanje, pozitivno slovensko odškodninsko pravo (Zakon o obligacijskih razmerjih - Ur.l. SFRJ, št.: 29/78, 39/8, 4/89, 7/89) 26. člen Ustave RS konkretizira v 172. členu. Ta pravi takole: "(I) Pravna oseba odgovarja za škodo, ki jo njen organ povzroči tretji osebi pri opravljanju ali v zvezi z opravljanjem svojih funkcij. (II.) Če za posamezen primer zakon ne določa kaj drugega, ima pravna oseba pravico do odškodnine od tistega, ki je škodo zakrivil namenoma [...]". V skladu s tem členom lahko prizadeti posamezniki (pravno legitimirani v Zakonu o pravdnem postopku) tudi od Republike Slovenije (ali samo od nje) zahtevajo odškodnino za mučenje in drugo kruto, nečloveško ali poniževalno kaznovanje ali ravnanje v smislu Konvencije proti mučenju (protipravno poseganje v njihove človekove pravice), če so za to mučenje neposredno ali posredno odgovorni organi državne uprave, vojske, policije, kazensko poboljševalnih domov, sodstva ipd. Odškodnina se lahko v skladu z 200/I. členom Zakona o obligacijskih razmerjih zahteva zaradi protipravnega prizadetja "telesne bolečine, za pretrpljene duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti, skaženosti, razžalitve dobrega imena in časti ali okrnitve svobode ali pravice osebnosti ali smrti bližnjega in za strah".

356. V primeru smrti oškodovanca glede prenosa pravic do odškodnine za premoženjsko škodo po veljavnem civilnem pravu RS ni omejitev (razen za tisto, ki je prisojena v obliki

denarne rente zaradi smrti bližnjega ali zaradi telesne poškodbe ali okvar: zdravja - te pravice so neprenosljive). Prenos odškodnine za nepremoženjsko škodo pa je v primeru smrti mogoč le v primeru, ko je priznana s pisnim sporazumom ali s pravnomočno sodno odločbo. Na podlagi veljavnega pravnega naslova pa so prenosljivi tudi vsi že zapadli zneski odškodnine, kajti slednji z zapadlostjo dobijo značaj denarnega premoženja (aktive).

357. Zakon o obrambi v določenih 19. členu pravi: "(I.) Državljan, ki je pri opravljanju obrambnih dolžnosti utrpel škodo, ima pravico do njenega povračila po splošnih predpisih. (II.) Državljan ali pravna oseba imata pravico do povračila dejanske škode, ki sta jo utrpela zaradi vojaških vaj. (III.) Državljan, ki je med izvajanjem obrambnih dolžnosti ali v zvezi z njimi, namenoma ali iz velike malomarnosti povzročil škodo, odgovarja po predpisih, ki urejajo odškodninsko odgovornost delavcev v državni upravi. (IV.) Minister, pristojen za obrambo (v nadaljnjem besedilu: minister) predpiše postopek za ugotavljanje škode in izplačilo odškodnine iz drugega odstavka tega člena".

358. Zakon o kazenskem postopku v 13. členu pravi: "Kdor je bil neupravičeno obsojen za kaznivo dejanje ali mu je bila neutemeljeno vzeta prostost, ima pravico biti rehabilitiran, pravico do povrnitve škode in druge pravice, ki jih določa zakon". Isti zakon v posebnem, XXXII. poglavju ureja postopek za povrnitev škode, rehabilitacijo in uveljavitev drugim pravic oseb, ki so bile neupravičeno obsojene ali jim je bila neutemeljeno vzeta prostost. V 538. členu pravi: "(I) Pravico do povrnitve škode zaradi neupravičene obsodbe ima tisti, ki mu je bila pravnomočno izrečena kazenska sankcija ali je bil spoznan za krivega, pa mu je bila odpuščena kazen, pozneje pa je bil v zvezi z izrednim pravnim sredstvom novi postopek pravnomočno ustavljen ali je bil s pravnomočno sodbo oproščen obtožbe ali je bila obtožba zoper njega zavržena ali je bila s pravnomočnim sklepom obtožnica zavržena, razen v primerih: 1) če je bil postopek ustavljen ali sodba, s katero je bila obtožba zavržena, izrečena zaradi tega, ker je v novem postopku oškodovanec kot tožilec oziroma zasebni tožilec odstopil od pregona ali ker je oškodovanec umaknil predlog, do odstopa oziroma umika pa je prišlo po sporazumu z obdolžencem; 2) če je bila s sklepom v novem postopku obtožnica zavržena zaradi tega, ker sodišče ni bilo pristojno, upravičeni tožilec pa je začel pregon pred pristojnim sodiščem. (II.) Obsojenec nima pravice do povrnitve škode, če je s svojim krivim priznanjem ali kako drugače namenoma povzročil svojo obsodbo, razen če je bil v to prisiljen. (III.) Pri obsodbi za kazniva dejanja v steku se pravica do povrnitve škode lahko nanaša tudi na posamezna kazniva dejanja, glede katerih so izpolnjeni pogoji za priznanje odškodnine".

359. Ostali členi citiranega poglavja ZKP se v polnem besedilu glasijo:

360. 539. člen. (I.) Pravica do povrnitve škode zastara v treh letih od pravnomočnosti sodbe, s katero je bil obdolženec na prvi stopnji oproščen obtožbe ali s katero je bila obtožba zavržena, oziroma v treh letih od pravnomočnosti sklepa, s katerim je bila obtožnica zavržena ali postopek na prvi stopnji ustavljen; če je na pritožbo odločalo višje sodišče, pa v treh letih od prejema njegove odločbe. (II.) Preden vloži pri sodišču tožbo za povrnitev škode, se mora oškodovanec s svojo zahtevo obrniti na ministrstvo za pravosodje, da se z njim sporazume o obstoju škode ter o vrsti in višini odškodnine. (III.) V primeru iz 2. točke prvega odstavka prejšnjega člena je mogoče odločiti o zahtevi le, če upravičeni tožilec ni začel pregona pred pristojnim sodiščem v treh mesecih od prejema pravnomočnega sklepa. Če začne upravičeni tožilec pregon pred pristojnim sodiščem po preteku tega roka, se postopek za povrnitev škode prekine, dokler se ne konča kazenski postopek.

361. 540. člen. (I.) Če zahtevi za povrnitev škode ni ugodeno ali če ministrstvo za pravosodje in oškodovanec ne dosežeta sporazuma v treh mesecih od njene vložitve, sme vložiti oškodovanec pri pristojnem sodišču tožbo za povrnitev škode. Če je bil dosežen sporazum le glede dela zahtevka, sme vložiti tožbo glede ostanka. (II.) Dokler traja postopek iz prejšnjega odstavka, ne teče zastaranje iz prvega odstavka 539. člena tega zakona. (III.) Tožba za povrnitev škode se vloži zoper Republiko Slovenijo.

362. 541. člen (I.) Dediči podedujejo samo oškodovančevo pravico do povrnitve premoženjske škode. Če je oškodovanec že vložil zahtevek, morejo dediči nadaljevati

postopek le v mejah njegovega prejšnjega odškodninskega zahtevka. (III.) Dediči oškodovanca lahko po njegovi smrti nadaljujejo postopek za povrnitev škode oziroma lahko začno postopek, če je oškodovanec umrl, preden je potekel zastaralni rok, ne da bi se bil zahtevku odpovedal.

363. 542. člen. (I.) Pravico do povrnitve škode ima tudi: 1) kdor je bil v priporu, ni pa bil uveden zoper njega kazenski postopek ali je bila s pravnomočnim sklepom obtožnica zavržena, ali pa je bil postopek ustavljen, ali je bil s pravnomočno sodbo oproščen obtožbe, ali je bila obtožba zavržena; 2) kdor je prestajal prostostno kazen, v zvezi z obnovo kazenskega postopka ali z zahtevo za varstvo zakonitosti pa mu je bila izrečena krajša prostostna kazen, kot jo je že prestal, ali mu je bila izrečena kazenska sankcija, ki ni bila v odvzemu prostosti, ali je bil spoznan za krivega, pa mu je bila odpuščena kazen; 3) komur je bila zaradi napake ali nezakonitega dela organa neutemeljeno vzeta prostost ali je bil dalj pridržan v priporu ali v zavodu za prestajanje kazni ali ukrepa; 4) kdor je prebil v priporu dalj časa, kot traja zapor, na katerega je bil obsojen. (II.) Tisti, ki mu je bila brez zakonskega razloga vzeta prostost po 157. členu tega zakona, ima pravico do povrnitve škode, če zoper njega ni bil odrejen pripor in mu čas kolikor mu je bila vzeta prostost, ni bil vštet v kazen, izrečeno za kaznivo dejanje ali za prekršek. (III.) Do povrnitve škode nima pravice, kdor je s svojim nedovoljenim ravnanjem povzročil, da mu je bila vzeta prostost. V primerih iz 1. ali 2. točke prvega odstavka tega člena je izključena pravica do povrnitve škode tudi, če so bile podane okoliščine iz 1. ali 2. točke prvega odstavka 538. člena. (IV.) V postopku za povrnitev škode v primerih iz prvega in drugega odstavka tega člena se smiselno uporabljajo določbe tega poglavja.

364. 543. člen (I.) Če je bil primer, na katerega se nanaša neupravičena obsodba ali neutemeljen odvzem prostosti neke osebe, prikazan v sredstvu javnega obveščanja in je bilo s tem prizadeto njeno dobro ime, objavi sodišče na njeno zahtevo v časniku ali drugem sredstvu javnega obveščanja sporočilo o odločbi, iz katere izhaja neupravičenost prejšnje obsodbe oziroma neutemeljenost odvzema prostosti. Če primer ni bil prikazan v sredstvu javnega obveščanja, pošlje na zahtevo te osebe tako sporočilo njenemu delodajalcu. Po obsojenčevi smrti imajo to pravico njegov zakonec oziroma oseba, s katero je živel v zunajzakonski skupnosti, otroci, starši, bratje in sestre. (II.) Zahteva iz prejšnjega odstavka je dopustna, tudi če ni bila zahtevana povrnitev škode. (III.) Neodvisno od pogojev, ki so določeni v 538. členu tega zakona, je zahteva iz prvega odstavka tega člena dopustna tudi v primeru, ko je bila v zvezi z izrednim pravnim sredstvom spremenjena pravna kvalifikacija dejanja, če je bilo zaradi pravne kvalifikacije v prejšnji sodbi huje prizadejano dobro ime obsojenca. (IV.) Zahtevo iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena je treba podati v šestih mesecih (prvi odstavek 539. člena) pri sodišču, ki je v kazenskem postopku sodilo na prvi stopnji. O njej odloča senat (šesti odstavek 25. člena). Pri odločanju o zahtevi se smiselno uporabljajo drugi in tretji odstavek 538. člena in tretji odstavek 542. člena tega zakona.

365. 544. člen. Sodišče, ki je v kazenskem postopku sodilo na prvi stopnji, izda po uradni dolžnosti sklep, s katerim razveljavi vpis neupravičene obsodbe v kazenski evidenci. Sklep pošlje ministrstvu za pravosodje. O razveljavljenem vpisu se ne smejo nikomur dajati podatki iz kazenske evidence.

366. 545. člen. Oseba, kateri je bil dovoljen pregled in prepis spisov (128. člen), ki se nanašajo na neupravičeno obsodbo ali na neutemeljen odvzem prostosti, ne sme uporabiti podatkov iz teh spisov na tak način, da bi bilo to škodljivo za rehabilitacijo tistega, proti kateremu je tekel kazenski postopek. Predsednik sodišča je dolžan na to opozoriti osebo, ki je dobila dovoljenje za pregled, in se to proti njenemu podpisu zaznamuje na spisu.

367. 546. člen. (I.) Osebi, ki ji je zaradi neopravičene obsodbe ali neutemeljenega odvzema prostosti prenehalo delovno razmerje ali lastnost zavarovanca socialnega zavarovanja, se prizna delovna oziroma zavarovalna doba, kot da bi bila delala tisti čas, ki ga je zaradi neopravičene obsodbe ali neutemeljenega odvzema prostosti izgubila. V to dobo se všteje tudi čas nezaposlenosti, do katere je prišlo zaradi neupravičene obsodbe ali neutemeljenega odvzema prostosti, če se to ni zgodilo po njeni krivdi. (II.) Pri vsakem odločanju o pravici, na katero vpliva dolžina delovne oziroma zavarovalne dobe, upošteva

pristojni organ dobo, priznana po prejšnjem odstavku. (III.) Če organ iz prejšnjega odstavka ne upošteva dobe, priznane po prvem odstavku tega člena, lahko oškodovanec zahteva, naj sodišče iz drugega odstavka 540. člena tega zakona ugotovi, da mu je ta čas po zakonu priznan. Tožba se vložijo zoper organ, ki ne priznava priznane dobe in zoper Republiko Slovenijo. (IV.) Na zahtevo organa, pri katerem se pravica iz drugega odstavka tega člena uveljavlja, se izplača iz proračunskih sredstev Republike Slovenije predpisani prispevek za čas, za katerega je bila po prvem odstavku tega člena doba priznana. (V.) Zavarovalna doba, priznana po prvem odstavku tega člena, se v celoti vštevja v pokojninsko dobo. "

368. Zakon o prekrških v posebnem poglavju z naslovom "Povrnitev škode, rehabilitacija in druge pravice oseb, ki so bile neopravičeno kaznovane, ali jim je bil neopravičeno izrečen varstveni ali vzgojni ukrep, ali jim je bila neutemeljeno vzeta prostost" (17. poglavje: členi 245-251) določa pravico do povračila škode neopravičeno obsojenemu oziroma pridržanemu. Med drugim pravi; "Kdor je bil v postopku o prekršku kaznovan z zaporom, ali mu je bila denarna kazen spremenjena v kazen zopora [...] ali mu je bil izrečen varstveni ali vzgojni ukrep, ima pravico do povrnitve škode, ki jo je utrpel zaradi neopravičenega kaznovanja ali izrečenega ukrepa, če je bila pravnomočno odločba o prekršku spremenjena ali razveljavljena in postopek zoper njega pravnomočno ustavljen [...]" (24/I. člen). Po 248. členu ima pravice do povrnitve škode tudi "kdor je bil pridržan, ni pa bil zoper njega uveden postopek o prekršku ali je bil ta postopek pravnomočno ustavljen; [...] komur je bila zaradi napake ali nezakonitega dela organa za postopek o prekršku kakorkoli neutemeljeno vzeta prostost". Če je bil primer, na katerega se nanaša neopravičeno kaznovanje (s kaznijo ali varstvenim ukrepom) ali neutemeljen odvzem prostosti neke osebe prikazan v sredstvu javnega obveščanja in je bilo s tem prizadeto njeno dobro ime, objavi organ, pristojen za postopek o prekršku, na njeno zahtevo v časniku ali drugem sredstvu jasnega obveščanja sporočilo o odločbi, iz katere izhaja neopravičenost prejšnje odločbe oziroma ukrepa" (249/I. člen). Ta zahteva je dovoljena tudi, če ni bila zahtevana povrnitev škode.⁶⁴

369. V 246. členu je nadrobneje urejen postopek za povrnitev škode zaradi neopravičenega ravnanja v postopku o prekršku. Predvidena je posebna zunajsodna poravnava, v primeru neuspešnosti te poravnave pa redna sodna pot. Po III. odstavku tega člena se "tožba za povrnitev škode [...] vložijo zoper Republiko Slovenijo".

370. Zakon o notranjih zadevah v 50/V. členu pravi: "Če je kdo neutemeljeno pridržan, ima pravico do povračila škode. Povračilo škode lahko zahteva od družbenopolitične skupnosti, ki ji pripada organ, katere pooblaščen uradna oseba ga je pridržala."

371. Kot zanimivost velja poudariti, da je Društvo fizioterapevtov Slovenije (Slovenian Association of Physiotherapists) kot vseslovenska strokovna organizacija fizioterapevtov svoje zadnje, to je 20. strokovno srečanje na državni ravni (21. marca 1998) posvetilo prav rehabilitaciji mučenih bolnikov. Tako predsednica društva, gospa Gabrijela Vrabič kot obe referentki iz vrst društva, mag. Sonja Hlebš in mag. Gabrijela Gaber so na srečanju potrdili, da se v Sloveniji fizioterapevti v zadnjem petletnem obdobju ne srečujejo z mučenimi v smislu Konvencije proti mučenju. Srečanje je bilo tej temi posvečeno v luči zanimivega obiska delegacije društva na specializiranem centru za človekove pravice in rehabilitacijo mučenih na Danskem.

372. Na istem srečanju je referent prof.dr. Martin Janko, dr.med. kot predstavnik Inštituta za nevrofiziologijo Univerzitetnega kliničnega centra v Ljubljani - torej praktično najbolj specializirane strokovne medicinske institucije v državi, ki se ukvarja s problematiko bolečine - zatrdil, da se na omenjenem inštitutu vsaj v zadnjem petletnem obdobju še niso srečali z bolniki ali zadevami iz Slovenije, kjer bi šlo za sum na kršitve Konvencije proti mučenju oziroma za paciente, ki bi trpeli zaradi takih ali drugačnih bolečin kot posledic teh kršitev.

---

⁶⁴ Obravnavane zahteve je treba po 149/III. členu podati v šestih mesecih po pravnomočnosti odločbe o ustavitvi postopka pri organu, ki je vodil postopek o prekršku na prvi stopnji.

373. Čeprav ZKP predvideva ustanovitev posebnega državnega sklada za žrtve kaznivega dejanja (162/I(2). člen), ta do tega trenutka še ni bil ustanovljen.

K 15. členu

374. Po določilu 18/II. člena ZKP je v slovenskem kazenskem postopku uveljavljeno t.i. ekskluzijsko pravilo glede izsiljenih in podobno nedopustno pridobljenih izjav in drugih dokazov: "Sodišče ne sme opreti sodne odločbe na dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo ustavno določenih človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot tudi ne na dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo določb kazenskega postopka in je zanje v tem zakonu določeno, da se sodna odločba nanje ne more opreti, ali ki so bili pridobljeni na podlagi takega nedovoljenega dokaza".

375. Obravnavana določba uvaja večstopenjsko ekskluzijsko pravilo. Najprej (1.) zelo splošno zajema vse tiste dokaze, ki so bili pridobljeni neustavno, posebej pa še (2.) dokaze, ki so bili pridobljeni s kršitvijo nekaterih posebej pomembnih določb ZKP.

376. Po ZKP izrecno vodi v ekskluzijo dokazov kršitev naslednjih procesnih pravil. Po določbi 371/VIII. člena ZKP je opiranje sodbe na neposreden ali posreden dokaz, ki je bil pridobljen s kršitvijo 18. člena ZKP (ekskluzijsko pravilo), t.i. absolutno bistvena kršitev kazenskega postopka, na katero mora pritožbeno sodišče v postopku s pritožbo paziti po uradni dolžnosti in sodbo v takem primeru razveljaviti (383. člen ZKP).

377. Po 204. členu ZKP v primeru, če preiskovalni sodnik tistemu, ki mu je bila vzeta prostost, ni dal pouka po 4. členu tega zakona ("oseba, ki ji je vzeta prostost, mora biti v materinem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti; takoj mora biti poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje; ima pravico do zagovornika od odvzema prostosti dalje"), ali ta pouk ni zapisan, sodišče ne sme svoje odločbe opreti na izpovedbo tistega, ki mu je bila vzeta prostost.

378. Po 219. členu ZKP v primeru, da je bila preiskava opravljena brez pisne odredbe sodišča (torej v nasprotju z 215/I. členom ZKP), ali brez oseb, ki morajo biti navzoče pri preiskavi (torej v nasprotju z 216/I. in III. členom ZKP), ali če je bila preiskava opravljena v nasprotju z določbami prvega, tretjega in četrtega odstavka 218. člena ZKP⁶⁵, ne sme sodišče opreti svoje odločbe na tako pridobljene dokaze.

379. Zgornje določbe so procesno konkretizirane v pravilih za izločanje dokazov iz spisa, opredeljenih v 83/I. in II. členu ZKP, podobno pa tudi v 276/IV., 286/III. in 377/V. členu ZKP.⁶⁶

---

⁶⁵ Besedilo 218/I., III. in IV. člena ZKP se glasijo: "(I.) Pooblaščene uradne osebe organa za notranje zadeve smejo tudi brez odredbe sodišča stopiti v tuje stanovanje in druge prostore in po potrebi opraviti preiskavo, če imetnik stanovanja to želi, če kdo kliče na pomoč, če je treba, da se prime storilec kaznivega dejanja, ki je bil zasačen pri samem dejanju, ali če je to potrebno za varnost ljudi in premoženja, če je v stanovanju ali kakšnem drugem prostoru kdo, ki ga je treba po odredbi pristojnega državnega organa pripreti ali prisilno privedi ali se je zaradi pregona tja zatekel", "(III.) Preiskava se sme opraviti tudi brez navzočnosti prič, če ni mogoče takoj zagotoviti njihove navzočnosti, nevarno pa bi bilo odlašati. Razlogi za preiskavo brez navzočnosti prič morajo biti navedeni v zapisniku" in "(IV.) Pooblaščene uradne osebe organov za notranje zadeve smejo brez odredbe o preiskavi in brez navzočnosti prič opraviti osebno preiskavo, ko izvršujejo sklep o privedbi ali ko komu vzamejo prostost, če je podan sum, da ima ta orožje za napad, ali sum, da bo odrgel, skrnil ali uničil predmete, ki mu jih je treba vzeti kot dokazilo v kazenskem postopku".

⁶⁶ Določba 83. člena ZKP se v polnem besedilu glasi:

380. Posebno ekskluzijsko pravilo je vključeno v postopkovni del Zakona o prekrških. Določba 114/IV. člena pravi: "Proti obdolžencu se ne smejo uporabiti sila ali grožnja, da bi se dosegla kakšna njegova izjava ali priznanje, niti druga podobna sredstva, s katerimi bi se vplivalo na njegovo voljo po izpovedovanju; na takšno obdolženčevo izpovedbo ni mogoče opreti odločbe o prekršku".

Seznam uporabljene literature

1. Bavcon L., Šelih A.: Kazensko pravo - splošni del. Ljubljana, ČZ Uradni list RS, 1996.
2. Bavcon L. et al.: Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili Ljuba Bavconca [et al.] in stvarnim kazalom Vida Jakulina. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 1994: str. 21-100.
3. Deisinger M.: Komentar Kazenskega zakona SRS s komentarjem in sodno prakso. ČGP Delo, TOZD Gospodarski vestnik Ljubljana, 1985.
4. Filipčič K., Jakulin V., Karakaš A., Korošec D.: Praktikum za materialno kazensko pravo. Ljubljana: ČZ Uradni list RS, 1995.
5. Korošec D.: Privolitev oškodovanca v kazenskem pravu (primerjava dveh kazenskoprnih sistemov). Doktorska disertacija. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, 1997.
6. Pogačnik M.: Veljavnost mednarodnih pogodb v Republiki Sloveniji. Pravniki 1996; 6-8: 361-373.
7. Statistični urad Republike Slovenije: Statistični letopis 1997. Ljubljana, Statistični urad RS, 1997.
8. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS: Vlada Republike Slovenije - Začetno poročilo Republike Slovenije o sprejetih ukrepih za uresničevanje Konvencije o otrokovih pravicah. Ljubljana, 1997.

"(I.) Če je v tem zakonu določeno, da se sodna odločba ne more opirati na izpovedbo obdolženca, priče ali izvedenca, izda preiskovalni sodnik po uradni dolžnosti ali na predlog strank sklep, s katerim izloči zapisnike o teh izpovedbah iz spisov takoj, ko ugotovi, da gre za take izpovedbe. Zoper ta sklep je dovoljena posebna pritožba.

(II.) Po pravnomočnosti sklepa se izločeni zapisniki zaprejo v poseben ovitek in shranijo pri preiskovalnem sodniku ločeno od drugih spisov, ter jih ni mogoče pregledovati in ne uporabiti v postopku.

(III.) Ko je končana preiskava, kot tudi ko da preiskovalni sodnik soglasje, da se sme obtožnica vložiti brez preiskave (prvi odstavek 170. člena), ravna preiskovalni sodnik po prvem in drugem odstavku tega člena tudi glede vseh obvestil, ki so jih po 148. členu tega zakona dali organom za notranje zadeve obdolženec in osebe, ki ne smejo biti zaslišane kot priče (235. člen), ki so se v skladu s tem zakonom odrekle pričevanju (236. člen) ali ki po tem zakonu ne bi smele biti postavljene za izvedence (prvi odstavek 251. člena). Če vložijo državni tožilec obtožnico brez preiskave (šesti odstavek 170. člena) pošlje spise, v katerih so taka obvestila, preiskovalnemu sodniku, ta pa ravna po določbah tega člena.

(IV.) Določbe prvega odstavka tega člena, četrtega odstavka 276. člena, tretjega odstavka 286. člena, tretjega odstavka 340. člena in petega odstavka 377. člena, se ustrezno uporabljajo tudi glede zapisnikov o hišni in osebni preiskavi ter glede predmetov, posnetkov, sporočil in drugih dokazil, ki so bili pridobljeni v nasprotju z določbami 155. in 219. člena tega zakona.

(V.) Sodna odločba se ne sme opreti na obvestila, ki bi morala biti po tretjem odstavku tega člena izločena iz spisov."

Seznam prilog

1. Poročilo Urada vlade RS za statistiko v zvezi s statistiko kriminalitete v Sloveniji za leto 1996 (statistični letopis 1997).
2. Poročilo Ministrstva za notranje zadeve RS o statistikah dela za leto 1996 (statistični bilten 1997).
3. Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS - skrajšani izvod (uradni angleški prevod) za leto 1996.
4. Posebno poročilo Varuha človekovih pravic RS o delu v letu 1997.
5. Seznam mednarodnih pogodb s področja izročanja in mednarodne kazenskopravne pomoči v širšem smislu, ki 1.3.1998 zavezujejo RS (uradni pregled MZZ RS).
6. Poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Ministrstva za pravosodje RS za leto 1996.
7. Poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Ministrstva za pravosodje RS za leto 1997.
8. Poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Ministrstva za pravosodje RS o izgredu v Prevezgojnem domu Radeče.
9. Veljavni hišni redi nekaterih največjih zavodov za prestajanje kazenskih sankcij v RS: Dob pri Mirni, Celje.
10. Sodbe kazenskih sodišč (v Ljubljani), opr. št.; K 799/95, K 23/95 in Kp 901/96.
11. Poročilo Odbora Sveta Evrope proti mučenju o obisku v RS.
12. Odgovor Vlade RS o ukrepih v zvezi z ugotovljenimi nepravilnostmi v času obiska Odbora Sveta Evrope proti mučenju v RS.
13. Informacija Vlade RS o položaju Romov v RS z leta 1995.
14. Poročilo Vlade RS o uresničevanju programa ukrepov za pomoč Romom v RS iz leta 1997.
15. Uradni pregled predpisov o posebnih pravicah Romov v RS (Vlada RS, 1997).
16. Pregled uradno registriranih nevladnih organizacij v RS.